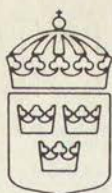

Rij

Enskilda vägar

Betänkande av 1986 års väghållningsutredning

Bilaga

Statens offentliga utredningar

1987:26

Kommunikationsdepartementet

Enskilda vägar

Bilaga

Förslag till inarbetning i
anläggningslagen och lagen om
förvaltning av samfälligheter av
bestämmelserna i enskilda väglagen
om vägförening m.m.

Betänkande av 1986 års
väghållningsutredning
Stockholm 1987

Omslag Gull-Britt Montalvo
Foto Lantmäteriet 1986
Fotograf Bengt Lindecrantz
Godkänd för spridning 1987-05-25

ISBN 91-38-10003-7
ISSN 0375-250X

Svenskt Tryck Stockholm 1987 721977

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	1
1 Lagförslag	3
Förslag till lag om ändring i anläggningsslagen	3
Förslag till lag om ändring i lagen om förvaltning av samfälligheter	17
Förslag till lag om upphävande av lagen om enskilda vägar	18
2 Inledning	21
2.1 Bakgrund	21
2.2 Nuvarande ordning	24
2.2.1 Enskilda väglagen	24
2.2.2 Anläggningsslagen	27
2.2.3 Samfällighetslagen	29
2.3 Närmare överväganden beträffande den lagtekniska utformningen	30
3 Behovet av nya bestämmelser i anläggningsslagen	37
3.1 Den obligatoriska anslutningen	38
3.2 Fördelning av kostnaderna	42
3.2.1 Nuvarande ordning	43
3.2.2 Fasta andelstal för gemensamhetsanläggningar avseende enskilda vägar	45
3.2.3 Rörliga andelstal för områdesanläggningar avseende enskilda vägar	50
3.3 Rätt till slitageersättning	51
3.4 Förrättningskostnader m.m.	52
3.5 Verkställighet av förrättningsbeslut	53
3.6 Bestämmelser till främjande av trafiksäkerheten	54

4	Bestämmelser i enskilda väglagen som inte bedömts nödvändiga att arbeta in i anläggningslagen	57
4.1	Tillämpningsområdet för lagen om enskilda vägar m.m.	57
4.2	Vissa definitionsfrågor rörande enskild väg m.m.	59
4.3	Bestämmelser om byggande av enskild väg	61
4.4	Ansaret för väghållningens fullgörande m.m.	61
4.5	Omfattningen av vägföreningens verksamhetsområde	63
4.6	Handläggningen av ersättningsfrågan m.m.	64
4.7	Rätt att ta sand m.m. samt möjligheter att sätta upp grind	66
4.8	Rätt att påkalla förrättning, ersättning till förrättningsman m.m.	67
4.9	Förrättningsmannens utredningsskyldighet och innehållet i förrättningsutlåtandet	68
4.10	Underställning och besvär över förrättningsutlåtandet	69
5	Lagen om förvaltning av samfälligheter	71
5.1	Inledning	71
5.2	Närmare om behovet av komplettering av samfällighetslagen	73
5.2.1	Möjlighet att förordna syssloman enligt samfällighetslagen	73
5.2.2	Omröstningsreglerna	74
5.2.3	Stadgar och styrelse	75
5.2.4	Föreningar för förvaltning av flera samfälligheter	78
5.2.5	Ekonomiska frågor	78
5.2.6	Vissa besvärregler	82
6.	Specialmotivering	85
6.1	Anläggningslagen	85
6.2	Lagen om förvaltning av samfälligheter	98
6.3	Förslag till lag om upphävande av lagen om enskilda vägar	98

SAMMANFATTNING

I promemorian föreslås vissa ändringar i anläggningslagen (1973:1149) och lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter (samfällighetslagen). Förslaget innebär följande.

- * Anläggnings- och samfällighetslagarna blir tillämpliga på de enskilda vägar, som nu omfattas av bestämmelserna i 3 kap. lagen (1939:608) om enskilda vägar (enskilda väglagen).
- * Enskilda väglagen upphävs.
- * En motsvarighet till vägföreningsinstitutet enligt enskilda väglagen förs in i anläggningslagen under beteckningen områdesanläggning. En områdesanläggning får inte förvaltas gemensamt med någon annan anläggning.
- * För vägar som utgör områdesanläggningar skall bestämmelserna om kostnadsuttag och andelstal utformas efter det system som f. n. gäller för vägföreningar.
- * Taxeringsvärdet skall normalt utgöra fördelningsgrund för de fastigheter som deltar i en områdesanläggning.
- * Reglerna i samfällighetslagen om förvaltning av samfälligheter görs tillämpliga på områdesanläggningar. Endast samfällighetsföreningar kan förvalta en områdesanläggning.
- * Områdesanläggning för enskild väg får möjlighet att ta ut slitageersättning i huvudsak enligt de regler som i dag gäller för vägföreningar.
- * 29 § anläggningslagen ändras så att samfällighetsföreningar som förvaltar gemensamhetsanläggningar debiteras förrättningskostnaderna i stället för de som deltar i sådana anläggningar.

- * Länsstyrelsen får rätt att förelägga samfällighetsföreningar att bygga och underhålla enskilda vägar av större betydelse ur allmän synpunkt.
- * Möjligheten enligt 43 § anläggningslagen att träffa mindre överenskommelser om bl. a. ändring av andelstal skall gälla också för de fastigheter som är anslutna till en områdesanläggning.
- * Bestämmelserna i 5 kap. enskilda väglagen till främjande av trafiksäkerheten förs med i huvudsak redaktionella ändringar över till anläggningslagen.
- * De befintliga vägföreningarna blir genom de föreslagna övergångsbestämmelserna att anse som inrättade som områdesanläggningar enligt anläggningslagen. Härigenom blir flertalet av samfällighetslagens bestämmelser tillämpliga även för vägföreningarna. En möjlighet öppnas för de nuvarande vägföreningarna att vid förrättningar ombilda sig till gemensamhetsanläggningar enligt anläggningslagen.

1 Lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i anläggningslagen (1973: 1149)

Härigenom föreskrivs i fråga om anläggningslagen (1973: 1149) dels att 29 § skall ha följande lydelse, dels att i lagen skall införas 15 nya paragrafer, 56-70 §§ samt närmast före 57 och 62 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

29 §1

Förrättningskostnaderna skall, om anläggningsbeslut meddelats, fördelas mellan ägarna av de fastigheter som skall deltaga i anläggningen efter vad som är skäligt.

Förrättningskostnaderna skall, om anläggningsbeslut meddelats, fördelas mellan ägarna av de fastigheter som skall deltaga i anläggningen efter vad som är skäligt. Om en samfällighetsförening bildas för att sköta förvaltningen av anläggningen, skall kostnaderna i stället betalas av föreningen, om inte särskilda omständigheter föranleder att viss del av kostnaderna bör betalas av sökanden eller annan sakägare.

Om en förrättning har påkallats enligt 20 a § eller 25 § tredje stycket väglagen (1971: 948) skall staten svara för förrättningskostnaderna.

I övrigt tillämpas 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970: 988) på förrättning enligt denna lag.

¹ Senaste lydelse 1981: 380

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse56 §

Om en samfällighetsförening
som förvaltar enskild väg av
större betydelse från allmän
synpunkt inte verkställer
anläggningsbeslutet eller
sköter vägens drift, får läns-
styrelsen förelägga föreningen
att inom viss tid vidta erfor-
derliga åtgärder. Om föreläg-
gandet inte följs, får läns-
styrelsen låta utföra nödvän-
diga åtgärder på föreningens
bekostnad.

Särskilda bestämmelser om
områdesanläggning för enskild
väg

57 §

Om särskilda skäl föreligger
att inom ett bestämt område
tillgodose ett behov av
enskild väg av större betydel-
se från allmän synpunkt, kan
en gemensamhetsanläggning
inrättas i form av en områdes-
anläggning.

En områdesanläggning inrättas
vid förrättning enligt denna
lag. Vid förrättningen skall
anläggningens verksamhetsområ-
de bestämmas.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

I en områdesanläggning deltar de fastigheter som helt eller delvis är belägna inom anläggningens verksamhetsområde.

58 §

Finns inom anläggningens verksamhetsområde mark, som i detaljplan avsatts till annan allmän plats än väg, skall väghållningen även omfatta iordningställande och underhåll av sådan mark.

En fastighet som utgörs av väg, gata, järnväg, spårväg eller kanal skall delta i en områdesanläggning endast om det av särskild anledning är lämpligt att fastigheten ingår i samfälligheten.

Bestämmelserna i 5, 6 och 15 §§, 16 § första stycket 1 och 3, 16 § andra stycket, 37--43 samt 45 §§ gäller inte för områdesanläggning.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse59 §

Kostnaderna för byggande och drift av en områdesanläggning för enskild väg fördelas mellan ägarna av de fastigheter som skall delta i anläggningen efter andelstal. Andelstalen skall kunna tillämpas under växlande förhållanden med avseende på fastighetsbildningen och bebyggelsen inom området. Andelstalen skall bestämmas med hänsyn främst till den nytta varje fastighet har av anläggningen. Om förhållandena påkallar det, får särskilda andelstal bestämmas för byggande och drift.

Om inte annan fördelningsgrund bestäms, skall andelstalet för varje deltagande fastighet utgöras av fastighetens senast bestämda taxeringsvärde. Finns taxeringsvärde inte åsatt för viss fastighet skall särskilt andelstal bestämmas. Särskilt andelstal får även bestämmas för fastighet, vars nytta av anläggningens vägar väsentligen avviker från övriga deltagande fastigheters. Om det är skäligt får en fastighet, som kan komma att delas eller bebyggas i större omfattning,

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

åläggas att delta med särskilt andelstal i kostnaderna för byggandet av vägarna.

60 §

En överenskommelse att andelstalet för en fastighet som deltar i en områdesanläggning skall ändras eller att ny mark skall tas i anspråk för mindre omläggning av väg i ny sträckning har samma verkan som beslut vid ny förrättning, om överenskommelsen godkänns av fastighetsbildningsmyndigheten. Sådant godkännande får lämnas endast om det är uppenbart att överenskommelsen inte strider mot denna lag.

61 §

Begagnar en fastighet som deltar i en områdesanläggning tillfälligt anläggningens vägar i väsentligt större omfattning än som svarar mot fastighetens andelstal för driftkostnaderna, är ägaren till fastigheten skyldig att erlägga särskild ersättning till samfälligheten utöver vad han enligt fastställt andelstal skall betala.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

Rätt att begagna en väg som
ingår i områdesanläggning
tillkommer även ägare av
fastighet som inte deltar i
områdesanläggningen. Begagnar
han vägen i betydande omfatt-
ning är han skyldig att erlæg-
ga ersättning härför med skä-
ligt belopp.

Har överenskommelse inte
träffats om ersättning enligt
första eller andra stycket,
skall talan väckas vid fastig-
hetsdomstolen inom det område
där områdesanläggningen är
belägen. Ersättning som nu
avses får göras gällande för
de närmaste två åren före
talans väckande.

Bestämmelser till främjande av
trafiksäkerheten

62 §

Bestämmelserna i 63-70 §§
gäller inte inom områden med
detaljplan.

Nuvarande lydelse enligt
enskilda väglagen

100 §1

Där det finnes påkallat för
tillgodoseende av trafiksäker-
heten äger länsstyrelsen med
avseende å viss enskild väg
inom länet eller del av sådan
väg förordna, att inom ett
avstånd av högst tolv meter
från vägbanans mitt ej må utan
länsstyrelsens tillstånd upp-
föras byggnad, uppsättas
stängsel, som skymmer utsikten
över vägbanan, eller vidtagas
annan dylik för trafiksäkerhe-
ten menlig anordning. Vid
korsning i samma plan mellan
enskilda vägar eller mellan
enskild väg och järnväg eller
spårväg må förordnandet utvid-
gas att avse ett område, som
begränsas av räta linjer mel-
lan punkter belägna i vägarnas
mittlinjer högst femtio meter
från korsningen.

Innan länsstyrelsen meddelar
förordnande, som avses i
första stycket, skall länssty-
relsen verkställa erforderlig
utredning samt därvid bereda
de väghållningsskyldiga eller

Föreslagen lydelse i
anläggningslagen

63 §

Om det behövs för att
tillgodose trafiksäkerheten
får länsstyrelsen för viss
enskild väg inom länet eller
en del av en sådan väg förord-
na, att det inom ett avstånd
av högst tolv meter från väg-
banans mitt inte får utan
länsstyrelsens tillstånd upp-
föras byggnader, göras till-
byggnader eller utföras andra
anläggningar eller anordningar
eller vidtas andra sådana
åtgärder som kan inverka men-
ligt på trafiksäkerheten. Vid
korsning i samma plan mellan
enskilda vägar eller mellan
enskild väg och järnväg eller
spårväg får förordnandet ut-
vidgas att avse ett område,
som begränsas av räta linjer
mellan punkter belägna i
vägarnas mittlinjer högst
femtio meter från korsningen.

Nuvarande lydelse enligt
enskilda väglagen

för dem utsedd styrelse, mark-
ägare och andra, som hava ett
väsentligt intresse av frågan,
tillfälle att muntligen eller
skriftligen yttra sig i ären-
det.

Om meddelat förordnande skall,
utöver den underrättelse angå-
ende förordnandet som sker
enligt allmänna bestämmelser,
meddelande intagas i ortstid-
ning. Därjämte skall förord-
nandet införas i länets för-
fattningssamling.

101 §1

Finnes å markområde, beträff-
fande vilket medelats förord-
nande varom i 100 § stadgas,
stängsel, upplag eller annan
därmed jämförlig anordning,
som provas medföra fara för
trafiken, må länsstyrelsen
förelägga den som har att
svara för anordningen att
bortskaffa densamma eller
vidtaga sådan åtgärd med av-
seende därpå, att faran undan-
röjes. Vad i 100 § andra styc-
ket sägs skall därvid äga
motsvarande tillämpning.

Föreslagen lydelse i anlägg-
ningslagen

64 §

Finns inom markområde, beträff-
fande vilket meddelats förord-
nande varom i 63 § stadgas,
stängsel, upplag eller annan
därmed jämförlig anordning,
som provas medföra fara för
trafiken, får länsstyrelsen
förelägga den som har att
svara för anordningen att
bortskaffa densamma eller
vidta sådan åtgärd med av-
seende därpå, att faran undan-
röjs. Föreläggandet får före-
nas med vite.

Nuvarande lydelse enligt
enskilda väglagen

Föreslagen lydelse i anlägg-
ningslagen

Vid meddelande av föreläggande
enligt första stycket må vite
utsättas.

102 §1

Har ansökan om tillstånd en-
ligt 100 § första stycket att
å fastighet uppföra byggnad
eller eljest vidtaga i samma
stycke omförmäld anordning
icke bifallits och medför
detta att pågående markanvänd-
ning avsevärt försvåras, äro
fastighetsägaren och innehava-
re av nyttjanderätt eller
annan särskild rätt till fas-
tigheten berättigade till
ersättning av kronan för den
skada de härigenom lida.

Ersättning varom sägs i första
stycket skall bestämmas att
utgå på en gång; dock må
ersättningen, om särskilda
skäl äro därtill, på begäran
antingen av kronan eller av
fastighetsägaren eller annan
sakägare fastställas att utgå
med visst årligt belopp med
rätt för kronan eller den
ersättningsberättigade att
erhålla omprövning vid ändrade
förhållanden.

65 §

Medför vägran av tillstånd
enligt 63 § att pågående mark-
användning avsevärt försvåras,
är fastighetsägaren och inne-
havare av nyttjanderätt eller
annan särskild rätt till fas-
tigheten berättigade till
ersättning av staten för den
skada som de lider härigenom.

Ersättning enligt första styc-
ket skall bestämmas att utgå
på en gång. Ersättningen får
dock, om särskilda skäl före-
ligger, på begäran antingen av
staten eller av fastighetsäga-
ren eller annan sakägare fast-
ställas att utgå med visst
årligt belopp med rätt för
staten eller den ersättnings-
berättigade att erhålla om-
prövning vid ändrade förhål-
landen.

Nuvarande lydelse enligt
enskilda väglagen

Vad i fråga om ersättning avtalats eller uppenbarligen förutsatts skola gälla mellan kronan och sakägare skall gälla jämväl mot den som efter det rätten till ersättning uppkom förvärvat sakägarens rätt i avseende å fastigheten.

103 §1

Är fastighetsägare jämligt 102 § tillkommande ersättning bestämd att utgå på en gång och har fastigheten genom inskränkningen i förfoganderätten undergått sådan minskning i värde att den kan antas ej utgöra full säkerhet för borgenär, som då rätten till ersättning uppkom hade panträtt i fastigheten, skall ersättningen nedsättas hos länsstyrelsen; och skall om fördelning och utbetalande av nedsatt belopp samt verkan därav i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat för det fall att nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtes genom expropriation.

Föreslagen lydelse i anläggningslagen

Vad som i fråga om ersättning har avtalats eller uppenbarligen har förutsatts gälla mellan staten och sakägare skall gälla även mot den som efter det att rätten till ersättning uppkom har förvärvat sakägarens rätt med avseende på fastigheten.

66 §

Är den ersättning som enligt 65 § tillkommer fastighetsägaren bestämd att utgå på en gång och har fastigheten genom inskränkningen i förfoganderätten undergått sådan minskning i värde att den kan antas inte utgöra full säkerhet för borgenär, som då rätten till ersättning uppkom hade pant rätt i fastigheten, skall ersättningen nedsättas hos länsstyrelsen. Om fördelning och utbetalning av nedsatt belopp samt verkan därav gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet för det fall att nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåts genom expropriation.

¹ Senaste lydelse 1972:788.

Nuvarande lydelse enligt
enskilda väglagen

Om borgenär som avses i första stycket lider förlust till följd av att nedsättning ej skett, har han rätt till gottgörelse av kronan för förlusten mot avskrivning å fordringshandlingen. Detsamma gäller, om borgenär lider förlust därigenom att ersättning blivit för lågt beräknad och ersättningen till följd av överenskommelse mellan kronan och den ersättningsberättigade eller av annan anledning ej blivit prövad av domstol.

104 §1

Den som på grund av föreläggande enligt 101 § bortskaffat eller ändrat befintlig anordning vid väg är berättigad till ersättning av kronan för sina kostnader härför ävensom för den skada i övrigt som genom åtgärden må hava uppkommit för honom. Ersättningen skall bestämmas att utgå på en gång.

Föreslagen lydelse i anläggningslagen

Om en borgenär som avses i första stycket lider förlust till följd av att nedsättning inte har skett, har han rätt till gottgörelse av staten för förlusten mot avskrivning på fordringshandlingen. Detsamma gäller, om en borgenär lider förlust därigenom att en ersättning blivit för lågt beräknad och den till följd av överenskommelse mellan staten och den ersättningsberättigade eller av annan anledning inte har prövats av domstol.

67 §

Ersättning för kostnader och skada till följd av föreläggande enligt 64 § utges av staten. Ersättningen skall bestämmas att utgå på en gång.

¹ Senaste lydelse 1954: 197.

Nuvarande lydelse enligt
enskilda vägslagen

105 §1

Den som vill göra anspråk på ersättning enligt 102, 103 eller 104 § skall göra framställning därom hos länsstyrelsen.

Kan överenskommelse icke träffas om ersättningen, har den som gjort framställningen att instämma sin talan till den fastighetsdomstol inom vars domkrets den av förordnandet eller föreläggandet berörda marken är belägen. Jämväl kronan äger påkalla prövning av ersättningsfrågan enligt vad nu sagts. I fråga om rättegångskostnader och kostnader vid fördelning av ersättning gäller expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar. Ogillas yrkande om ersättning i mål som ej anhängiggjorts av kronan, tillämpas dock allmänna regler om rättegångskostnader. Om den som framställer ersättningsanspråk har haft skälig anledning att få sin talan prövad av domstol, får i stället efter omständigheterna

Föreslagen lydelse i anläggningslagen

68 §

Den som vill göra anspråk på ersättning enligt 65, 66 eller 67 § skall göra framställning därom hos länsstyrelsen.

Kan överenskommelse inte träffas om ersättningen, har den som gjort framställningen att instämma sin talan till den fastighetsdomstol inom vars domkrets den mark som berörs av förordnandet eller föreläggandet är belägen. Även staten kan begära prövning av ersättningsfrågan. I fråga om rättegångskostnader och kostnader vid fördelning av ersättning gäller expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar. Om ett yrkande om ersättning i mål, som inte har anhängiggjorts av staten, ogillas, skall i stället allmänna regler om rättegångskostnader tillämpas. Om den som framställer ett ersättningsanspråk har haft skälig anledning att få sin talan prövad av domstol, får i stället efter omständigheterna förordnas, att staten skall

Nuvarande lydelse enligt
enskilda väglagen

förordnas, att kronan skall ersätta honom hans rättegångskostnad eller att vardera parten skall bära sin kostnad.

106 §¹

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som uppfört byggnad eller vidtagit annan åtgärd i strid mot förbud enligt 100 § att undanröja eller ändra det utförda. Tingsrätten får meddela handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, byggnadsnämnd samt ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. Beträffande sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981: 847).

Efterkoms ej föreläggande, som meddelats med stöd av 101 §, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att åtgärden vidtages.

Föreslagen lydelse i anläggningslagen

ersätta honom hans rättegångskostnad eller att vardera parten skall bära sin kostnad.

69 §

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som har uppfört en byggnad eller vidtagit någon annan åtgärd i strid mot förbud enligt 63 § att undanröja eller ändra det utförda. Tingsrätten får meddela handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, byggnadsnämnd samt ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. Bestämmelser om sådan handräckning finns i 17 § handräckningslagen (1981: 847).

Efterkoms ej föreläggande, som meddelats med stöd av 64 §, skall kronofogdemyndigheten på anmodan av länsstyrelsen ombesörja att åtgärden vidtas.

¹ Senaste lydelse 1981: 853.

Nuvarande lydelse enligt
enskilda väglagen

107 §¹

Mot länsstyrelses beslut enligt 100 eller 101 § eller om föreläggande enligt 106 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot annat beslut av länsstyrelse enligt detta kapitel föres hos regeringen genom besvär.

Beslut, varom fråga är i detta kapitel, skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, där ej annorlunda förordnas.

Föreslagen lydelse i anläggningslagen

70 §

Mot länsstyrelsens beslut enligt 63 eller 64 § eller om föreläggande enligt 69 § förs talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot annat beslut av länsstyrelsen enligt 65 eller 66 § förs hos regeringen genom besvär.

Beslut enligt 63-66 och 69 §§ skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, om inte annorlunda förordnas.

¹ Senaste lydelse 1975: 677.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter

Härigenom föreskrivs

att 4 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

4 §

Samfällighet förvaltas antingen direkt av delägarna (delägarförvaltning) eller av särskilt bildad samfällighetsförening (föreningsförvaltning).

Områdesanläggning skall
förvaltas av samfällighets-
förening. 55-60 §§ skall inte
tillämpas på en sådan före-
ning.

Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1939:608) om enskilda vägar

1 § Denna lag träder i kraft den... Genom lagen upphävs, med de begränsningar som nedan sägs, lagen (1939: 608) om enskilda vägar.

Övergångsbestämmelser

2 § Bestämmelserna i 3 kap. lagen om enskilda vägar skall fortfarande tillämpas i fråga om förrättning enligt nämnda lag vid vilken sammanträde med sakägarna har hållits före ikraftträdandet samt i fråga om verkställighet av beslut om vägförenings bildande som har meddelats enligt lagen om enskilda vägar.

3 § De vägar och andra anläggningar som vid denna lags ikraftträdande omhänderhas av vägföreningar enligt 3 kap. lagen om enskilda vägar skall vid tillämpningen av anläggningslagen (1973:1149) anses utgöra områdesanläggningar enligt 57 § anläggningslagen.

4 § En sådan områdesanläggning som avses i tredje paragrafen kan efter förrättning ombildas till en gemensamhetsanläggning enligt 1 § anläggningslagen. En sådan gemensamhetsanläggning skall förvaltas av en samfällighetsförening.

Rätt att ta initiativ till ombildning tillkommer förutom delägare i anläggningen även fastighetsbildningsmyndigheten. Vid sammanträdet skall särskild omröstning ske över yrkandet om ombildning. Härvid skall tillämpas bestämmelserna i 49 § första stycket lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter om omröstning i fråga som har ekonomisk betydelse.

5 § Har överenskommelse träffats om rätt att begagna enskild väg och om ersättning härför enligt 77 § lagen om enskilda vägar har överenskommelsen fortsatt giltighet tills den av endera parten sägs upp.

6 § I fråga om skyldigheter och rättigheter som tillkommer en vägförening som har bildats enligt 3 kap. lagen om enskilda vägar äger bestämmelserna i 51 och 52 §§ anläggningslagen motsvarande tillämpning.

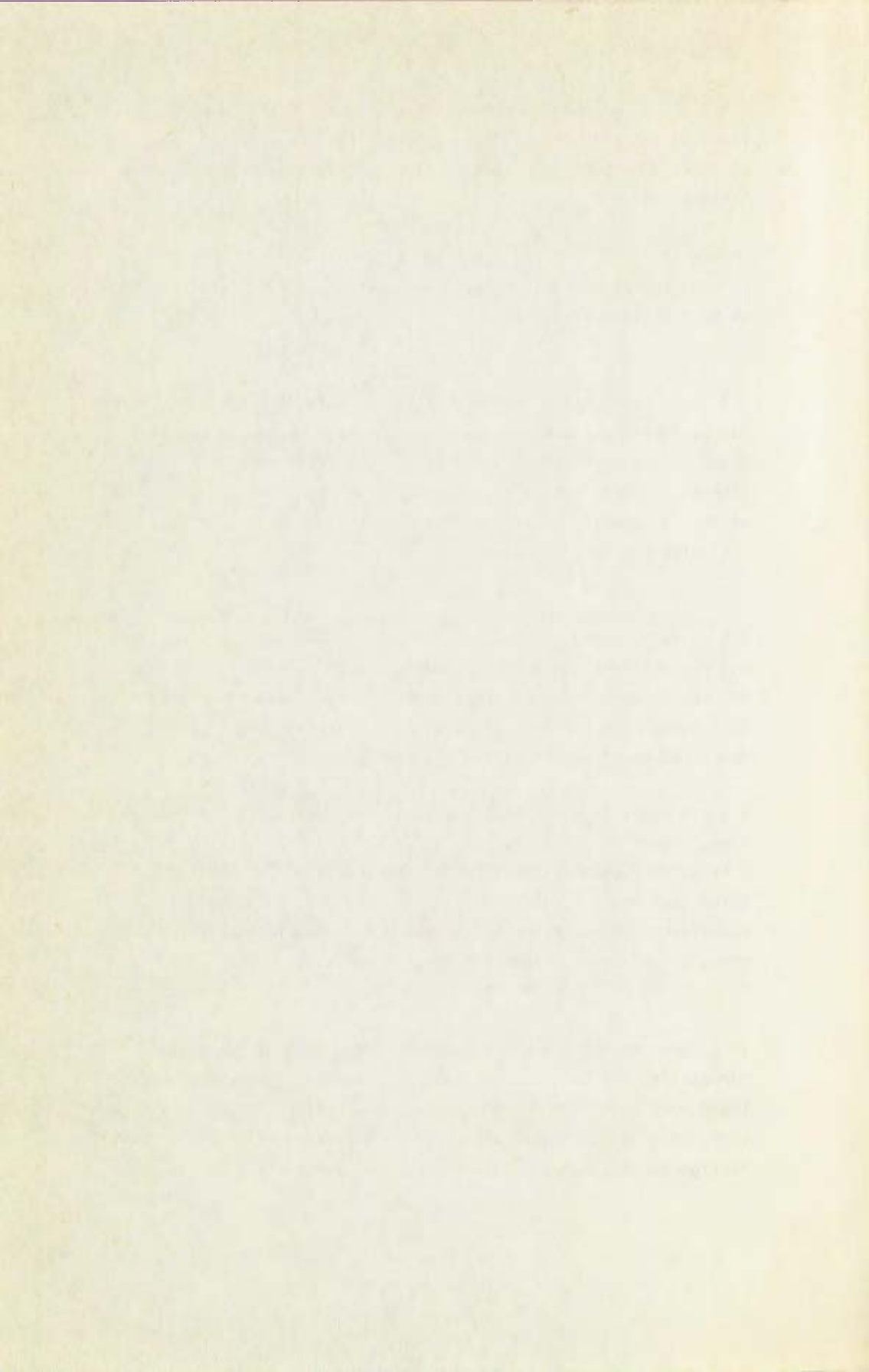
Förbud att behålla eller uppsätta grind eller led, som har meddelats enligt äldre bestämmelser, skall anses vara meddelat med stöd av 52 § anläggningslagen.

7 § Lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter gäller även för vägförening som har bildats enligt 3 kap. lagen om enskilda vägar. En sådan förening skall av länsstyrelsen snarast möjligt införas i samfällighetsföreningsregistret. En styrelseledamot som utsetts av länsstyrelsen skall behålla sitt uppdrag till dess han entledigas av länsstyrelsen.

8 § En vägförenings stadgar som innehåller bestämmelse som strider mot föreskrift i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter upphör att gälla vid denna lags ikraftträdande. Utan hinder av 29 § nämnda lag får dock vägförening behålla sin tidigare firma om denna kan anses väl inarbetad bland medlemmarna.

9 § Vad som i lagen om enskilda vägar föreskrivs i fråga om vägsamfällighets organisation och förvaltning skall fortfarande gälla i fråga om vägsamfällighet som har inrättats enligt nämnda lag eller motsvarande äldre lagstiftning till dess ombildning till samfällighetsförening skett enligt 19 § lagen (1973:1151) om införande av anläggningslagen (1973:1149) och lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.

10 § Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift, som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, lagen (0000:000) om ändring i anläggningslagen (1973:1149) eller i lagen (0000:000) om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Före år 1974 reglerades hela det enskilda vägnätet av lagen (1939:608) om enskilda vägar (enskilda väglagen). År 1973 ersattes lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar samt 2 och 4 kap. enskilda väglagen av anläggningslagen (1973:1149). Samtidigt infördes lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter (samfällighetslagen). Enligt 9 § lagen (1973:1151) om införande av anläggningslagen och samfällighetslagen får förrättning enligt 2 eller 4 kap. enskilda väglagen inte påbörjas efter utgången av 1974. Bestämmelsen omfattar även sådana förrättningar som föranleds av ändrade förhållanden. Undantag har dock inte gjorts för sådana förrättningar som enligt 67 § fjärde stycket enskilda väglagen kan komma till stånd efter delning av väghållnings-skyldig fastighet.

Anledningen till att inte hela enskilda väglagen inarbetades i anläggningslagen vid reformen var att 3 och 5 kap. enskilda väglagen vid denna tidpunkt var föremål för översyn av 1969 års vägutredning. Det betonades i promemorian med förslag till anläggningslag (se prop. 1973:160 s. 61) att arbetet med anläggningslagen inte var särskilt inriktat på de materiella reglerna inom enskilda väglagens tillämpningsområde och att förslaget till anläggningslag därför begränsades till att i huvudsak gälla sådana frågor som borde lösas på samma sätt för alla slags gemensamma anläggningar.

Efter tillkomsten av anläggningslagen och samfällighetslagen gäller två skilda regelsystem för sådana enskilda vägar där behov av ordnad gemensam väghållning föreligger. För enskilda vägar som ligger inom områden där tätare bebyggelse har uppkommit eller kan förväntas uppkomma inom en nära förestående framtid kan bestämmelserna om vägförening enligt 3 kap. enskilda väglagen tillämpas vid sidan av anläggningslagen och samfällighetslagen, medan anläggningslagen och samfällighetslagen tillämpas för övriga enskilda vägar där en gemensam väghållning är aktuell.

Problem med nuvarande ordning

Enskilda väglagen är jämfört med bl. a. anläggningslagen och fastighetsbildningslagen ålderdomlig i sin terminologi och detaljerad till sin uppläggning. Ytterst få vägföreningar nybildas numera. Enligt uppgift har under de tre senaste åren endast tiotalet vägföreningar bildats per år. Nu finns det ca 1 800 vägföreningar. Detta kan jämföras med att ca 15 000 gemensamhetsanläggningar har bildats enligt anläggningslagen sedan år 1974. Den årliga nybildningen är ca 1 500 gemensamhetsanläggningar, varav ca 30 % eller drygt 400 anläggningar gäller enbart vägar. (Se Meddelande 4: 40 från institutionen för fastighetsteknik. Tillämpning av anläggningslagen, Kalbro och Larsson, 1983, KTH s. 59.)

Anläggningslagen och samfällighetslagen tillämpas numera i stor utsträckning inom tätbebyggda områden där 3 kap. enskilda väglagen skulle kunna tillämpas. Detta gäller särskilt inom fritidsområden. Främsta anledningen till detta är de möjligheter till en samordnad förvaltning av flera olika anläggningar som anläggnings- och samfällighetslagarna ger. Förrättningar enligt enskilda väglagen skiljer sig i många avseenden från förvaltningar enligt den moderna förrättningslagstiftningen. Särskilt förfarandet, besvärsordningen och förvaltningen innebär betydande olägenheter för bl. a. fastighetsbildningsmyndigheten. Olägenheterna är särskilt framträdande i följande avseenden.

Förfarandet

Vägföreningar enligt enskilda väglagen - som skiljer sig från samfälligheter för anläggningar enligt anläggningslagen främst genom att anslutningstvång föreligger för de fastigheter som ligger inom det vid förrättning enligt anläggningslagen fastställda verksamhetsområdet - bildas i två steg. Först sker en lantmäteriförrättning där beslut fattas om verksamhet, verksamhetsområde och föreningsbildning. I nästa steg skall ersättningsfrågorna för tillträde av mark lösas. Om en överenskommen om ersättningen inte kan träffas skall saken prövas av domstol. Det har i många fall visat sig vara besvärligt att ersättningsfrågorna inte kan lösas samtidigt med övriga frågor.

Besvärssordningen

Överprövningen av förrättningsutlåtanden angående vägföreningar sker enligt 81 och 83 §§ enskilda väglagen av länsstyrelse. Enligt motsvarande bestämmelse i 30 § anläggningslagen ankommer överprövningen av förrättningsavgöranden i fråga om gemensamhetsanläggningar på fastighetsdomstol. Vidare förs talan enligt 88 § enskilda väglagen mot beslut vid sammanträde med vägförening hos länsstyrelsen. Motsvarande talan enligt 15, 46 och 53 §§ samfällighetslagen mot beslut vid sammanträde inom samfällighetsförening förs hos fastighetsdomstolen. Skillnaderna i besvärssordningen är inte sakligt motiverade.

Förvaltningen

Ofta uppkommer behov av samordnad förvaltning av dels vägar, som omhänderhas av vägförening enligt enskilda väglagen och dels andra slag av anläggningar som sköts av samfällighetsförening enligt samfällighetslagen när kretsen av deltagande fastigheter är densamma. Samordningsproblemen blir särskilt påtagliga i de fall nya bebyggelseområden tillkommer inom eller intill redan befintliga bebyggelseområden. Normalt inrättas vägar och andra anläggningar inom nya bebyggelseområden som gemensamhetsanläggningar enligt anläggningslagen, medan äldre vägsystem - som kanske till viss del kommer att bli gemensamma för gamla och nya områden - förvaltas av vägföreningar enligt enskilda väglagen. I dag saknas det legala möjligheter till en övergång från förvaltning enligt enskilda väglagen till motsvarande förvaltning enligt samfällighetslagen. Inte heller kan en befintlig vägföreningsväg utan vidare byggas ut genom en förrättning enligt anläggningslagen. Ett påtagligt behov finns av att öppna en möjlighet att ersätta förvaltning genom befintliga vägföreningar med föreningsförvaltning enligt samfällighetslagen. Trots att lagligt stöd saknas för en ombildning av en vägförening till en samfällighetsförening enligt samfällighetslagen, har enligt uppgift ett 20-tal sådana omvandlingar dock ägt rum.

Vidare får i en vägförenings verksamhet endast ingå byggande och drift av väg- och parkmark samt ombesörjande av vägbelysning. I många fall förvaltar föreningarna även andra anläggningar utan stöd i förrättningsutlåtandet, vilket naturligtvis kan fungera så länge alla är ense. Uppstår oenighet måste man vid en förrättning dela upp verksamhe-

ten i två delar, en vägförening enligt enskilda väglagen och en samfällighetsförening enligt samfällighetslagen för de anläggningar som inte kan omfattas av enskilda väglagen.

Med hänsyn till de olägenheter som bristen på samordning mellan enskilda väglagen och anläggnings- resp. samfällighetslagarna enligt det anförda ger upphov till, beslutade chefen för bostadsdepartementet efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet den 14 mars 1985 att en översyn av reglerna om enskilda vägar skulle ske. I en till beslutet bifogad PM anfördes bl. a. att lagtekniskt i huvudsak två alternativa lösningar borde studeras. Den ena innebär att man med ett minimum av tilläggsbestämmelser inarbetar 1, 3 och 5 kap. enskilda väglagen i anläggningslagen resp. samfällighetslagen och därefter upphäver enskilda väglagen. Den andra lösningen innebär att man i stället genom erforderliga ändringar i enskilda väglagen åstadkommer en bättre överensstämmelse med anläggningslagen och samfällighetslagen i de nu berörda hänseendena.

Arbetsgruppen¹ har tillsatts gemensamt för bostads- och kommunikationsdepartementen. Vid utarbetandet av promemorian har synpunkter lämnats av företrädare för lantmäteriverket, länsstyrelsen i Stockholms län, Svenska kommunförbundet, Riksförbundet för enskild väghållning och Sveriges villaägareförbund.

2.2 Nuvarande ordning

2.2.1 Enskilda väglagen

Enskilda väglagen reglerar enskild väg som är till nytta för en eller flera fastigheter. I 1 kap. finns bestämmelser om lagens tillämpningsområde och definieras vissa begrepp.

Till enskild väg hör vägbana och de områden därinvid som stadigvarande erfordras för vägens bestånd och underhåll. Lika med väg anses till

¹ I arbetsgruppen har ingått Gösta Blücher, bostadsdepartementet, ordförande, samt departementssekreteraren Birger Höök och hovrättsassessorn Lars Haglind, båda kommunikationsdepartementet, samt f. d. departementsrådet Sven Åmark och departementssekreterarna Bertil Järnberg och Lars Magnusson, samtliga bostadsdepartementet. Som sekreterare har tjänstgjort hovrättsfiskalen Gunnar Jacobsson, bostadsdepartementet.

väg ansluten brygga, bro eller färja med färjeläge (2 §). Med väghållning menas byggande av väg, vägunderhåll och vinterväghållning. Byggande av väg omfattar anläggning av ny väg samt omläggning och förbättring av väg. Till vägunderhåll räknas dels åtgärder för vägs hållande i för dess ändamål tillfredsställande skick, dels uppsättande av skyddsvärn och vägmärke i den mån dessa åtgärder inte innefattas i byggandet, dels ock öppnande och stängande av rörlig bro och drift av färja. Vinterväghållning omfattar arbete för att hålla vägbanan fri från hinder av is och snö m. m. (3 §).

Väg skall byggas så, att ändamålet med vägen vinnas utan oskäligen kostnad med minsta intrång och olägenhet för annan. Vägunderhåll och vinterväghållning skall utföras på sätt vägens ändamål fordrar. Fastighetsägare eller därmed jämställd innehavare av fastighet svarar för fullgörandet av den väghållningsskyldighet som med stöd av lagen åläggs fastigheten (4 och 5 §§).

2 kap. innehåller bestämmelser om enskilda vägar i allmänhet. Enligt 50 § skall, sedan det genom förrättning eller dom bestämts om vägs byggande m. m., de deltagande fastigheterna utgöra en samfällighet för handhavandet av den gemensamma väghållningen (vägsamfällighet). Enligt 9 § lagen (1973:1151) om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter får förrättning enligt 2 eller 4 kap. enskilda väglagen inte påbörjas efter utgången av juni 1974. Enligt 19 § tredje stycket och 20 § ovannämnda övergångsbestämmelser äger vägsamfällighet som kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter ombildas till en samfällighetsförening enligt samfällighetslagen. För de samfälligheter som förvaltas omedelbart av delägarna tillämpas samfällighetslagens bestämmelser.

I 3 kap. finns bestämmelser om vissa vägar inom områden med tätare bebyggelse. Beträffande område inom vilket tätare bebyggelse uppkommit eller kan väntas inom nära förestående tid, kan enligt 71 § förordnas att de fastigheter som helt eller till någon del är belägna inom området skall utgöra en samfällighet (vägförening) med ändamål att ombesörja och bekosta väghållningen inom området. Väghållningen skall avse de vägar som förklaras vara föreningens vägar. Mark som i byggnadsplan avsatts till annan allmän plats jämföras med väg. Föreningen får inte

utöva verksamhet, som är främmande för dess angivna ändamål. Vägbelysning får emellertid ombesörjas av vägföreningen.

Fastigheter som är avsedda för kommunikationsändamål skall inte vara medlemmar i vägföreningen. Till föreningens vägar skall normalt inte hänföras de mindre vägar som finns i området. Inte heller skall vägar, som inte kan anses lämpliga för områdets ordnande och bebyggande, hänföras dit. Föreningen kan dock åläggas att tills vidare underhålla sådan väg.

När det blivit avgjort att väg skall byggas eller tas i anspråk som föreningens väg, får föreningen lösa till sig rätt att begagna marken för vägändamål. I 75 § ges regler om ersättningens bestämmande samt vissa föreskrifter rörande vägs byggande och drift och rättighetsupplåtelser i anledning därav.

Fastigheter som ingår i föreningen skall bidra till väghållningen i förhållande till senast fastställda taxeringsvärden. Viss möjlighet finns att bestämma annan bidragsnorm, men denna skall vara så beskaffad att den kan tillämpas under växlande förhållanden. På särskilt angivna skäl kan viss fastighet åsättas särskilt andelstal. Exploateringsfastigheter kan åsättas särskilda andelstal att gälla för byggande av viss eller vissa vägar, men i övrigt saknas möjligheter att bestämma särskilda andelstal för olika delar av området eller olika grenar av verksamheten (76 §). Fastigheter som inte är medlemmar i föreningen får begagna föreningens vägar mot erläggande av avgift (77 §).

I 78-85 §§ ges bestämmelser om bildande av vägförening. Det ankommer på länsstyrelsen att föranstalta om förrättning. Förrättningen avslutas med att den av länsstyrelsen förordnade förrättningsmannen lägger fram ett utlåtande. Länsstyrelsen kan förordna att utlåtandet skall underställas länsstyrelsens prövning och förrättningsmannen har rätt att besluta om underställning även i andra fall. Besvär över utlåtandet anförs hos länsstyrelsen. På grund av ändrade förhållanden får fråga tas upp till ny prövning vid förrättning.

Kan överenskommelse om ersättning för upplåtelse eller annat intrång inte träffas, skall vägföreningen eller fastighetsägaren hänskjuta ärendet till avgörande av fastighetsdomstol. Domstolen kan på föreningens begäran bestämma visst belopp som föreningen kan nedsätta till

säkerhet för ersättningsskyldigheten. Föreningen får därefter ta mark eller rättighet i anspråk utan hinder av att ersättningsfrågan inte är avgjord (86 §).

Om föreningen inte ombesörjer verkställighet av utlåntagandet kan länsstyrelsen förelägga föreningen att inom viss tid vidta åtgärderna och kan därefter verkställa åtgärderna på föreningens bekostnad (87 §).

I 88-92 §§ finns regler om föreningens organisation och förvaltning. För föreningen skall antas stadgar och finnas styrelse. Stadgarna skall fastställas av länsstyrelsen. Styrelsen skall bestå av tre eller fem ledamöter av vilka länsstyrelsen utser en. 93 § innehåller regler om talan mot olika slag av länsstyrelsebeslut.

4 kap. innehåller särskilda bestämmelser om skogsvägar. Som tidigare anförts får förrättning enligt detta kapitel inte påbörjas efter utgången av juni 1974.

5 kap. innehåller vissa bestämmelser till främjande av trafiksäkerheten. Enligt 100 § äger länsstyrelsen med avseende på viss enskild väg inom länet eller del av sådan väg förordna om byggnadsfritt område inom ett avstånd av högst tolv meter från vägbanans mitt. Vid korsningar kan det byggnadsfria avståndet bestämmas till högst 50 m. Vidare får länsstyrelsen med hänsyn till trafiksäkerheten förordna om bortskaffande av stängsel, upplag eller annan därmed jämförlig anordning eller på annat sätt undanröja trafikfaran (101 §).

2.2.2 Anläggningslagen

Till de delar enskilda väglagen inte längre skall tillämpas har den blivit ersatt av bestämmelser i anläggningslagen och samfällighetslagen. Enligt anläggningslagen kan inrättas anläggning som är gemensam för flera fastigheter och som tillgodoser ändamål av stadigvarande betydelse för dem (1 § första stycket). Bestämmelserna i anläggningslagen kan tillämpas också i fråga om inrättande av väg inom område där vägförening bildats eller kan bildas enligt 3 kap. enskilda väglagen (13 § lagen (1973:1151) om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter). Inrättande av gemensamhetsanläggning prövas vid förrättning som handläggs av fastighetsbildningsmyndighet.

I 5-11 §§ finns bestämmelser om villkor för inrättande av gemensamhetsanläggning m. m. Gemensamhetsanläggning får inrättas endast om fördelarna med anläggningen överväger de kostnader och olägenheter som anläggningen medför. Vidare uppställs vissa krav såsom de s. k. väsentlighets- och opinionsvillkoren samt krav på skydd för allmänna intressen. Är anläggningen förutsatt i fastställd generalplan, stadsplan, tomtindelning eller byggnadsplan får de ekonomiska konsekvenserna anses beaktade i planläggningen och villkoret härom skall då endast gälla om särskilda skäl föranleder det (6 §). Inom planlagt område skall gemensamhetsanläggning inrättas i överensstämmelse med planen. Om plan inte fastställts får anläggning inte inrättas så att lämplig planläggning av området motverkas.

En förrättning enligt anläggningslagen får påkallas av ägare till fastighet, som skall delta i anläggningen, samt byggnadsnämnden och, med viss begränsning, länsstyrelsen. Vid expropriation och andra tvångsförvärv får även förvärvaren påkalla förrättning för inrättande av anläggning varigenom olägenhet av förvärvet kan undanröjas, minskas eller förebyggas (18 §).

När det gäller förrättningen hänvisar anläggningslagen till bestämmelser därom i fastighetsbildningslagen (19 §). Avser förrättningen gemensamhetsanläggning som kräver byggnadslov eller rör område med stadsplan eller byggnadsplan eller anser byggnadsnämnden vid samråd att anläggningens tillåtlighet med hänsyn till områdets ändamålsenliga användning och lämpliga planläggning kan sättas i fråga, skall ärendet hänskjutas till byggnadsnämnden för prövning. Beslut varigenom medgivande till anläggningen vägrats är bindande för fastighetsbildningsmyndigheten (23 §). Ersättning bestäms med tillämpning av expropriationslagen (13 §). Särskilda andelstal skall fastställas för utförande och drift (15 §). En fördelning av kostnaderna kan också ske genom avgifter för anläggningens utnyttjande.

Inträder ändrade förhållanden kan fråga prövas vid ny förrättning. Ny förrättning får också äga rum, om det vid tidigare avgörande föreskrivits att frågan skall omprövas efter viss tid (35 §). Vid ändring i fastighetsindelningen skall skyldigheter som åvilar berörd fastighet övergå eller fördelas på nybildade fastigheter. Övergången sker automatiskt eller vid delning av fastighet genom beslut vid fastighetsbildningsförrättningen (41 och 42 §§). Fastighetsägare och anläggningens

ägare kan också träffa överenskommelse om att fastighet skall inträda i eller utträda ur samfällighet eller att fastighets andelstal skall ändras. Sådan överenskommelse kan godkännas av fastighetsbildningsmyndigheten och har då samma verkan som beslut vid ny förrättning (43 §).

I 46-55 §§ ges särskilda bestämmelser om enskilda vägar. I 46 § anges bl. a. begreppen väg och väganordning. Vidare finns det bestämmelser som gör det möjligt att tillgodose enstaka fastighets behov av väg. Även om vägbehovet är tillfälligt kan det tillgodoses med stöd av bestämmelserna i anläggningslagen. Särskild fördelning av kostnader för de åtgärder som krävs för att vägen skall kunna användas vintertid får ske utan hinder av bestämmelserna i 15 §.

Bestämmelserna om rätt att ta väghållningsämnen, att ta bort vegetation utmed vägen och att sätta upp snöskärm samt att förbjuda att grind sätts upp över väg har oförändrade överförts från enskilda väglagen.

2.2.3 Samfällighetslagen

Genom samfällighetslagen har införts bestämmelser som skall gälla för förvaltning av det helt övervägande antalet gemensamhetsbildningar, bl. a. samfälligheter enligt anläggningslagen och fastighetsbildningslagen samt servitut eller annan särskild rättighet, som hör till flera fastigheter gemensamt. Lagen anvisar två olika förvaltningsformer, delägarförvaltning (6-16 §§) och föreningsförvaltning (17-65 §§).

Vid delägarförvaltning beslutar delägarna gemensamt. Kan delägarna inte enas i fråga om viss förvaltningsåtgärd, skall fastighetsdomstolen efter ansökan förordna någon att hålla sammanträde med delägarna för att avgöra frågan.

Vid föreningsförvaltning bildas en sammanslutning, samfällighetsförening, som kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter och vars medlemmar utgörs av delägarna i samfällighet. Samfällighetsförening bildas vid sammanträde genom att medlemmarna antar stadgar och utser styrelse. Samfällighetsförening registreras hos länsstyrelsen i det län där styrelsen har sitt säte. Styrelsen skall bestå av en eller flera ledamöter. När skäl därtill föreligger, får länsstyrelsen förordna att styrelsen skall bestå av flera ledamöter än som anges i stadgarna. Länsstyrelsen får utse en ledamot eller, om synnerliga skäl föreligger,

flera ledamöter i styrelsen. Om styrelseledamots uppdrag utgått eller styrelseledamot är förhindrad att utöva uppdraget, får länsstyrelsen utse syssloman i ledamots ställe. Finns ingen styrelseledamot att tillgå får sysslomannen ensam företräda föreningen som styrelse.

Samfällighetsförening kan bildas för att förvalta flera samfälligheter. Gäller olikhet i fråga om delaktighet finns särskilda bestämmelser för den gemensamma förvaltningen (55 §). Mellan samfällighetsföreningar får även avtalas om fusion (57 §). Enligt lagen om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter kan äldre typer av samfälligheter under vissa förutsättningar gå över till den nya typen av förvaltning (19 §).

2.3 Närmare överväganden beträffande den lagtekniska utformningen

Förslag: Anläggnings- och samfällighetslagarna blir tillämpliga på de enskilda vägar som nu omfattas av bestämmelserna i 3 kap. enskilda väglagen.

Enskilda väglagen upphävs.

Som framgått av de inledande avsnitten har chefen för bostadsdepartementet anvisat arbetsgruppen i huvudsak två alternativa lagtekniska lösningar. Den ena innebär att man inarbetar 1, 3 och 5 kap. enskilda väglagen i anläggningslagen resp. samfällighetslagen och upphäver enskilda väglagen. Den andra anvisade lösningen innebär att man ändrar bestämmelserna i enskilda väglagen och på så sätt åstadkommer en bättre samordning med anläggningslagen och samfällighetslagen.

Vid tiden för anläggningslagens tillkomst var bl.a. 3 och 5 kap. enskilda väglagen föremål för en översyn av 1969 års vägutredning. I prop. 1973:160 med förslag till anläggningslag återgavs (s. 62) följande överväganden ur promemorian med förslag till anläggningslag (Ds Ju 1971:16).

"De i 3 kap. EVL upptagna reglerna om vissa vägar inom områden med tätare bebyggelse företer enligt promemorian en del särdrag i förhållande till övriga bestämmelser i EVL. De offentligrättsliga inslagen

är här framträdande. Detta hänger samman med att det allmänna har ett starkt intresse av att väghållningen inom tätbebyggelseområden ordnas på ett tillfredsställande sätt. Bestämmelserna i 3 kap. EVL får också sin särskilda betydelse genom att de tjänar som medel för att genomföra byggnadsplan såvitt gäller vägar och allmänna platser. Mot denna bakgrund är det naturligt att kommunerna ofta medverkat vid tillkomsten av vägföreningar och stött deras verksamhet. Enligt direktiven för nyssnämnda utredning* bör de sakkunniga pröva om det finns skäl att införa lagregler om kommunal medverkan i frågor som rör det enskilda vägväsendet. I anslutning härtil har understrukits att de sakkunniga bör hålla nära kontakt med bygglagutredningen, som enligt sina direktiv skall överväga bl. a. frågorna om ett sammanförande av stads- och byggnadsplaneinstituten till ett detaljplaneinstitut och om ansvaret för genomförandet av detaljplan. Det kan, sägs det i promemorian, inte uteslutas att de sakkunnigas överväganden rörande väghållningen inom tätbebyggelseområden leder till lösningar som inte kan inrymmas i de nya lagar som nu föreslås. Det har därför ansetts lämpligt att i avvaktan på resultatet av de sakkunnigas arbete behålla regleringen i 3 kap. EVL. De nya lagarna har dock utformats med tanke på att de skall kunna användas för att ordna väghållningen inom tätbebyggelseområden, i den mån frågorna anses böra lösas huvudsakligen på privaträttslig grund.

Också vissa andra bestämmelser i EVL bör enligt promemorian lämnas orubbad av den nya lagstiftningen. Vad som åsyftas är de i 5 kap. upptagna bestämmelserna till främjande av trafiksäkerheten. Dessa har en så utpräglat offentlighetsrättslig karaktär att de knappast har sin rätta plats i förevarande lagstiftning. Det får ankomma på 1969 års vägutredning, som enligt sina direktiv har att överväga också trafiksäkerhetsfrågor, att ta ställning till var bestämmelserna slutligen skall placeras."

Föredraganden anförde i anslutning härtil (s. 71) att vägutredningen godtagit promemoriaförslaget och att det mot denna bakgrund saknades anledning anta att ett genomförande av promemoriaförslaget skulle föregripa vägutredningens arbete. Han ansåg därför att promemoriaförslaget borde läggas till grund för lagstiftning.

Som framgått av den tidigare redovisningen inrymmer anläggningslagen en motsvarighet till institutet vägsamfällighet i samfällighetsbegreppet. Förrättning enligt 2 eller 4 kap. enskilda väglagen får enligt 9 § (1973:1151) om införande av anläggningslagen och samfällighetslagen inte längre påbörjas. Bestämmelsen omfattar även sådana förrättningar som föranleds av ändrade förhållanden. Undantag har dock gjorts för sådana förrättningar som enligt 67 § fjärde stycket enskilda väglagen kan komma till stånd efter delning av väghållningsskyldig fastighet. Däremot kvarstår 3 kap. enskilda väglagen för bildande av vägförening. Vägsamfällighet som blir föremål för omprövningsförrättning enligt anläggningslagen skall anses inrättad enligt anläggningslagen. Detta

* (Härmed avses 1969 års vägutredning.)

innebär att samfällighetslagen då blir tillämplig på anläggningen. Enskilda väglagen äger dock alltså tillämpning på bestående vägsamfällighet som bildats med stöd av 50 § enskilda väglagen. Enligt 19 § tredje stycket övergångsbestämmelserna till samfällighetslagen har det öppnats en möjlighet till ombildning av vägsamfällighet till samfällighetsförening, varvid den anläggning som förvaltas av vägsamfälligheten i fortsättningen jämföras med en gemensamhetsanläggning enligt anläggningslagen.

Vägutredningens förslag

I sitt principbetänkande (Ds K 1974:7) Kommunal och enskild väghållning föreslog vägutredningen att kommunernas ansvar för gatuhållningen skulle utvidgas till att omfatta även viss del av den enskilda väghållningen och att den kommunala gatu- och väghållningen skulle regleras av en fristående lag om kommunvägar. Ett avgörande skäl för denna ståndpunkt var bl. a. att ett stort antal kommuner frivilligt utför eller bekostar väsentliga delar av den enskilda väghållningen inom sitt område. Ett annat skäl att införa kommunal väghållning utgjorde behovet av att i anslutning till det förslag som framlagts av bygglagutredningen i betänkandet (SOU 1974:21) Markanvändning och byggande skapa förutsättningar för en övergång till ett enhetligt planinstitut. Vägutredningen ansåg dock att det även framdeles skulle finnas behov av enskild väghållning inom tätare bebyggda områden i de fall väghållningen inte lämpligen borde skötas av staten eller kommunen. Särskilt gällde detta områden med fritidsbebyggelse. En motsvarighet till vägföreningarna borde därför enligt vägutredningen alltså finnas.

I vägutredningens slutbetänkande (SOU 1977:12) har en ingående bedömning gjorts av den lämpligaste lagtekniska lösningen i fråga om regleringen angående vägföreningar. En möjlig lösning var enligt vägutredningen att föra över regleringen av vägföreningar från enskilda väglagen till anläggningslagen. Vad som skulle tala för att regleringen togs in i anläggningslagen var enligt vägutredningen bl. a. att vägföreningar regelmässigt inrättas inom områden med fritidsbebyggelse i samband med exploatering och att det därvid ofta uppkommer behov av att ordna förvaltningen av även andra gemensamma anläggningar än vägar. Man skulle därmed uppnå att alla förekommande gemensamma frågor för fastigheterna inom sådana områden kunde handläggas vid samma tillfälle och av samma förrättningsman. Ett ytterligare skäl var fördelen av att i

anläggningslagen sammanföra enhetliga ordnings- och säkerhetsföreskrifter för alla former av enskild väghållning.

Ett alternativ till att samla alla bestämmelser om enskilda vägar i anläggningslagen var enligt vägutredningen att överföra reglerna om vägföreningar till en fristående lag. Detta skulle dock enligt vägutredningen medföra en splittring av författningsmaterialet. En ytterligare utväg kunde vara att ta in bestämmelserna om vägföreningar i den då tilltänkta lagen om kommunvägar. Utredningen fann dock att det avgörande var samhörigheten mellan vägföreningsinstitutet och övriga former av fastighetssamverkan i anläggningslagen. Utredningen förordade därför att frågan om inrättandet av vägföreningar skulle lösas genom reglering i anläggningslagen och att bestämmelserna rörande förvaltning av vägföreningar skulle tas in i samfällighetslagen. Vägföreningsinstitutet föreslogs därvid få i stort sett samma lagtekniska lösning som enligt anläggningslagen gäller beträffande vägsamfälligheter och andra former av fastighetssamverkan.

Beträffande den närmare utformningen av bestämmelserna anförde vägutredningen (SOU 1977:12 s. 13 f):

"Erforderliga bestämmelser om vägföreningar har tagits upp som ett särskilt avsnitt i anläggningslagen under rubriken 'Vägföreningar'. Bestämmelserna är i väsentliga delar av samma innehåll som nuvarande regler i 3 kap. EVL. Sålunda skall vid anläggningsförrättning bestämmas ett verksamhetsområde för föreningen, inom vilket föreligger skyldighet för fastigheterna att ingå i föreningen. I princip skall hela det vägnät som ingår i området skötas av föreningen, i den mån väghållningen inte ombesörjs av staten eller kommun. Vidare skall fastigheterna inom området erlagga avgifter till föreningen efter andelstal som kan tillämpas oberoende av ändringar i fastighetsindelningen. Utmärkande är också att anläggningsfrågan handläggs skild från ersättningsfrågorna och att överprövningen av beslut om vägförenings bildande sker i administrativ ordning, medan ersättningsfrågorna avgörs av fastighetsdomstol.

Vissa mer eller mindre långtgående ändringar föreslås dock. Av dessa bör här särskilt framhållas, att initiativrätten till vägförenings inrättande inte längre är förbehållen endast länsstyrelsen. Också kommunen eller enskild fastighetsägare, t. ex. markexploatör, skall kunna påkalla förrättning. I fråga om andelstalens bestämmande föreslås, i överensstämmelse med motsvarande regel för kommunvägar, utgångspunkten vara den att andelstalen bestäms efter skälig och rättvis grund. Inom denna ram ges möjlighet att i det enskilda fallet välja den lämpligaste fördelningsgrunden. Bestäms ej annan fördelningsgrund, skall andelstalen utgöra fastigheternas senast bestämda taxeringsvärden. Påkallar förhållandena det, får skilda andelstal bestämmas för utförande och drift. Härutöver ges möjlighet att under vissa förutsättningar bestämma särskilt andelstal för fastighet, vars nytta av föreningens vägar väsentligt avviker från övriga fastighe-

ters, och att ta ut slitageersättning, när fastighet som ingår i föreningen tillfälligt har ökat behov av vägen eller när vägen begagnas av utomstående i betydande omfattning. I fråga om skötseln av väg som ingår i vägförening föreslås samma bestämmelser om renhållning som de vilka gäller enligt väglagen och förutsätts i fråga om kommunväg. Vidare föreslås att förrättningsbeslut avseende vägförenings bildande skall kunna meddelas oaktat ersättningsfrågan inte avgjorts slutligt samt att länsstyrelsen skall kunna besluta om verkställighet av anläggningsbeslut utan hinder av anförda besvär.

För väg som ingår i vägförening eller gemensamhetsanläggning har upptagits samma ordnings- och säkerhetsföreskrifter som i fråga om allmän väg och som föreslås beträffande kommunväg. I förhållande till allmän väg föreligger dock den skillnaden att föreskrifterna gäller endast i fråga om sådan enskild väg eller del av väg som länsstyrelsen bestämmer.

I fråga om vägförenings organisation och förvaltning, vilket ämnesområde tagits upp som ett särskilt avsnitt i lagen om förvaltning av samfälligheter, föreslås bl. a. att den ledamot av styrelsen som f. n. utses av länsstyrelsen i stället skall utses av kommunen samt att omröstning på stämma med delägarna skall ske efter huvudtal. Möjlighet öppnas även att bilda förening för att handha förvaltningen av flera vägföreningar och att sluta avtal om fusion mellan vägföreningar."

I sitt slutbetänkande lade vägutredningen fram - förutom ett förslag till lag om kommunvägar - ett förslag av innebörd att bl.a. 3 kap. enskilda väglagen med vissa förändringar togs in i anläggningslagen och samfällighetslagen. Detta förslag tillstyrktes av flertalet remissinstanser. Förslaget till lag om kommunvägar mötte däremot en ganska omfattande kritik under remissbehandlingen, främst i vad avsåg kostnadsfördelningen och det föreslagna taxsystemet. Vägutredningens förslag ledde inte till någon lagstiftning.

Arbetsgruppens förslag

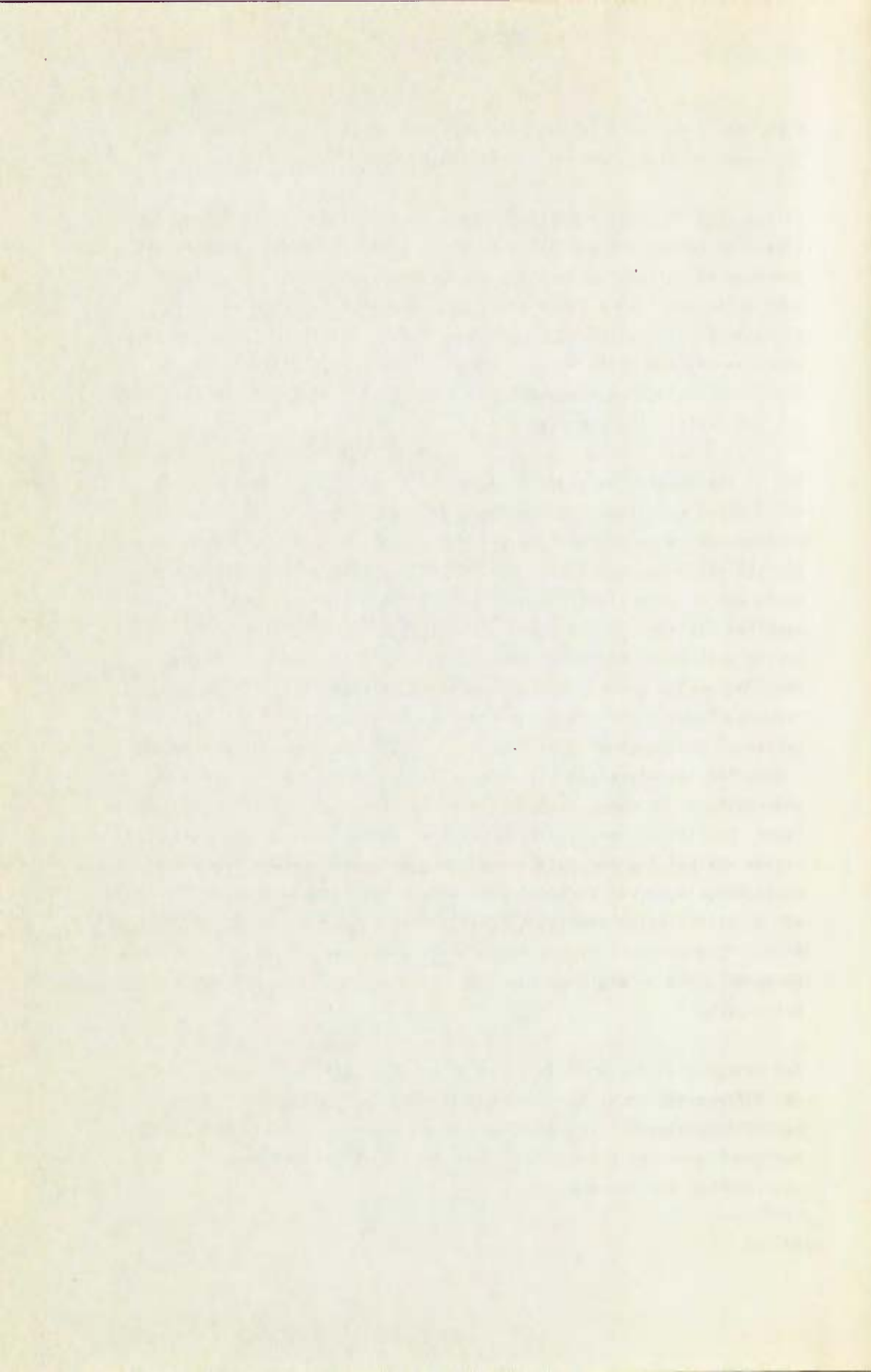
Enligt arbetsgruppens mening talar övervägande skäl för att alla regler som rör byggande och drift av enskilda vägar bör samlas i en lag. Nuvarande ordning där enskilda väglagen och anläggningslagen tillämpas parallellt medför att olika regler kan komma att tillämpas trots att förhållandena i det enskilda fall är likartade. Som vägutredningen anför (SOU 1977:12 s. 110) har vägföreningar i stor omfattning inrättats inom områden med fritidsbebyggelse, där behovet av att inrätta även andra gemensamma anläggningar gör sig alltmera gällande. Det är därför en fördel för de berörda fastighetsägarna som skall delta i gemensamhetsanläggningen, att bestämmelserna rörande de enskilda vägar och övriga former av fastighetssamverkan så långt möjligt är samlade

i en lag. Även för myndigheterna underlättas tillämpningen om alla bestämmelser finns samlade på ett ställe.

Enligt uppgift från lantmäteriverket har under senare tid endast ett tiotal vägföreningar per år nybildats, vilket får anses innebära att gemensamhetsanläggningar enligt anläggningslagen kommit att i stort sett tillgodose samma behov som 3 kap. enskilda väglagen avser att tillgodose. En anpassning av bestämmelserna om vägföreningar i 3 kap. enskilda väglagen till vad som redan gäller enligt anläggnings- och samfällighetslagarna synes mot den bakgrunden knappast ändamålsenligt och kan därför inte förordas.

Mot en inarbetning av vägföreningarna i anläggnings- och samfällighetslagarna kan visserligen anföras de offentlighetsrättsliga inslag som bestämmelserna om vägförening utmärks av, bl. a. länsstyrelsens ansvar för att vägföreningar bildas där så befinns erforderligt för att ombesörja och bekosta väghållningen. En olikhet mellan reglerna i 3 kap. enskilda väglagen och anläggningslagen utgör också kravet på en obligatorisk anslutning för såväl befintliga som tillkommande fastigheter inom det område som utgör vägföreningens verksamhetsområde medan anläggningslagen i princip bygger på frivillig samverkan. Det har även pekats på bestämmelsen i 87 § enskilda väglagen, som inrymmer en möjlighet för länsstyrelsen att verkställa ett beslut om att bygga eller underhålla vägförenings väg. Detta är inte möjligt enligt anläggningslagen. Emellertid har länsstyrelsen även enligt anläggningslagen möjlighet att påkalla förrättning och en gemensamhetsanläggning enligt anläggningslagen kan inrättas även mot en enig sakägaropinion, om behovet är tillräckligt angeläget. Enligt arbetsgruppens mening är det offentlighetsrättsliga inslaget därför inte större än att en inarbetning av bestämmelserna om vägföreningar bör ske i anläggnings- och samfällighetslagarna.

Med hänsyn till det anförda föreslår arbetsgruppen att de bestämmelser om vägföreningar m.m. som behövs skall tas in i anläggningslagen och samfällighetslagen. Även det återstående kapitlet om trafiksäkerhetsbestämmelserna bör därvid föras över till anläggningslagen. Enskilda väglagen kan därigenom upphävas.

3 Behovet av nya bestämmelser i anläggningslagen

Som har framgått av inledningen är anläggningslagen avsedd att tillgodose behovet av fastighetssamverkan av skiftande slag. Någon uppräknings av godtagbara anläggningstyper har inte ansetts lämplig. Det enda krav som ställs är att anläggningen skall tillgodose ändamål av stadigvarande betydelse för flera fastigheter.

De enskilda vägar som förvaltas av vägföreningar företer en del särdrag i förhållande till övriga enskilda vägar. Enskilda vägar i allmänhet omfattas av den s. k. intresseprincipen, som innebär att endast den fastighetsägare som har nytta av vägen bör åläggas att bidra till väghållningen. Den enskilda väghållningen anses därvid vara en privat angelägenhet. Vägingressenterna bör därför ha friheten att själva avgöra om och på vad sätt en väg skall byggas och hur väghållningsskyldigheten skall fördelas. I betänkandet (SOU 1938:23 s. 61) med förslag till lag om enskilda vägar anförde de sakkunniga dock att det enskilda vägväsendet i flera hänseenden representerade ett allmänt intresse. De enskilda vägarna kunde inverka på fastighetsbildning och bebyggelse. Vidare framhölls det enskilda vägnätets betydelse för den allmänna samfärdseln. Det ansågs dock att de typiskt enskilda vägarna inte representerade något egentligt allmänintresse som av denna anledning påkallade tvångsföreskrifter. Beträffande två slag av enskilda vägar var emellertid allmänintresset så starkt att skäl för tvingande lagföreskrifter förelåg, nämligen dels de s. k. allmänneligen befarna vägarna, dvs. sådana vägar som uppfyllde villkoren att kunna förändras till landsvägar (allmänna vägar), samt vägar i tätbebyggda orter. Beträffande den sistnämnda gruppen anfördes till stöd för tvångsföreskrifter bl. a. vägnätets betydelse för en sund samhällsbildning. I fråga om tätare bebyggelse ansågs det därför nödvändigt med bestämmelser som framhävde det allmännas intresse av att väghållningen ordnades på ett ändamålsenligt sätt som tog över eventuella enskilda särintressen.

För sistnämnda slag av enskilda vägar har särställningen i förhållandet till övriga enskilda vägar föranlett regler i bl. a. 71 § enskilda väglagen om obligatorisk anslutning och i 76 § beträffande väghållningsbördans fördelning.

3.1 Den obligatoriska anslutningen

Förslag: En motsvarighet till vägföreningsinstitutet enligt enskilda väglagen förs in i anläggningslagen under beteckningen områdesanläggning. En områdesanläggning får inte förvaltas gemensamt med någon annan anläggning.

Många enskilda vägar inom ett tätbebyggt område är en nödvändig förutsättning för samhällsbildningen. Det enskilda vägnätet anses vara av stor betydelse för varje fastighet inom samhället, oavsett om vägarna faktiskt trafikerar för denna fastighets räkning eller inte. I enlighet härmed föreskrivs i 71 § första stycket enskilda väglagen att i vägförening skall ingå de fastigheter som i sin helhet eller till någon del är belägna inom det område som bestäms som föreningens verksamhetsområde. Fördelen med detta system har angetts vara att anslutningsfrågan kan avgöras på ett enkelt och överskådligt sätt. Man undviker därmed vissa besvärliga avvägningar beträffande fastigheter för vilka nyttan av det enskilda vägnätet satts i fråga, t. ex. fastigheter som är belägna i nära anslutning till allmän väg. Ett tungt vägande skäl för obligatorisk anslutning har varit den värdestegring som ett utbyggt vägnät innebär för de fastigheter som berörs av vägnätet.

Anläggningslagen är i detta hänseende uppbyggd efter andra principer. Enligt anläggningslagen sker en individuell prövning i vad mån en fastighet kan ha behov av att delta i en anläggning som är avsedd att inrättas gemensamt för flera fastigheter (gemensamhetsanläggning). Det krävs att det skall vara av väsentlig betydelse för fastigheten att ha del i anläggningen (5 § anläggningslagen). Vidare krävs enligt 6 § första stycket anläggningslagen att båtnadsvillkoret skall vara uppfyllt. Detta villkor innebär att anläggningen skall medföra fördelar som överväger de därmed förenade kostnaderna och olägenheterna för den fastighet som skall anslutas. Är anläggningen förutsatt i fastställd generalplan eller detaljplan, gäller kravet på båtnadsprövning endast om särskilda skäl föranleder det. I 7 § anläggningslagen föreskrivs att en gemensamhetsanläggning inte får inrättas om sakägarna mera allmänt motsätter sig åtgärden och har beaktansvärda skäl för det (opinionsvillkoret). Undantag från opinionsvillkoret kan dock göras om behovet

av anläggningen är synnerligen angeläget. Förutom i 8 § anläggningslagen, som innehåller allmänna riktlinjer för lokalisering och utförande av gemensamhetsanläggningar, uppställs i 9-11 §§ dels vissa krav på att anläggningar skall stämma överens med planer och andra bestämmelser för marks bebyggande eller användning, dels en generell bestämmelse om skydd för allmänna intressen.

Kravet på väsentlig betydelse i 5 § anläggningslagen har preciserats närmare i motiven (prop. 1973:160 s. 151 f). Där anförde föredraganden följande:

"Enligt promemorian behövs vid sidan av båtnadsvillkoret och opinionsvillkoret bestämmelser som tar sikte på att skydda den enskilde fastighetsägaren mot att tvingas delta i en anläggning som han inte har någon påtaglig nytta av. Efter mönster från bestämmelserna om bildande av samfällighet i 6 kap. 1 § FBL föreslås att som villkor för tvångsanslutning av fastighet till gemensamhetsanläggning skall gälla att anläggningen är av väsentlig betydelse för fastigheten. Förslaget har allmänt godtagits av remissinstanserna. Även jag ansluter mig till förslaget. Angående innebörden av villkoret kan jag också i allt väsentligt biträda vad som anförts i promemorian. Det avgörande bör i princip vara om det föreligger ett påtagligt behov för fastigheten att ha tillgång till den nyttighet som avses med gemensamhetsanläggningen. För det fallet att nyttigheten inte kan med samma fördel för fastighetägaren tillgodoses genom en separat anläggning bör det räcka med att konstatera att ett sådant behov föreligger. Om fastigheten redan är utrustad med en separat anläggning som fyller samma funktion som den ifrågasatta gemensamhetsanläggningen, bör å andra sidan anslutning som regel inte komma i fråga. Undantag bör dock göras för sådana fall då den befintliga anläggningen är utsliten eller dess användning står i strid mot plan eller andra byggnadsreglerande bestämmelser eller mot beslut av myndighet som har att svara för hälsovård, trafiksäkerhet, miljövård eller andra liknande intressen. Ett påstående av fastighetsägare att han har för avsikt att anskaffa och driva en separat anläggning torde i allmänhet kunna lämnas utan beaktande. Endast om fastighetsägaren kan göra sannolikt att den separata anläggningen är fördelaktigare för honom och att det finns ekonomiska, tekniska och rättsliga förutsättningar att utföra anläggningen, bör hans fastighet lämnas utanför gemensamhetsbildningen. Vad som nu anförts innebär att det inte i varje särskilt fall behöver utredas att en gemensamhetsanläggning ställer sig billigare för fastighetsägaren än en separat anläggning.

I promemorian behandlas vidare den situationen att en fastighetsägare vill ansluta sin fastighet till en gemensamhetsanläggning men någon av de övriga delägarna motsätter sig detta. Även här anses som krav för anslutning böra gälla att anläggningen skall vara av väsentlig betydelse för fastigheten. Själv är jag också av den uppfattningen att ett sådant villkor bör uppställas."

Vägutredningen (SOU 1977:12 s. 126 f) ansåg det inte vara tillräckligt för att tillgodose allmänintresset att låta enbart bestämmelserna i 5 och 6 §§ anläggningslagen (väsentlighets- och båtnadsvillkoret)

reglera frågan om inrättande av en vägförening. Utredningen föreslog därför att anläggningslagen skulle kompletteras med en motsvarighet till 71 § enskilda väglagen på obligatoriskt deltagande för de fastigheter som ligger inom ett bestämt verksamhetsområde. Anledningen härtill var främst att det enligt vägutredningen låg nära till hands att anknyta vägföreningens omfattning till gällande planer och föreskrifter för markanvändningen. Vägutredningen anförde därvid följande.

"När det gäller att utforma bestämmelser om vägföreningens omfattning ligger det i och för sig nära till hands att anknyta till gällande planer och föreskrifter för markanvändning. Om förhållandena är sådana att t. ex. väg skall byggas, skulle det sålunda också krävas att byggnadsplan finns upprättad eller åtminstone att vägen är förutsatt i sådan plan. Härigenom skulle man med AL:s regelsystem kunna reglera frågan om vägföreningens storlek, både vad avser vägnätets omfattning och antalet anslutna fastigheter. Fråga är emellertid om en sådan lösning kan anses tillräcklig. Systemet innebär att inrättande av väg i form av vägförening blir beroende av de planresurser kommunen disponerar över. Vidare bör beaktas att, även om detaljplan finns för visst område, planen genom lämnade dispenser eller av andra skäl kan ha blivit inaktuell. Särskilt inom exploateringsområden är det dessutom vanligt att planen hålls 'rullande' till dess området är färdig-exploaterat. Samtidigt är för sådant område utformningen av vägnätet av avgörande betydelse. Genom att frågan om vägföreningarnas omfattning inte formellt anknyts till plansituationen underlättas också en framtida övergång till en ny planlagstiftning."

Som vägutredningen angett torde frågan om en utbyggnad av ett enskilt vägnät inom tätbebyggt område nästan alltid vara föranledd av att byggnadsplan upprättats. Inget hindrar emellertid att ett behov att reglera vägfrågan kan uppkomma inom t. ex. ett fritidshusområde som inte varit föremål för detaljplanläggning. Enligt arbetsgruppens mening bör förrättningslantmätaren även inom tätbebyggelseområden på ett förhållandevis enkelt sätt kunna avgöra vilka fastigheter som kan tänkas ha nytta av ett visst enskilt vägsystem på samma sätt som sker enligt reglerna i anläggningslagen. Bedöms fastigheten ligga inom anläggningens båtnadsområde skall anslutning normalt ske. Oftast torde också kravet på väsentlig betydelse i 5 § anläggningslagen vara uppfyllt mot bakgrund av den betydelse som vägnätet har för fastigheterna inom området. Sker nybildning av fastighet kan frågan om eventuell anslutning till gemensamhetsanläggningen avgöras i samband med fastighetsbildningsärendet. En fördel med denna ordning är att regelsystemet förenklas och att samma regler tillämpas oberoende av om de enskilda vägarna ligger inom tätbebyggt område eller inte. Särskilt inom fritidsområden med enhetlig bebyggelse torde anläggningslagens regler väl tillgodose behovet av lagreglering. Detsamma torde f. ö. gälla i de flesta fall

där byggnadsplan finns upprättad eller där vägar är förutsatta i en sådan plan.

Även om den obligatoriska anslutningen tidigare ansetts som ett effektivt sätt att ansluta de fastigheter som berörs av vägarna, torde den ordning som nu gäller i anläggningslagen i de allra flesta fall vara tillräckligt effektiv för att tillgodose behovet av en reglering av enskilda vägar. Det visar bl. a. uppgiften att det numera endast tillkommer ett tiotal vägföreningar om året. Denna siffra skall jämföras med de över 400 samfälligheter som bildas varje år för att omhänderta bl. a. gemensamhetsanläggningar avseende vägar enligt anläggningslagen. Såvitt framkommit har de vägföreningar som tillkommit under de senare åren lika gärna ha kunnat bildas som gemensamhetsanläggning enligt anläggningslagen.

Det kan dock inte uteslutas att förhållandena ibland är sådana att fördelar kan vinnas om anläggningsbeslutet medför obligatoriskt deltagande för de fastigheter som ligger inom gemensamhetsanläggningens verksamhetsområde. Särskilt inom områden där detaljplan saknas eller inom ett större område där exploatering pågår kan en områdesanknuten gemensamhetsanläggning innebära en fördel. En motsvarighet till 3 kap. enskilda väglagen som möjliggör att ett bestämt verksamhetsområde fastställs med obligatoriskt deltagande för de fastigheter som är belägna inom området bör därför tas in i anläggningslagen. I flertalet fall torde den nuvarande villkorsprövningen i anläggningslagen fullt ut tillgodose det behov av fastighetssamverkan som föreligger för de enskilda vägarna. Vilken typ av anläggning som i det enskilda fallet skall inrättas, bör avgöras av fastighetsbildningsmyndigheten vid för rättning efter samråd med sakägare, byggnadsnämnd och länsstyrelsen. Bestämmelserna om obligatoriskt deltagande för fastigheterna inom området bör endast användas när det föreligger starka skäl för en områdesanknuten gemensamhetsanläggning.

Enligt arbetsgruppens direktiv har arbetet endast inriktats på en översyn av enskilda väglagens bestämmelser om vägföreningar. Sett i ett större sammanhang kan det ifrågasättas om inte områdesanknutna gemensamhetsanläggningar skulle kunna fylla ett behov även när det gäller andra anläggningar än vägar, t. ex. gemensamhetsanläggningar avseende vatten och avlopp, eller för att tillgodose ett behov av automatisk anslutning av tillkommande fastigheter inom s. k. storkvarter. En

utvidgning av möjligheterna att införa ett obligatoriskt deltagande även för andra nyttigheter än enskilda vägar skulle emellertid förutsätta omfattande utredningar av de konsekvenser som en utvidgning innebär för tillämpningen av anläggningslagen. Den lagen utgår, som förut har nämnts, från förutsättningen att inrättandet av en gemensamhetsanläggning i största möjliga utsträckning sker på frivillighetens grund och att tvångsanslutning bör kunna ske endast när starka skäl talar för det. Väsentlighetsvillkoret i 5 § anläggningslagen anger gränsen för när det är möjligt att tvångsvis ansluta en fastighet till en gemensamhetsanläggning. För att kravet på väsentlig betydelse skall vara uppfyllt måste det finnas ett påtagligt behov för fastigheten att ha tillgång till en anläggning av ifrågavarande slag. Som tidigare nämnts vilar bestämmelserna i 3 kap. enskilda väglagen på förutsättningen att det enskilda vägnätet inom tätbebyggda områden medför nytta för fastigheterna inom ett visst område, oberoende av om vägarna faktiskt brukas av en viss fastighetsägare eller inte. Anledningen härtill är det starka intresset som samhället har av ett fungerande vägnät inom tätbebyggda områden. Att tillskapa en möjlighet till områdesanläggning med åtföljande obligatoriskt deltagande även för andra nyttigheter än enskilda vägar skulle innebära att t. ex. väsentlighetsvillkoret i 5 § anläggningslagen i dessa fall sätts ur spel. Enligt arbetsgruppens mening innebär detta en ändring av sådan vikt att frågan inte bör avgöras inom ramen för denna översyn. Promemorian begränsas därför till att områdesanläggning endast skall kunna inrättas för enskilda vägar. I enlighet med enskilda väglagens principer bör därvid, såvitt gäller planlagda områden, med vägar jämföras andra allmänna platser.

3.2 Fördelningen av kostnaderna

Förslag: För vägar som utgör områdesanläggningar skall bestämmelserna om kostnadsuttag och andelstal utformas efter det system som f. n. gäller för vägföreningar.

3.2.1 Nuvarande ordning

En utmärkande skillnad mellan 3 kap. enskilda väglagen och anläggningslagens regler föreligger i fråga om fördelningen av väghållningskostnaderna. I 76 § första stycket enskilda väglagen bestäms bidragsskyldigheten med utgångspunkt från taxeringsvärdet. Saknas taxeringsvärde kan särskilt värde åsättas. Är det med hänsyn till en viss fastighets nytta och bärkraft mindre lämpligt att lägga taxeringsvärdet som fördelningsgrund, får enligt paragrafens andra stycke annan grund för beräkning av fastighetens kostnadsandel tillämpas. Krav uppställs på att fördelningsnormen skall vara av beskaffenhet att kunna omedelbart tillämpas utan avsevärd svårighet under växlande förhållanden med avseende på fastighetsindelning och bebyggelse inom området. I 76 § tredje stycket ges möjlighet att för särskilda fall bestämma visst lägre eller högre andelstal än vad som följer enligt första eller andra stycket. Om det från en fastighet avstyckas ett flertal lägenheter kan sålunda förordnas att de avstyckade lägenheterna skall ha ett högre andelstal i fråga om byggande av en viss eller vissa vägar och att marklösen och annan intrångsersättning enligt 75 § första stycket enskilda väglagen också skall inräknas bland vägbyggnadskostnaderna.

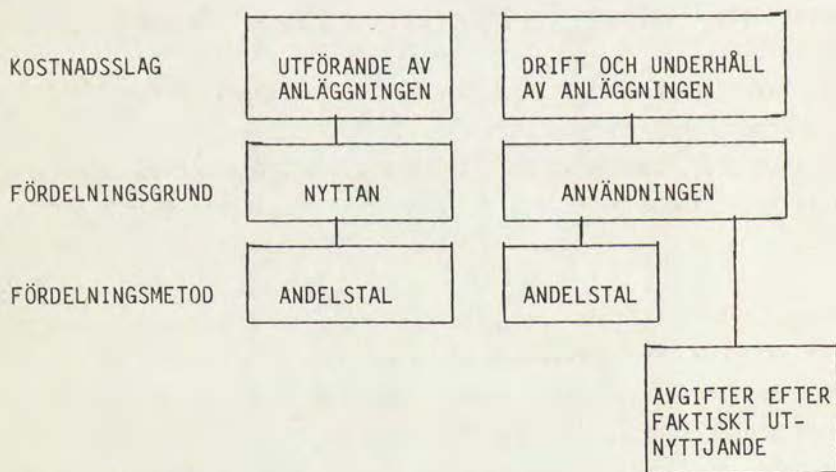
Huvudregeln i 76 § enskilda väglagen innebär således att fastigheterna skall bidra till väghållningen i förhållande till sina taxeringsvärden. Taxeringsvärdena utgör med andra ord andelstal för medlemmarna i föreningen. Detta innebär att man får ett automatiskt verkande system för andelstal som ändras med fastighetstaxeringen. Dessutom påförs varje nytillkommande fastighet inom området automatiskt ett andelstal.

Bidragsskyldigheten har till skillnad från vad som gäller för vägsamfälligheterna i 11 § enskilda väglagen inte kopplats till begagnandet eller nyttan av vägnätet, eftersom vägnätet i de fall som avses i 76 § är en nödvändig förutsättning för samhällsbildningen och har stor betydelse för varje fastighet. Den värdestegring som nyttan av vägnätet medför för de olika fastigheterna antas också stå i någorlunda proportion till fastigheternas inbördes värden före utbyggandet av vägnätet.

Enligt 15 § första stycket anläggningslagen skall grunderna för kostnadsfördelningen för en anläggnings utförande fastställas vid förrättningen. Andelstal fastställs med hänsyn främst till den nytta fastigheten har av anläggningen. Nyttan uppskattas på samma sätt som i 5 kap.

13 § fastighetsbildningslagen, dvs. fastighetens värdehöjning orsakad av anläggningen minskad med enskilda fullföljdskostnader, omställningskostnader och anpassningsförluster (Landahl-Nordström, Fastighetsbildningsbildningslagen, 1973, s. 181). Det hela är avsett att ske på ett relativt enkelt sätt utan något formligt beräkningsarbete. Andelstal fastställs enligt 15 § andra stycket anläggningslagen även i fråga om kostnaderna för driften. Andelstalet skall när det gäller driften bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn främst till den omfattning i vilken fastigheten beräknas använda anläggningen. Kostnaderna kan även täckas genom avgifter för anläggningens nyttjande. Om det är lämpligt kan särskilda andelstal bestämmas för olika delar av en anläggning. Sådan sektorindelning är framför allt lämplig när det gäller vägföretag, då en fastighet eller en grupp av fastigheter ensam svarar för byggandet av en viss del av anläggningen, medan samtliga fastigheter tar gemensam del i driften av hela anläggningen (prop. 1973:160 s. 218).

Innebörden av kostnadsfördelningsbestämmelserna i 15 § anläggningslagen kan schematiskt redovisas enligt följande figur¹):

1) Källa: Kalbro och Larsson a.a. s. 113.

Vägutredningen (SOU 1977:12 s. 128) ansåg att kostnadsregleringen för vägföreningar även framöver borde grundas på väsentligen samma principer som tillämpats vid utformningen av kostnadsreglerna i enskilda väglagen. Utredningen anförde härom:

"Enligt 15 § AL skall grunderna för fördelning av kostnaderna för gemensamhetsanläggning fastställas vid förrättningen. Till skillnad från 3 kap. EVL skall enligt AL bidragsskyldigheten fördelas efter fasta andelstal för deltagande fastigheter. Olika fördelningsnormer i fråga om kostnaderna för anläggningens utförande och för dess drift kan fastställas. Som huvudprincip för fördelning av kostnaderna för utförande anger lagen den nytta varje fastighet har av anläggningen, medan som fördelningsnorm beträffande driftskostnaderna anges i första hand fastigheternas beräknade användning av anläggningen. Med hänsyn till de skiftande situationer som kan uppkomma har det inte ansetts möjligt att i AL närmare ange de omständigheter som bör kunna beaktas vid bestämmande av nyttan. Inget hindrar sålunda en fördelning efter taxeringsvärden e. d. i de fall en sådan grund kan ge en rättvis fördelning. Givetvis kan även enhetliga andelstal fastställas för de olika slagen av kostnader. Som uttalas i motiven torde det ofta framstå som naturligt att så sker (prop. 1973:160 s. 155, 219).

Reglerna i AL om beräkning av nyttan som grund för andelstal stämmer i och för sig överens med vad utredningen i det föregående uttalat i fråga om vägföreningar. Dock kvarstår den grundläggande skillnaden nämligen att både praktiska skäl och rättvisehänsyn gör det nödvändigt för vägföreningarnas del att tillämpa ett system med automatiskt verkande andelstal. Reglerna i EVL innebär att avgiftsuttagen sker enligt normer som kan tillämpas oavsett antalet fastigheter och under växlande förhållanden i övrigt, medan AL, såsom nyss sagts, förutsätter ett system med fasta andelstal. Ordningen i AL grundas på antagandet att antalet anslutna fastigheter inte är alltför stort och framför allt att förändringar i fastighetsbeståndet är ganska sällsynta. Sker förändringar måste nämligen ny förrättning hållas för bestämmande av andelstal. Förhållandena inom verksamhetsområdet för vägförening kan vara det motsatta. Man får där räkna med att i föreningen ingår ett stort antal fastigheter och att området inte alltid är färdigexploaterat i dess helhet. AL:s system med fasta andelstal kan då visa sig alltför tungrott och dra orimligt stora kostnader."

Enligt vägutredningen var alltså fördelen med enskilda väglagens system för kostnadsfördelning att det byggde på automatiskt bestämda andelstal som kunde tillämpas oavsett antalet fastigheter och under växlande förhållanden i övrigt. Vägutredningen hade också tänkt sig att man som en grundregel skulle kunna tillämpa taxeringsvärdet som grund för andelstal men att det i likhet med vad som gäller enligt 76 § enskilda väglagen skulle vara möjligt att frångå normen om objektivt godtagbara skäl förelåg.

3.2.2 Fasta andelstal för gemensamhetsanläggningar avseende enskilda vägar

15 § anläggningslagen innehåller inte något system med automatiskt verkande andelstal, vilket får betydelse främst för det fall att ändrade förhållanden inträffar för gemensamhetsanläggningen.

Om det i föreningen ingår ett stort antal fastigheter och i synnerhet då området inte är färdigexploaterat i dess helhet ansåg vägutredningen det vara en nackdel att andelstalen enligt anläggningslagen är fasta. För fastighetsbildningsmyndigheten skulle det bli alltför betungande att t. ex. i samband med en fastighetsbildningsförrättning höra alla de sakägare som berörs av det andelstal som avses åsättas den nybildade fastigheten. I vägutredningens principbetänkande (Ds k 1974:7 s. 111) har närmare övervägts bl. a. om det möjligen kunde anförtrors åt föreningen eller dess styrelse att fatta beslut om de grunder, efter vilka utgifterna skulle fördelas. Denna lösning förkastades emellertid, främst på den grunden att medlemskapet i föreningen är grundat på tvång och inte på frivillig samverkan. Den enskilde medlemmen bör därför lämnas garantier för att andelstalen är objektivt välgrundade och inte beror på ovidkommande omständigheter som tillfälliga majoritetsförhållanden m. m.

Det finns emellertid vissa möjligheter enligt nuvarande bestämmelser i anläggningslagen att på ett relativt enkelt sätt åsätta andelstal på nytillkommande fastigheter. Enligt 17 § andra stycket anläggningslagen får anläggningsfråga prövas gemensamt med annan anläggningsfråga eller med fastighetsbildningsåtgärd vid en förrättning. Enligt förarbetena (prop. 1973:160 s. 133 ff och s. 222 f) bör frågan om en tillkommande fastighet skall delta i en gemensamhetsanläggning avgöras enligt 9 kap. fastighetsbildningslagen i samband med att fastighetsreglering sker. Det kan sålunda vid t. ex. avstyckning och klyvning bli aktuellt att inrätta en gemensamhetsanläggning eller att ansluta en styckningsdel eller en klyvningslott till en redan befintlig anläggning. Detta kan ske på ett jämförelsevis enkelt sätt genom att fastighetsbildningsmyndigheten antingen enligt 42 § anläggningslagen interimistiskt fördelar stycknings- eller klyvningsfastighetens skyldigheter gentemot övriga delägare i anläggningen eller enligt 43 § anläggningslagen genom sitt godkännande ger en överenskommelse mellan ägaren av den berörda fastigheten och samfällighetsföreningen samma verkan som ett beslut vid ny förrättning. Möjligheten att genom överenskommelse enligt 43 § anläggningslagen undvara en förrättning kan användas då fråga uppkommer att nyansluta fastighet till en anläggning med stor delägarrekrets. Besvär och kostnader i samband med en ny förrättning kan i sådant fall framstå som alltför betungande i förhållande till den aktuella frågans vikt. Särskilt påtagligt blir detta när fastighetens andelstal kan väntas bli jämförelsevis obetydligt eller när det på grund av planbestämmelser

eller av andra skäl är alldeles uppenbart att anslutning skall medges. Behov av ett sådant förfarande för nyanslutning föreligger också när ett anslutningsbart objekt tillkommer på annat sätt än genom fastighetsbildning, t. ex i samband med upplåtelse av bostadsarrende.

De möjligheter till en samordning av fastighetsreglerings- och anläggningsföretag som anläggningslagen medger torde - mot bakgrund av det nu anförda - ofta vara tillräckliga även för de enskilda vägar som f. n. kan inrättas med stöd av 3 kap. enskilda väglagen. Bestämmelserna kan dock inte utnyttjas i alla sammanhang. Interimistiska beslut enligt 42 § anläggningslagen kan sålunda endast komma i fråga om stycknings- eller klyvningsfastigheten är ansluten till den aktuella gemensamhetsanläggningen. Bestämmelserna i 42 § anläggningslagen tar dessutom enbart sikte på fördelning av gällande andelstal och är således inte tillämpliga då fråga uppkommer att fastställa nytt andelstal för en fastighet. Det kan inte heller förutsättas att det i övriga fall alltid skall vara möjligt att reglera uppkommande frågor genom avtal som kan godkännas av fastighetsbildningsmyndigheten. Då återstår möjligheten i anläggningslagen till omprövning av tidigare förrättningsbeslut på grund av att ändrade förhållanden har inträtt. Denna möjlighet till omprövning enligt 35 § anläggningslagen kan användas för att t. ex. ansluta nytillkommande fastigheter till en gemensamhetsanläggning i de fall 42 och 43 §§ anläggningslagen inte är tillämpliga. Uppkommer det t. ex. i samband med en avstyckningsförrättning fråga om anslutning av den nybildade fastigheten till en befintlig gemensamhetsanläggning avseende vägar kan bestämmelsen i 17 § andra stycket anläggningslagen om gemensam handläggning av fastighetsbildnings- och anläggningsärendet tillämpas. I fråga om kallelse, underrättelse m. m. gäller samma regler som vid annan anläggningsförrättning. Därvid kan det förenklade delgivningsförfarande som gäller beträffande delägare i samfällighetsförening tillämpas, se 10 § delgivningslagen (1970:428). Fastighetsbildningsmyndigheten kan således på ett relativt enkelt sätt fatta beslut om att nytillkommande fastigheter skall ingå i en gemensamhetsanläggning och därvid åsätta dessa andelstal.

Det bör framhållas att eftersom fastighetsbildningsmyndigheten enligt anläggningslagen är förrättningsmyndighet saknas anledning att tillskapa en motsvarighet till 85 § andra stycket enskilda väglagen om ett förenklat beslutsförfarande vid sidan av förrättningsbestämmelserna i 4 kap. fastighetsbildningslagen. Enligt 85 § andra stycket enskilda

väglagen kan nämligen länsstyrelsen i vissa fall fatta beslut beträffande mindre frågor utan att iaktta reglerna om förrättning. Enligt anläggningslagen skall frågor som hänger samman med ändrade förhållanden tas upp och avgöras av fastighetsbildningsmyndigheten vid förrättning i den mån överenskommelse härom inte kan träffas enligt 43 § anläggningslagen. Med förrättning avses all den handläggning av ett ärende som sker hos fastighetsbildningsmyndigheten. För förrättning gäller enligt 4 kap. 14 § första stycket fastighetsbildningslagen som huvudregel att sammanträde skall hållas. I betydande utsträckning är det dock enligt andra stycket möjligt att handlägga en förrättning helt utan sammanträde. Detta gäller då stridiga intressen mellan sakägarna inte förekommer och då hinder mot den sökta åtgärden inte föreligger. Har inte alla sakägare biträtt ansökningen, skall delgivning ske enligt bestämmelserna i 4 kap. 15 § fastighetsbildningslagen. Av det sagda följer att fastighetsbildningslagen inrymmer möjligheter att utan sammanträde fatta beslut om enklare åtgärder enligt anläggningslagen som i huvudsak torde motsvara länsstyrelsens befogenheter enligt 85 § andra stycket enskilda väglagen. Någon anledning att komplettera anläggningslagen med några särbestämmelser för de enskilda vägarna i denna del torde därför inte föreligga.

En möjlighet att låta överenskommelse ersätta ny förrättning när det endast är fråga om ändringar av mindre omfattning föreslås dock kunna ske för områdesanläggningar. Liknande bestämmelser finns i 43 § anläggningslagen. Omfattningen härav kommer närmare att utvecklas i specialmotiveringen.

1979 års fastighetsbildningsutredning arbetar f. n. med en översyn av reglerna om boendeinflytande vid bildande och förvaltning av gemensamhetsanläggningar. Utredningen överväger därvid bl. a. att göra samfällighetsföreningar till sakägare vid omprövningsförrättning och att även mjuka upp villkoren för omprövning i 35 § anläggningslagen.

Någon ändring av ersättningsbestämmelserna i 37-40 §§ anläggningslagen bedömer arbetsgruppen inte vara erforderliga om enskilda väglagen upphävs. Enligt bestämmelserna skall en ekonomisk reglering ske vid inträde i resp. utträde ur en bestående samfällighet. För områdesanläggningarna följer av den automatiska delaktigheten att något utträde inte kan ske för de deltagande fastigheterna. För övriga gemensamhetsanläggningar där vägar ingår saknas anledning att frångå de övervägan-

den som föredraganden gjort i förarbetena till anläggningslagen (prop. 1973:160 s. 177). Där anförs att den i 9 § andra stycket enskilda väglagen uppställda femårsgränsen för inträdande fastighets skyldighet att ersätta vägbyggnadskostnader torde tjäna till viss vägledning och att det i övrigt får överlämnas åt de rättstillämpande myndigheterna i varje särskilt fall att bedöma i vad mån ersättning skall utgå. Det torde f. ö. enligt arbetsgruppens mening sällan eller aldrig förekomma att en befintlig vägförening har några tillgångar som är av betydelse för medlemsfastigheterna. Någon fondering av medel får inte ske utan uppstår överskott ett år skall detta förbrukas i verksamheten nästa år. Det är inte vanligt att vägföreningen själv äger vägmarken och grönområden och även om så är fallet representerar denna mark knappast något värde för medlemsfastigheterna. Sådan mark åsättes f. ö. inte något taxeringsvärde.

Sammanfattningsvis torde det enligt arbetsgruppens mening inte innebära några nämnvärda olägenheter att tillämpa anläggningslagens bestämmelser om fasta andelstal för enskilda vägar även inom tätare bebyggelse. Erfarenheterna vid tillämpningen av anläggningslagen talar för att andelstal oftast kan bestämmas på ett relativt enkelt sätt i samband med att en gemensamhetsanläggning för ett enskilt vägområde inrättas. I många fall torde samma andelstal kunna åsättas alla deltagande fastigheter där bebyggelsen är någorlunda enhetlig, t. ex. inom områden med fritidsbebyggelse och permanentbebyggelse av familjshus. Är bebyggelsen däremot mera differentierad bör hänsyn till dessa förhållanden tas då andelstalet bestäms. Motsvarande hänsyn tas f. ö. enligt 76 § enskilda väglagen i de fall taxeringsvärdet inte bedöms utgöra ett rättvisande underlag för utdebiteringen. Även för de enskilda vägar som i dag omfattas av 3 kap. enskilda väglagen bör därför andelstal kunna åsättas enligt bestämmelserna i 15 § anläggningslagen.

Inte heller torde det annat än i undantagsfall finnas anledning att frångå möjligheten att åsätta enhetliga andelstal när det gäller väganläggningens drift. Normalt bör inom områden där bebyggelsen är någorlunda enhetlig samma andelstal användas oberoende av om viss fastighet på grund av sitt läge endast i mindre utsträckning begagnar sig av väganläggningen. Den praxis som utbildat sig vid åsättandet av andelstal enligt 3 kap. enskilda väglagen bör således även i försättningen kunna läggas till grund om särskilt andelstal för driften anses erforderligt. Det torde dock även för enskilda vägar ofta framstå som natur-

ligt att - som anfördes i förarbetena till anläggningslagen - samma andelstal åsätts för såväl utförande som drift.

3.2.3 Rörliga andelstal för områdesanläggningar avseende enskilda vägar

Förslag: Taxeringsvärdet skall normalt utgöra fördelningsgrund för de fastigheter som deltar i en områdesanläggning.

Under avsnitt 3.1 har arbetsgruppen framhållit att automatisk anslutning till områdesanknutna gemensamhetsanläggningar ibland kan vara ändamålsenligare för enskilda vägar än anslutning efter prövning för varje fastighet. Möjligheten att använda sig av ett från början fastställt verksamhetsområde med åtföljande möjlighet till automatik kan i vissa fall vara att föredra inom tätbebyggda områden av mera betydande omfattning och där ett behov av att åsätta rörliga andelstal i något fall kan anses särskilt uttalat. Så kan t. ex. vara fallet inom ett område med ett stort antal fastigheter med heterogen sammansättning där praktiska olägenheter kan uppkomma med att åsätta fasta andelstal; det kan gälla exploateringsfastigheter där planförhållandena inte är fastlagda och där området även inrymmer fastigheter som har en från övriga fastigheter avvikande användning, för t. ex. industriändamål. Praktiska skäl kan tala för att en fördelning av bidragsskyldigheten i sådana fall bör ske enligt normer, som kan tillämpas oavsett antalet fastigheter och växlande förhållanden i övrigt. Med ett system med rörliga andelstal kan man även vinna den fördelen att ny förrättning inte behöver företas vid förändringar i fastighetsbeståndet. Sådana ändringar inträffar mycket ofta inom tätbebyggda områden, särskilt under pågående exploatering där förrättningen ofta blir av betydande omfattning med åtföljande stora kostnader. En kompletterande regel som möjliggör en automatisk anpassning bör därför inarbetas i anläggningslagen. Bestämmelsen bör utformas så att lämpligt andelstal på ett enkelt sätt kan åsättas med hänsyn till bebyggelsens karaktär och den grad av avgiftsdifferentiering som är önskvärd. Kostnadsregleringen för områdesanläggningarna bör grundas på väsentligen samma principer som gäller för vägföreningarna, dvs. att taxeringsvärdet normalt utgör fördelningsnorm men med möjlighet för förrättningsmyndigheten att i varje enskilt fall avgöra den lämpligaste fördelningsnormen.

3.3 Rätt till slitageersättning

Förslag: Områdesanläggning för enskild väg får möjlighet att ta ut slitageersättning i huvudsak enligt de regler som i dag gäller för vägföreningar.

Enligt 77 § enskilda väglagen kan fastighet som inte ingår i vägförening ha rätt att begagna vägförenings väg mot att ägaren åläggs att årligen betala en avgift. En förutsättning är att fastigheten har nytta av vägen. Tvist om ersättning eller om rätten att begagna vägen handläggs enligt 86 § sista stycket enskilda väglagen av fastighetsdomstolen.

Någon motsvarande bestämmelse finns inte i anläggningslagen. I 50 § anläggningslagen inrymmer dock en möjlighet att tillfälligt begagna väg som inte hör till fastigheten. Vägutredningen föreslog en bestämmelse motsvarande 77 § enskilda väglagen för det fall att en fastighet hade ett mera uttalat behov av vägföreningsväg t. ex. av en utfartsväg från ett vägföreningsområde. Fastighetsägare, som inte ingick i föreningen, skulle vara skyldig att erlagga skälig ersättning för slitage av vägen under förutsättning att vägen begagnades i betydande omfattning.

Enligt arbetsgruppens mening torde de situationer som omfattas av 77 § enskilda väglagen kunna regleras vid en särskild förrättning varvid andelstal enligt 15 § andra stycket anläggningslagen fastställs för fastigheten. En förutsättning är givetvis att fastigheten ligger inom båtadsområdet för den aktuella vägen. I avsnitt 3.1 har arbetsgruppen föreslagit att en områdesanknuten gemensamhetsanläggning i vissa fall skall kunna inrättas. För dessa fall bör en möjlighet öppnas för fastighet som inte ingår i en områdesanläggning att mot ersättning begagna enskild väg som ingår i en områdesanläggning. En motsvarighet till 77 § enskilda väglagen bör därför tas in i anläggningslagen.

3.4 Förrättningskostnader m. m.

Förslag: 29 § anläggningslagen ändras så att samfällighetsförening debiteras förrättningskostnaderna i stället för de som deltar i sådana anläggningar.

I 78 § tredje stycket enskilda väglagen finns bestämmelser om förordnande av förrättningsman, gode män och sakkunnigt biträde. Bestämmelser med samma innehåll fanns tidigare även i 2 kap. enskilda väglagen, men de fördes över till 19 § anläggningslagen i samband med anläggningslagens tillkomst. Bestämmelserna i 19 § anläggningslagen bör på grund härav kunna tillämpas även för de vägar som omfattas av 3 kap. enskilda väglagen. Tredje stycket i 78 § enskilda väglagen behöver därför inte föras över till anläggningslagen.

Bestämmelserna i 78 § fjärde stycket enskilda väglagen anger att förrättningsmannen och hans biträden samt gode männen är berättigade att erhålla tillträde till fastigheter och byggnader och att därvid gå över ägor och anbringa sådana märken och signaler som behövs för att fullgöra uppdraget. Motsvarande reglering finns i 4 kap. 38 § fastighetsbildningslagen, till vilken 19 § anläggningslagen hänvisar. Bestämmelserna i 78 § fjärde stycket enskilda väglagen kan därför utgå.

I 78 § femte stycket enskilda väglagen återfinns bestämmelser om ersättning till förrättningsmannen, sakkunnigt biträde och syssloman. Motsvarande bestämmelser rörande kostnaderna för en förrättning finns i lantmäteritaxan (1971:1101) och för sakkunnigt biträde i 4 kap. 34 § fastighetsbildningslagen. Bestämmelser om ersättning åt syssloman finns i 4 kap. 36 § fastighetsbildningslagen. Dessa bestämmelser bör kunna ersätta femte stycket i förevarande paragraf.

I 78 § sjätte stycket enskilda väglagen regleras vem som skall stå för förrättningskostnaderna. I första hand skall vägföreningen eller, om vägförening inte kommer till stånd, kronan betala kostnaderna. Om kostnad föranletts uteslutande av viss sakägares yrkande eller bestridande, kan denne förpliktas betala den kostnaden. Bestämmelsen motsvaras i huvudsak av 29 § anläggningslagen bl. a. med den skillnaden att det är de i samfälligheten ingående fastighetsägarna och inte samfälligheten som debiteras kostnaderna. Lantmäteriverket har i anledning av

vägutredningens förslag påpekat att det vore en betydande förenkling om 29 § anläggningslagen ändrades så att samfälligheten och inte de deltagande fastighetsägarna debiterades förrättningskostnaderna. Särskilt om antalet deltagande fastigheter i gemensamhetsanläggningen är stort medför lantmäteriverkets förslag en betydande förenkling. Arbetsgruppen föreslår därför ett tillägg till 29 § anläggningslagen av innebörd att förrättningskostnaderna skall betalas av samfällighetsföreningen.

3.5 Verkställighet av förrättningsbeslut

Förslag: Länsstyrelsen får rätt att förelägga samfällighetsföreningar att bygga och underhålla enskilda vägar av större betydelse ur allmän synpunkt.

Enligt 87 § första stycket enskilda väglagen kan länsstyrelsen, om vägförening underlåter att bygga eller underhålla någon av föreningens vägar eller fullgöra vinterväghållning, förelägga föreningen att inom viss tid vidta erforderliga åtgärder. Om detta inte sker kan åtgärderna i stället verkställas genom länsstyrelsens försorg och på föreningens bekostnad. Enligt lagrummet kan en framställning härom göras av ägare eller innehavare av fastighet som inte ingår i föreningen men som förvärvat rätt att använda vägen. Enligt andra stycket kan så även ske beträffande sådan åtgärd som utgör förutsättning för rätten att tillträda vägmarken. Även syssloman kan förordnas om åtgärd enligt andra stycket inte vidtas. Sysslomannen kan också ta ut bidrag för att bekosta åtgärden av föreningsmedlemmarna. Länsstyrelsen kan enligt tredje stycket ge anstånd tills vidare eller under viss tid med vägs byggande eller övertagande av väghållningen. Om skäl föreligger kan anståndet återkallas.

Anläggningslagen innehåller inte någon motsvarighet till 87 § första stycket enskilda väglagen. I 33 § anläggningslagen anges endast att anläggningsbeslutet är förfallet, om anläggningen ej utförts inom den tid som bestämts i beslutet. Enligt 31 § samfällighetslagen kan länsstyrelsen utse en ledamot eller, om synnerliga skäl föreligger, flera ledamöter i styrelsen. Enligt förarbetena (prop. 1973: 160 s. 426) kan detta ske då samfällighetens förvaltning berör väsentliga allmänna intressen och det kan befaras att dessa inte i tillräcklig mån blir beaktade utan att en särskild styrelseledamot utses. Samfällighetslagen

ger dock inte länsstyrelsen någon möjlighet att se till att beslut verkställs på samfällighetens bekostnad. Anledningen till att anläggnings- och samfällighetslagarna inte innehåller någon möjlighet för det allmänna eller medlem att påkalla någon verkställighet av ett anläggningsbeslut synes inte närmare ha kommenterats i förarbetena till anläggningslagen. Möjligen kan det ha ansetts betänkligt att ge det allmänna möjlighet att verkställa ett beslut om inrättande av gemensamhetsanläggning. Detta synsätt kan dock enligt arbetsgruppens mening inte utan vidare tillämpas på enskilda vägar som är belägna inom tätbebyggelse, där det offentlighetsrättsliga inslaget är särskilt uttalat. Att vägarna byggs ut i takt med att ett område nyexploateras utgör nämligen ett sådant samhälleligt intresse att erforderliga möjligheter till att förordna om tvångsvis verkställighet av ett anläggningsbeslut bör finnas. En motsvarighet till enskilda väglagens möjligheter att genom åtgärd av statlig myndighet få erforderliga nybyggnads- och underhålls-åtgärder verkställda beträffande sådan enskild väg som är av större betydelse ur allmän synpunkt bör därför enligt arbetsgruppens mening arbetas in i anläggningslagen. Det bör emellertid understrykas att en sådan möjlighet bör stå öppen endast i fråga om sådana enskilda vägar där det från samhällelig synpunkt framstår som angeläget att verkställighetsåtgärder vidtas. Att t. ex. underhållet beträffande en mindre kvarterstväg inom ett fritidsområde med ringa trafikintensitet är efter-satt bör normalt inte föranleda något föreläggande från länsstyrelsens sida.

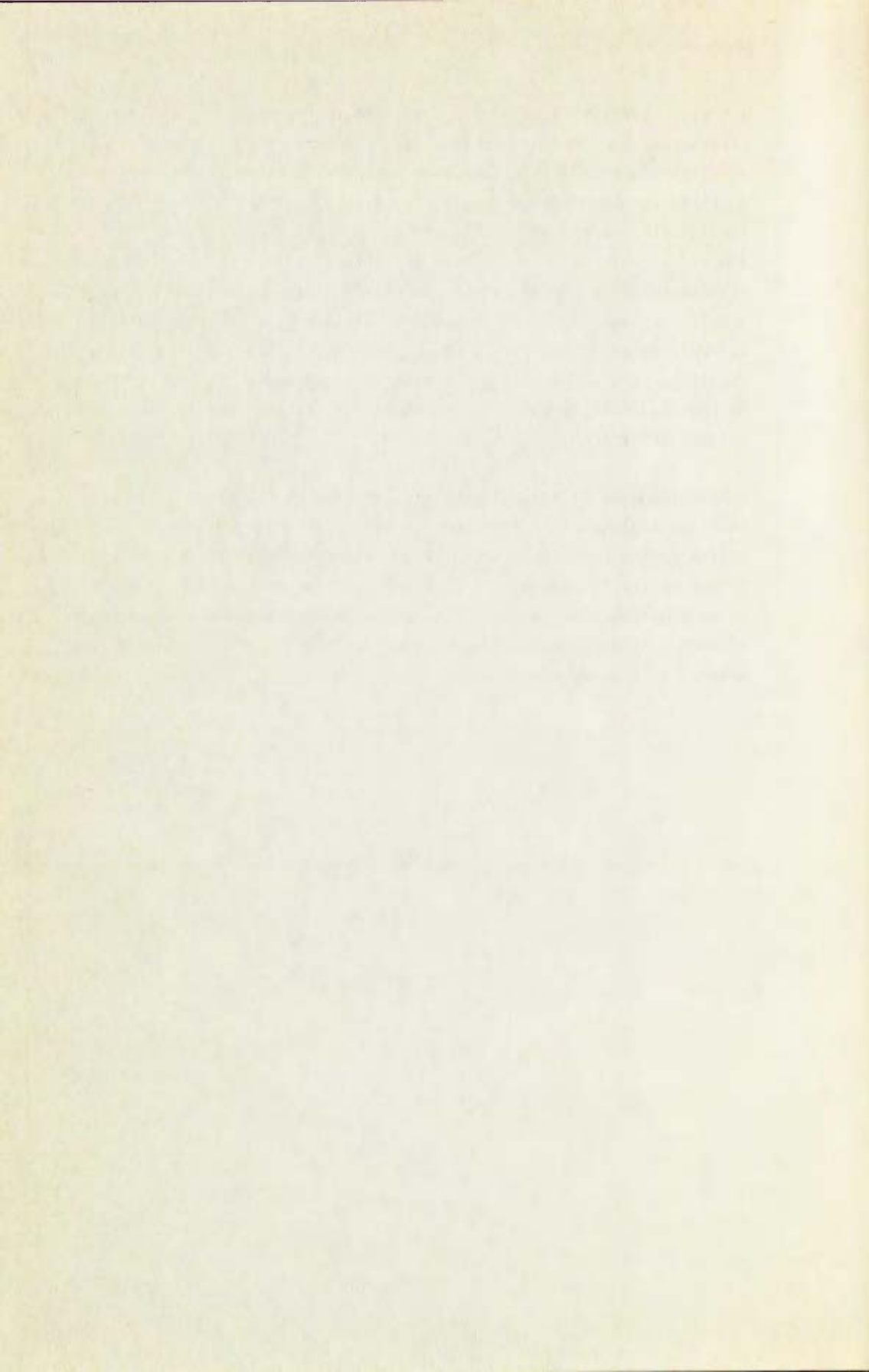
Enligt arbetsgruppens mening kan det närmare övervägas om inte en möjlighet att förordna om verkställighet borde införas även i fråga om andra beslut än de nyss nämnda, åtminstone i de fall då det är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt att en gemensamhetsanläggning bildas. Den frågan kan emellertid inte tas upp i detta sammanhang.

3.6 Bestämmelser till främjande av trafiksäkerheten

Förslag: Bestämmelserna i 5 kap. enskilda väglagen till främjande av trafiksäkerheten förs med i huvudsak enbart redaktionella ändringar över till anläggningslagen.

I 5 kap. enskilda väglagen finns bestämmelser till främjande av trafiksäkerheten som - med de begränsningar som anges i 1 § tredje stycket enskilda väglagen - är tillämpliga på enskilda vägar enligt såväl enskilda väglagen som anläggningslagen. Vägutredningen hade i denna del förslag till omfattande ändringar (se 73-87 §§ i utredningens förslag) som var föranledda av en strävan att införa samma ordnings- och säkerhetsföreskrifter som gäller för de allmänna vägarna och som även upptogs i förslaget till lag om kommunvägar. I avbidan på en eventuell reformering av de materiella reglerna om de enskilda vägarna enligt de riktlinjer som vägutredningen arbetat utifrån bör enligt arbetsgruppens mening någon saklig ändring inte nu företas beträffande trafiksäkerhetsföreskrifterna.

Vid tillkomsten av anläggningslagen lämnades bestämmelserna i 5 kap. enskilda väglagen till främjande av trafiksäkerheten orubbade. I förarbetena (prop. 1973:160 s. 607) angavs att bestämmelserna i fortsättningen skulle tillämpas även på enskilda vägar som tillkommit med stöd av anläggningslagen. Förutom 1 § fjärde stycket enskilda väglagen bör således bestämmelserna i 5 kap. enskilda väglagen med vissa ändringar arbetas in i anläggningslagen.

4 Bestämmelser i enskilda väglagen som inte bedömts nödvändiga att arbeta in i anläggningslagen

I samband med anläggningslagens tillkomst övervägdes närmare behovet av att överföra bestämmelserna i 1 kap. enskilda väglagen till anläggningslagen (prop. 1973:160 s. 265 ff). Resultatet av dessa överväganden blev att vissa bestämmelser i 1 kap. enskilda väglagen fördes över till ett särskilt avsnitt i anläggningslagen som endast avsåg enskilda vägar (46-55 §§). Att överföra övriga bestämmelser i 1 kap. enskilda väglagen ansågs inte nödvändigt, eftersom dessa bestämmelser täcktes av de generella reglerna i anläggningslagen. I det följande behandlas närmare behovet av att överföra ytterligare särbestämmelser från enskilda väglagen till anläggningslagen.

4.1 Tillämpningsområdet för lagen om enskilda vägar m. m.

I 1 § första stycket enskilda väglagen föreskrivs att lagen är tillämplig på enskild väg som är till nytta för en eller flera fastigheter. Av förarbetena (SOU 1938:23 s. 125) framgår att lagen är tillämplig även på vägar för tillfälliga behov och vägar som inte kan betecknas som farvägar, dvs. vägar för körtrafik. Endast sådana vägar som "icke är av nytta för fastighet" utesluts från lagens tillämpning. Enskilda väglagen är däremot tillämplig på t. ex. gångvägar, cykelvägar och ridvägar.

I förarbetena till anläggningslagen (prop. 1973:160 s. 143) anfördes att huvudsyftet med den nya lagen är att reglera frågor om inrättande av anläggningar som är gemensamma för flera fastigheter. Vid remissbehandlingen anfördes att upplåtelse av rätt till väg även för enstaka fastighets stadigvarande behov borde kunna ske enligt anläggningslagen. Departementschefen anslöt sig till denna uppfattning och anförde att lagen borde vara tillämplig oavsett om behovet var av tillfällig eller stadigvarande natur. I fråga om enskilda vägar gjordes därför avsteg från kravet att en gemensamhetsanläggning skall vara av stadigvarande betydelse och att den skall tillgodose mer än en fastighets behov. Dessa bestämmelser togs upp i 47, 49 och 50 §§ anläggningslagen. Departementschefen ansåg det inte behövligt att i anslutning till 1 § anläggningslagen särskilt hänvisa till dessa speciella regler (prop. 1973:160 s. 183). Anläggningslagens och enskilda väglagens tillämp-

ningsområde kan därför sägas stämma överens. Bestämmelsen i 1 § första stycket enskilda väglagen torde med hänsyn härtill kunna undvaras.

I 1 § andra stycket enskilda väglagen föreskrivs att gruva samt byggnad och industriell anläggning som tillhör annan än ägaren till grunden skall jämföras med fastighet. Bestämmelsen motsvaras i stort sett av 2 § anläggningslagen. Där anges att anläggningslagens bestämmelser om fastighet äger motsvarande tillämpning på tomträtt som inskrivits och på gruva. Om det är lämpligt, skall bestämmelserna tillämpas även på byggnad eller annan anläggning som inte hör till fastighet och på naturreservat.

Av 1 § tredje och fjärde styckena enskilda väglagen framgår dels att 2-4 kap. enskilda väglagen inte gäller inom områden med fastställd stadsplan och dels att 5 kap. enskilda väglagen inte gäller inom områden med stads- eller byggnadsplan. Detta innebär att bestämmelserna i enskilda väglagen aldrig kan tillämpas på gata. Som framgår av tredje stycket medför inte en tillkommande stadsplan att vad som då redan gäller beträffande befintliga vägar upphör att gälla. Anledningen härtill är att införande av stadsplan inte alltid medför någon omedelbar faktisk förändring. En enskild väg kan därför fortsätta att nyttjas i samma utsträckning som tidigare. Vad som kan vara bestämt genom förordning eller dom enligt enskilda väglagen angående en enskild väg upphör att gälla först om vägen i sin helhet blir allmän väg eller gata. I promemorian som låg till grund för anläggningslagen (Ds Ju 1971:16 s. 90) ansågs det inte behövas några begränsningar i territoriellt avseende. Anläggningslagen är således tillämplig såväl inom tätbebyggda områden som inom glesbygder och oavsett om detaljplaner eller andra byggnadsreglerande föreskrifter gäller eller inte. Det är inte heller ovanligt att inom stadsplaneområden (t. ex. inom storkvarter) mindre förbindelsevägar ingår i gemensamhetsanläggning. Som kommer att beröras vid genomgången av övergångsbestämmelserna innebär arbetsgruppens förslag att befintliga vägföreningar kommer att anses inrättade som områdesanläggningar enligt anläggningslagen. Detta medför att de vägföreningar som har sin verksamhet inom ett stadsplanlagt område, där vägarna ännu inte har upplåtits till allmänt begagnande som gata, kommer att fortsätta sin verksamhet till dess stadsplanen genomförs genom att gatorna färdigställs och upplåts för trafik. Något behov av en särskild bestämmelse motsvarande tredje stycket för de enskilda

vägar som omfattas av 3 kap. enskilda väglagen torde därför inte föreligga.

I 1 § femte stycket föreskrivs att enskilda väglagen inte ändrar vad som finns särskilt stadgat om rätt till väg eller om väghållningsskyldighet i vissa fall och inte heller inskränker omfattningen av den s. k. allemansrätten. Något behov av att behålla 1 § femte stycket enskilda väglagen för de vägar som f. n. regleras i 3 kap. enskilda väglagen, synes, på de skäl som anfördes i prop. 1973:160 s. 265, inte föreligga.

4.2 Vissa definitionsfrågor rörande enskild väg

Bestämmelser som i stort sett motsvarar innehållet i 2 § enskilda väglagen om vad som skall hänföras till väg finns upptagna även i 46 § anläggningslagen. 2 § enskilda väglagen kan därför undvaras.

I 3 § enskilda väglagen anges vad som omfattas av väghållning. Dessutom definieras byggande av väg, vägunderhåll och vinterväghållning. Motsvarande bestämmelser saknas i anläggningslagen men återfinns i 26 § väglagen och 45 § vägkungörelsen. I 3 § enskilda väglagen har vinterväghållning brutits ut som en särskild grupp av väghållningsåtgärder, medan dessa åtgärder i väglagen anses inbegripna i övriga underhållsåtgärder. Skälet för denna särreglering i enskilda väglagen ansågs bl. a. vara att de som svarar för vinterväghållningen inte alltid svarar för skötseln av vägen i andra hänseenden. Detta har i enskilda väglagen medfört ett behov av en särskild term för att beteckna de åtgärder, som ankommer på de skilda intressentgrupperna. Det är således fråga om en lagteknisk bekvämlighetsåtgärd som numera inte har större räckvidd. I anläggningslagen ansågs därför inte tillräckliga skäl föreligga att i fortsättningen ha särskilda bestämmelser om vinterväghållning (prop. 1973:160 s. 266). I 48 § anläggningslagen har dock öppnats en möjlighet till särskild kostnadsfördelning för vinterväghållning.

Enligt 26 § väglagen i dess nuvarande lydelse definieras drift av väg på ett sätt som innefattar underhåll, reparation och andra åtgärder för att hålla vägen i ett tillfredsställande skick. I prop. 1985/86:118 med förslag till vissa följdändringar i väglagstiftningen i anledning av plan- och bygglagen har en ändring av 26 § väglagen föreslagits som syftar till att få till stånd en klarare uppdelning mellan byggande och

drift. Till drift av väg föreslås förutom underhålls- och förbättrings- arbeten även renhållning och servicearbeten (a. prop. s. 45). Bestämmelser av i huvudsak samma innebörd finns även i renhållningslagen (1979:596) och allmänna ordningsstadgan (1956:617) beträffande renhållningsåtgärder på allmänna platser inom stadsplanlagda områden och allmän väg inom områden med byggnadsplan. Någon reglering av renhållningen på enskilda vägar förutom kommunens allmänna skyldighet att verkställa renhållning utomhus finns således inte. Detta ansåg vägutredningen som en allvarlig brist. Enligt vägutredningen finns det ett stort behov av reglering av renhållningen beträffande enskilda vägar inom områden med byggnadsplan och övriga enskilda vägar som förmedlar mera betydande trafik. Utredningen ansåg det lämpligt att områden med byggnadsplan i detta avseende jämfördes med områden med stadsplan.

Beträffande övriga enskilda vägar, dvs. sådana som inte förmedlar mera betydande trafik, påpekade vägutredningen att förhållandena var mycket varierande. Beträffande vissa vägar fanns knappast något behov att närmare reglera renhållningen, medan renhållningen på andra mer trafikerade enskilda vägar borde regleras på samma sätt som för allmänna platser i stadsplan. Speciellt gällde det de vägar som till sin funktion stod de allmänna vägarna nära och som i betydande omfattning bekostades med statsbidrag. Vägutredningen föreslog därför att - efter länsstyrelsens bestämmande - regler om renhållningsskyldighet beträffande enskilda vägar borde införas men begränsas till att gälla sådana vägar, som uppbar mera betydande allmän trafik.

Bestämmelserna i 3 § enskilda väglagen om byggande av väg, vägunderhåll och vinterväghållning har - för de enskilda vägar som numera inrättas som en gemensamhetsanläggning enligt anläggningslagen - en motsvarighet i 14 § andra stycket anläggningslagen som anger att de deltagande fastigheterna utgör en samfällighet som svarar för anläggningens utförande och drift (prop. 1973: 160 s. 266). 48 § anläggningslagen möjliggör vidare särskild kostnadsfördelning för vinterväghållning. Vad som närmare avses med drift har inte kommenterats i förarbetena, utan det har överlämnats åt praxis att närmare bestämma gränsen mellan byggande och underhåll av väg. Enligt arbetsgruppens mening får vägunderhållet anses ha en central betydelse eftersom många enskilda vägar inom större tätorter har en hög nyttjandegrad och därför ofta hög standard. Det kan dock antas att kommunerna i flertalet fall redan övertagit driften av dessa vägar och därmed även renhållningen. Den

mera generellt utformade bestämmelsen i 14 § andra stycket anläggningslagen innefattar också sådana väghållningsåtgärder som avses i 3 § enskilda väglagen. Bestämmelsen i enskilda väglagen om vad som menas med väghållning kan därför upphävas.

4.3 Bestämmelser om byggande av enskild väg

I 4 § första stycket enskilda väglagen anges att väg skall byggas med minsta möjliga kostnad och med minsta intrång och olägenhet för annan. En bestämmelse med i stort sett samma innehåll finns i 8 § första punkten anläggningslagen. Stadgandet i 4 § första stycket enskilda väglagen behöver därför inte föras över till anläggningslagen.

Bestämmelsen i 4 § andra stycket enskilda väglagen att väg skall stå i överensstämmelse med plan har en motsvarighet i 9 § anläggningslagen som f. n. ger möjlighet till dispens med besvärshänvisning. Möjligheten till dispens har i förslaget till följdlagstiftning till den nya plan- och bygglagen tagits bort eftersom undantag från plan- och bygglagen inte kan medges. I 4 § tredje stycket enskilda väglagen anges att vägunderhåll m. m. skall utföras på sätt vägens ändamål fordrar. I 4 § fjärde stycket enskilda väglagen framhålls att hänsyn till fasta förlämnings m. m. skall tas. Motsvarande bestämmelse i 9 § andra stycket anläggningslagen föreskriver att anläggning skall inrättas så att syftet med gällande naturvårdsföreskrifter inte motverkas. Av det sagda framgår att ett upphävande av 4 § enskilda väglagen inte behöver förändra ändringar eller tillägg i anläggningslagen.

4.4 Ansvar för väghållningens fullgörande m. m.

I 5 § första stycket enskilda väglagen anges att fastighetsägaren svarar för fullgörandet av väghållningsskyldigheten eller annan förpliktelse som åvilar fastighetsägaren enligt enskilda väglagen. I 14 § andra stycket anläggningslagen uttrycks motsvarande ansvarighet på så sätt att den för ändamålet bildade samfälligheten svarar för en anläggnings utförande och drift. Av 14 § första stycket anläggningslagen framgår vidare att gemensamhetsanläggningen är samfällad för de fastigheter som deltar i anläggningen. Enligt förarbetena (prop. 1973:160 s. 213 f) anses samfällighetens sakrättsliga anknytning till delägarfastigheterna därigenom ha kommit till uttryck på ett tillräckligt tydligt sätt. Det har inte ansetts nödvändigt att föreskriva att

delaktigheten i samfälligheten är förenad med äganderätten till varje särskild fastighet och inte får överlåtas särskilt. Det ansågs också ligga i sakens natur att det inte är möjligt att vid överlåtelse av fastigheten undanta delaktigheten i samfälligheten.

Anläggningslagens konstruktion att ansvaret primärt lagts på associationen får anses mera ändamålsenligt och kan även omfatta områdesanläggningar. Flertalet bestämmelser i 3 kap. enskilda väglagen (se t.ex. 87 §) lägger också ansvaret på föreningen och inte på de i föreningen ingående fastighetsägarna. Den i 5 § första stycket enskilda väglagen intagna bestämmelsen behöver därför inte föras över till anläggningslagen.

Reglerna i 5 § andra och tredje styckena enskilda väglagen innebär att vissa rättighetshavare skall anses jämställda med fastighetsägare. Bestämmelserna motsvaras i huvudsak av 3 § anläggningslagen och 5 § lagen om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter. 5 § andra och tredje styckena enskilda väglagen kan därför undvaras.

I 5 § fjärde stycket enskilda väglagen upptas regler om ansvaret för obetalda avgifter vid ägarbyte. Motsvarande regler har upptagits i 44 § samfällighetslagen i en något effektivare utformning (solidarisk betalningsskyldighet). Denna bestämmelse bör kunna tillämpas på alla slag av anläggningar.

I 5 § fjärde stycket enskilda väglagen anges vidare att ny ägare är skyldig att rätta till vad efterträdaren eftersatt i fråga om väghållningsarbete som ålagts honom. Bestämmelsen får anses ålderdomlig och för marginell för att behöva arbetas in i anläggningslagen. Vaghållningen för vägföreningsvägar torde numera sällan ske i form av personliga insatser från fastighetsägarens sida. Bestämmelsen i 5 § fjärde stycket enskilda väglagen kan därför utgå.

I 5 § femte stycket enskilda väglagen erinras om att det finns särskilda bestämmelser om förmånsrätt för vissa fordringar enligt enskilda väglagen. De bestämmelser som åsyftas finns i lagen (1939:609) om förmånsrätt för vissa fordringar enligt enskilda väglagen. Bestämmelsen innebär att som säkerhet för att delägare i vägförening - och vägsamfällighet som inte ombildats till samfällighetsförening - fullgör sin

skyldighet att lämna bidrag till föreningens kostnader, har man i för-
månsrättslagen (1970:979) bestämmelser om att med förfallna bidrags-
fordringar följer legal panträtt med bättre förmånsrätt än som följer
med inteckning i fastigheten. Av bestämmelserna framgår vidare att
vägförening eller vägsamfällighet har förmånsrätt enligt 17 kap. 6 §
handelsbalken, dvs. numera 6 § 1 förmånsrättslagen (1970:979), för
bidrag som i vederbörlig ordning debiteras fastighetsägare. Förmånsrät-
ten gäller dock inte bidrag som varit obetalda mer än ett år från
förfallodagen.

Samma förmånsrättssystem gäller beträffande samfällighetsförenings
fordran enligt lagen (1973:1152) om förmånsrätt enligt lagen om för-
valtning av samfälligheter. Det kan dock inte anses lämpligt att ha två
lagar med samma materiella innehåll vid sidan av varandra. 1939 års lag
kan därför upphävas i sin helhet. I den nu förevarande lagen
(1973:1152) bör i stället som en följdändring till ändringarna i
anläggningslagen föreskrivas att 1973 års lag äger motsvarande till-
lämpning i fråga om vägsamfällighet, som inrättats enligt 2 kap.
enskilda väglagen. I fråga om vägsamfällighet som bildats enligt 1926
års lag om enskilda vägar eller äldre lag föreligger däremot ingen
förmånsrätt enligt 1973 års lag. Enligt tionde stycket av övergångsbe-
stämmelserna till enskilda väglagen kan dock förrättning påkallas en-
ligt enskilda väglagen för prövning av fråga, huruvida en äldre regle-
ring kan fastställas att för framtiden gälla såsom verkställd enligt
enskilda väglagen. Samfälligheten anses då ha bildats enligt reglerna i
enskilda väglagen, vilket bl. a. medför att förmånsrättslagen blir
tillämplig.

4.5 Omfattningen av vägförenings verksamhetsområde

I 73 § enskilda väglagen återfinns detaljerade bestämmelser om vilka
vägar som skall hänföras till vägföreningens vägar. Vägutredningen (SOU
1977:12 s. 194) föreslog att en motsvarande bestämmelse skulle tas in i
anläggningslagen med den jämkningen att till vägförening skulle hän-
föras alla behövliga tillfartsvägar till verksamhetsområdet och de
vägar inom området som är till nytta för samfärdseln. Undantag gjordes
enbart för infart till enskild fastighet samt - om särskilda skäl före-
låg - för väg för tillfälligt behov eller väg som är av ringa nytta för
området. Enligt arbetsgruppens mening borde avgränsningar av ovan angi-
vet slag kunna avgöras av fastighetsbildningsmyndigheten i samband med

förrättningen främst med stöd av det allmänna stadgandet i 8 § anläggningslagen. Där föreskrivs att en gemensamhetsanläggning skall förläggas och utföras på sådant sätt att ändamålet med anläggningen vinnas med minsta möjliga intrång och olägenhet utan oskäligen kostnad. Villkoret i 9 § första stycket anläggningslagen att gemensamhetsanläggning skall stå i överensstämmelse med fastställd plan är givetvis av betydelse i sammanhanget. I förarbetena till anläggningslagen (prop. 1973:160 s. 194) anfördes vidare att lokaliseringen och utförandet skulle bedömas enligt bestämmelserna i 9-12 §§ anläggningslagen till skydd för allmänna och enskilda intressen. Något behov av att föra över 73 § enskilda väglagen till anläggningslagen synes därmed knappast föreligga.

I 74 § enskilda väglagen anges att en reglering av frågor om enskild väg enligt 3 kap. enskilda väglagen bryter vad som tidigare föreskrivits i annan ordning, vare sig detta skett i enlighet med ny eller äldre lag, genom särskilt lagstadgat förfarande eller genom privat avtal. De enskilda vägar som enligt förrättningsutlåtandet skall tillhöra vägföreningens vägar regleras fortsättningsvis endast av 3 kap. enskilda väglagen och inte av eventuell tidigare förrättning eller ingångna överenskommelser mellan fastighetsägare. Någon motsvarighet till denna bestämmelse finns inte i anläggningslagen. Enligt 24 § anläggningslagen skall av anläggningsbeslutet framgå det utrymme som upplåts för anläggningen. Att anläggningslagen skall tillämpas oberoende av tidigare avtal m. m. beträffande en vägs status förefaller naturligt. Stadgandet i 74 § enskilda väglagen, som närmast synes ha karaktären av övergångsbestämmelse, kan därför undvaras.

4.6 Handläggningen av ersättningsfrågan m. m.

I 75 § första stycket enskilda väglagen anges att - sedan det slutligt avgjorts att väg skall byggas eller tas i anspråk - föreningen får mot ersättning för markupplåtelse och annat intrång lösa rätt att begagna vägmarken eller den befintliga vägen, i förekommande fall efter avdrag för den nytta som kan tillgodoräknas den ersättningsberättigade. Efter som ett övertagande av en befintlig väg nästan alltid blir till nytta för medlem som tidigare haft att ombesörja underhållet stadgas att ersättning i dessa fall skall utgå endast om särskilda skäl föranleder detta. Stycket avslutas med en hänvisning till byggnadslagens bestämmelser beträffande rätten att ta i anspråk mark i vissa fall utan ersättning. Bestämmelsen syftar närmast på 112 och 113 §§ byggnadslagen.

Om överenskommelse om ersättning inte kan nås, hänvisas man enligt 86 § enskilda väglagen till att väcka talan vid fastighetsdomstol. I förarbetena (NJA II 1940 s. 463) anges bl. a. att de uppskattningar och värderingar som erfordras för ersättningsbeloppets bestämmande i första hand bör ligga på domstol och att det inte kan anses lämpligt att ytterligare belasta länsstyrelsen med dessa uppgifter. Det finns således inte någon möjlighet att avgöra ersättningsfrågorna i samband med förrättningen om överenskommelse inte kan nås.

Vägutredningen anförde (prop. 1977:12 s. 133) att systemet i 3 kap. enskilda väglagen, enligt vilket anläggningsfrågan handläggs skild från ersättningsfrågan, bättre tillgodosåg kraven på enkelhet och snabbhet än ordningen enligt anläggningslagen enligt vilken förekommande ersättningsfrågor skall vara avgjorda innan förrättningen avslutas (19 § anläggningslagen och 4 kap. 29 § fastighetsbildningslagen). I praktiken uppnåddes enligt vägutredningen nästan alltid överenskommelse i ersättningsfrågorna med fastighetsägaren och även om uppgörelse inte kunde uppnås var rättssäkerheten för den enskilde fastighetsägaren tillgodosedd genom att vägföreningen fick anses utgöra en tillräcklig garant för att ersättningsskyldigheten kunde uppfyllas. Vägutredningen föreslog därför att en motsvarighet till 86 § första stycket enskilda väglagen skulle tas in i anläggningslagen.

Enligt 19 § anläggningslagen skall ersättningsfrågorna handläggas och avgöras i samband med anläggningsbeslutet på sätt som anges i 4 kap. 29 § fastighetsbildningslagen. Besvär mot anläggningsbeslutet prövas enligt 30 § anläggningslagen av fastighetsdomstolen. I stället för nedsättning i allmänt förvar enligt 86 § femte stycket enskilda väglagen har genom 5 kap. 30 a § fastighetsbildningslagen, som enligt 27 a § anläggningslagen är tillämplig på anläggningsbeslut, stadgats om förskott till fastighetsägare på den ersättning som slutligt fastställs och om säkerhet för den ersättning som kan komma att fastställas.

Lantmäteriverket anförde i sitt remissvar till vägutredningens betänkande att utredningens uppfattning knappast delades av dem som sysslade med vägföreningar ute på fältet. Verket ansåg det som en klar brist att man i ärenden om enskilda vägar inte kunde avgöra ersättningsfrågorna vid förrättningen.

De argument som förts fram i förarbetena till enskilda väglagen och av vägutredningen till stöd för en separat handläggning av ersättningsfrågorna är enligt arbetsgruppens mening inte övertygande. Till stöd för en tillämpning av anläggningslagens regler talar - förutom att man får en rationellare handläggning - att ersättningsbestämmelserna anpassas till vad som enligt 13 § anläggningslagen redan gäller för övriga enskilda vägar enligt anläggningslagen. Anläggningslagens ersättningsregler bör därför enligt arbetsgruppens mening omfatta även de vägar som i dag inrättas i form av vägföreningar.

I 75 § andra stycket enskilda väglagen föreskrivs att 41 § samma lag skall tillämpas om en enskild väg korsar eller berör allmän väg m. m. Stadgandet innebär att förvaltningen av den allmänna leden är berättigad att ombesörja sådana trafikanordningar som föranleds därav. Det ursprungliga förslaget till anläggningslag innehöll ingen bestämmelse för de nu berörda fallen. Det förutsattes att fastighetsbildningsmyndigheten samrådde med de myndigheter vilkas verksamhetsområden berördes av vägföretaget och beaktade de synpunkter som därvid framkom (prop. 1973:160 s. 277). Sedan det vid remissbehandlingen påpekats att det i viss mån var tveksamt om fastighetsbildningsmyndigheten utan stöd i författning kunde föreskriva att vägarbetet till viss del skulle ombesörjas av en trafikleds förvaltning eller stå under dess kontroll, överfördes bestämmelsen utan saklig ändring till 55 § anläggningslagen. Något behov av en inarbetning av 75 § andra stycket enskilda väglagen finns därför inte.

4.7 Rätt att ta sand m. m. samt möjligheter att sätta upp grind

75 § tredje stycket enskilda väglagen hänvisar till 13 § samma lag som reglerar möjligheterna för fastighet som ålagts väghållningsskyldighet att ta sand, grus, jord eller sten m. m. från annans fastighet om detta inte leder den sistnämnda till märkligt men. För att öka trafiksäkerheten kan även upplåtas rätt att röja träd eller buskar. 13 § enskilda väglagen har utan några större sakliga ändringar överförts till 51 § anläggningslagen. Bestämmelserna i 51 § anläggningslagen om rätt att röja träd och buskar har dock utvidgats till att gälla även annan växtlighet. Tidsfristen i 13 § andra stycket enskilda väglagen har vidare tagits bort och "märkligt men" i första stycket har ersatts med "synnerligt men". Bestämmelsen i 51 § anläggningslagen bör vara tillräcklig.

I 75 § fjärde stycket enskilda väglagen föreskrivs tillståndsplikt för grind eller led över vägförenings väg. 52 § anläggningslagen ger möjlighet att besluta särskilt om ett sådant förbud. Denna möjlighet bör vara tillräcklig. Bruket av grind m. m. är i vart fall inom tätbebyggda områden numera sällsynt.

4.8 Rätt att påkalla förrättning, ersättning till förrättningsman m. m.

Enligt 78 § första stycket enskilda väglagen kan länsstyrelsen vid behov påkalla förrättning för bildande av en vägförening. I 18 § anläggningslagen har rätten att påkalla förrättning tillagts dels ägare av fastighet, som avses delta i anläggningen, byggnadsnämnden och hyresgästorganisation, dels länsstyrelsen, om den finner anläggningen vara av större betydelse från allmän synpunkt. Länsstyrelsen har en motsvarande initiativrätt enligt 5 kap. 3 § fastighetsbildningslagen när det gäller fastighetsreglering.

Enligt uppgift överväger 1979 års fastighetsbildningsutredning att ge även samfällighetsförening rätt att påkalla förrättning som angår gemensamhetsanläggning under föreningens förvaltning.

Frågan om gemensamhetsanläggning avseende vägar skall bildas eller inte torde i flertalet fall aktualiseras av kommunen eller markägare i samband med exploateringen av en fastighet. Det borde därför ligga närmare till hands att på samma sätt som enligt anläggningslagen överlåta åt kommunen eller berörd fastighetsägare att göra en framställning om att inrätta en gemensamhetsanläggning för de situationer som i dag omfattas av 3 kap. enskilda väglagen. Risk för att en anläggningsförrättning inleds utan skäl motverkas dessutom av ersättningsbestämmelserna i 29 § anläggningslagen jämfört med 3 kap. 6 § fastighetsbildningslagen, som anger att sökanden får stå för kostnaderna om gemensamhetsanläggning inte kommer till stånd.

I följdlagstiftningen till plan- och bygglagen föreslås ett tillägg till 18 § första stycket anläggningslagen av innebörd att även fastighetsägare, som får sin fastighet eller en del av den utlagd till allmän plats för vilken annan än kommunen är huvudman (motsvarar nuvarande förhållanden för byggnadsplan), skall ha rätt att påkalla förrättning för bildande av gemensamhetsanläggning. Ändringen motiveras av att

huvudman enligt 14 kap. 1 § förslaget till plan- och bygglag är skyldig att - om fastighetsägaren begär det - förvärva allmän platsmark. En sådan huvudman finns emellertid inte alltid utsedd. Fastighetsägarna bör därför kunna se till att huvudman utses genom en förrättning enligt anläggningslagen. Den föreslagna möjligheten motsvaras i dag av 116 § första stycket byggnadslagen, enligt vilken länsstyrelsen kan föranstalta om att en vägförening kommer till stånd. Motsvarande ändring har också föreslagits i 78 § första stycket enskilda väglagen.

Anläggningslagens bestämmelser bör mot bakgrund av det ovan anförda kunna ersätta reglerna i 78 § första stycket enskilda väglagen om påkallande av förrättning.

Innehållet i 78 § andra stycket enskilda väglagen inryms i anläggningslagens allmänna regler om förrättning.

4.9 Förrättningsmannens utredningsskyldighet och innehållet i förrättningsutlåtandet

79 § enskilda väglagen handlar om förrättningsmannens skyldighet att utreda förhållanden som påverkar frågan om vägförening bör bildas och - om så bör ske - vad som närmare skall ingå i föreningen. Stadgandet är detaljerat till sin utformning och tar t. ex. upp frågor om hur vägar bör utföras till läge, sträckning, bredd m. m. (jfr ovan under avsnitt 4.5). I 21 § anläggningslagen är motsvarande bestämmelse mycket allmänt utformad och anger att fastighetsbildningsmyndigheten skall utreda förutsättningarna för anläggningen och ombesörja behövliga tekniska arbeten och värderingar samt samråda med sakägare och myndigheter som berörs av anläggningen. Lantmäteriverket har utfärdat anvisningar för de olika förrättningar som kan ifrågakomma. Bestämmelsen i 21 § anläggningslagen med tillhörande anvisningar kan därför ersätta regleringen i 79 § enskilda väglagen.

I 80 § enskilda väglagen redogörs närmare för vad länsstyrelsens förrättningsutlåtande skall innehålla. De områden och vägar som skall ingå i föreningen skall anges, karta skall ritas, förteckning över de fastigheter som berörs av väganläggningen med uppgift om bl. a. andelstal skall upprättas. Vidare skall anges hur kostnaderna för förvaltningen skall betalas. Även regler för utställning av utlåtandet finns upptagna och föreskrifter om "nödigt antal avskrifter" till länsstyrel-

sen. Motsvarande bestämmelser upptas i 19 § anläggningslagen (som bl. a. hänvisar till 4 kap. 27-33 §§ fastighetsbildningslagen) samt 21 och 24 §§ anläggningslagen. Därutöver anges i 23 § anläggningslagen att fastighetsbildningsmyndigheten i vissa fall skall hänskjuta ärendet till byggnadsnämndens prövning. Byggnadsnämndens prövning avser sådan gemensamhetsanläggning som kräver byggnadslov eller som rör område med stadsplan eller byggnadsplan eller om anläggningen utom detaljplanelagt område skulle försvåra områdets ändamålsenliga användning. Byggnadsnämndens beslut kan överklagas hos länsstyrelsen. Beslutet är bindande för fastighetsbildningsmyndigheten. I materiellt hänseende föreligger inte sådana skillnader mellan enskilda väglagens och anläggningslagens regler att de skulle utgöra hinder mot att tillämpa de senare på vägar som f. n. handhas av vägföreningar.

4.10 Underställning och besvär över förrättningsutlåtande

Enligt 81 § första stycket enskilda väglagen kan länsstyrelsen i vissa fall meddela föreskrift om att förrättningsutlåtandet skall underställas dess prövning. Även förrättningsmannen har denna möjlighet. Anläggningslagen innehåller däremot inga bestämmelser om underställning till statlig myndighet. Bestämmelserna i enskilda väglagen motiverades främst med hänsyn till de då varierande kvalifikationerna hos förrättningspersonalen och till sambandet med byggnadsplaneärendena (se Bexelius och Körlof: Väglagarna, 1965, s. 273 f). Dessa synpunkter har knappast någon relevans i dag. Något behov av att föra över bestämmelserna om underställning till anläggningslagen kan därför inte anses föreligga.

Enligt 81 § andra stycket enskilda väglagen skall talan mot utlåtandet föras hos länsstyrelsen genom besvär inom 30 dagar från den dag förrättningen avslutades. Enligt 30 § anläggningslagen, som hänvisar till 15 kap. fastighetsbildningslagen, skall besvär över beslut enligt anläggningslagen i stället anföras hos fastighetsdomstolen. Även t. ex. beslut i anledning av framställd jävsinvändning mot förrättningsman skall enligt 15 kap. 2 § fastighetsbildningslagen avgöras av fastighetsdomstolen. Övervägande skäl talar för att samma regler för överprövning av anläggningsbeslut bör gälla även för de vägar som i dag handhas av vägföreningar. Fastighetsdomstol bör därför i stället för länsstyrelsen göras till överprövningsinstans.

I 83 § enskilda väglagen regleras förfarandet hos länsstyrelsen vid behandling av det underställda eller överklagade utlåtandet. Detta motsvaras i huvudsak av stadgandena i 16 kap. fastighetsbildningslagen (se t. ex. 3 och 12 §§). Enligt 31 § anläggningslagen skall bl. a. 16 § fastighetsbildningslagen äga motsvarande tillämpning på mål som fullföljts enligt 30 § anläggningslagen. I 84 § enskilda väglagen anges att utlåtandet jämte övriga handlingar och kartor skall tillställas vägföreningen, byggnadsnämnden m. fl. instanser. Motsvarande bestämmelser finns i 4 kap. 30 § fastighetsbildningslagen till vilken 19 § anläggningslagen hänvisar, samt i 6 och 8 §§ anläggningsskuggörelsen (1973:1165). 83 och 84 §§ enskilda väglagen behöver därför inte arbetas in i anläggningslagen.

5 Lagen om förvaltning av samfälligheter (1973:1150)

5.1 Inledning

Förslag: Samfällighetslagen skall tillämpas på områdesanläggning.
Endast samfällighetsförening kan förvalta en områdesanläggning.

Lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter (samfällighetslagen) omfattar bestämmelser som gäller för förvaltning av bl. a. samfälld mark, gemensamhetsanläggning och servitut som hör till flera fastigheter gemensamt. Förvaltningen kan ske antingen av delägarna själva (delägarförvaltning) eller av samfällighetsförening (föreningsförvaltning). Bestämmelserna i samfällighetslagen om samfällighetsförening överensstämmer i de flesta hänseenden med motsvarande bestämmelser i 3 kap. enskilda väglagen om vägförenings organisation och förvaltning. Det ligger med hänsyn härtill nära till hands att även låta samfällighetslagens bestämmelser om samfällighetsförening bli tillämpliga på alla de vägar som ligger inom tätbebyggda områden.

Bestämmelserna i samfällighetslagen om samfällighetsförening innebär bl. a. att för föreningen skall antagas stadgar och utses styrelse. Föreningen registreras hos länsstyrelsen. Innan det skett, kan den ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Styrelsen förvaltar föreningens angelägenheter och företräder föreningen i allt som rör den avsedda anläggningens skötsel. De anslutna medlemmarnas rätt att besluta i föreningens angelägenheter utövas på sammanträde. Föreningens medelsbehov säkerställs genom rätt för föreningen att företa uttaxering från medlemmarna. Styrelsen skall då först upprätta utgifts- och inkomststat, som skall godkännas på föreningsstämma. Uttaxeringen sker sedan genom att styrelsen upprättar debiteringslängd och lägger fram den för medlemmarna. I debiteringslängden anges varje medlems bidragsbelopp och förfallodagen.

Nu angivna huvuddrag av bestämmelserna i samfällighetslagen av samfällighetsförenings organisation, befogenheter och arbetssätt har motsvarande utformning i 3 kap. enskilda väglagen. I andra hänseenden

finns emellertid avvikelser. Främst gäller det ordningen för föreningens bildande.

Enligt samfällighetslagen tas fråga om föreningsbildning upp på initiativ av enskild delägare, varefter vid sammanträde under ledning av en särskilt utsedd ordförande antas stadgar och väljs styrelse. Har föreningsbildningen samband med pågående anläggningsförrättning hålls sammanträdet på begäran av delägare av fastighetsbildningsmyndigheten i samband med förrättningen. Även utan delägares begäran får fastighetsbildningsmyndigheten hålla konstituerande sammanträde, om det är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt att föreningen bildas (20 §).

Enligt 78 § enskilda väglagen är det länsstyrelsen som tar initiativ till inrättande av vägförening och utser förrättningsman att handlägga frågan vid förrättning. När förrättningsmannen funnit att vägförening bör komma till stånd, skall han vid förrättningssammanträde söka förmå närvarande sakägare att ena sig om att antaga stadgar och utse styrelse. Uppnås inte enighet meddelar länsstyrelsen, sedan beslutet om vägförenings inrättande vunnit laga kraft, behövliga föreskrifter att gälla som stadgar samt förordnar syssloman att förvalta föreningens angelägenheter och företräda föreningen. Det åligger sysslomannen att utlysa sammanträde, där frågorna om stadgar och styrelseval ånyo skall tas upp (88 § sjätte stycket).

Syftet med ordningen enligt enskilda väglagen är att i möjligaste mån förkorta den tid som åtgår för bildande av en funktionsduglig vägförening. På så sätt kan på ett tidigt stadium tas upp frågor som rör t. ex. budgetarbete, åtgärder för att få igång verksamheten eller ingående av behövliga avtal om upplåtelse av väg m. m.

Vägutredningen (SOU 1977:12 s. 142) ansåg inte att 23 § andra stycket samfällighetslagen i dess dåvarande lydelse tillräckligt tillgodosåg behovet av att på ett tidigt stadium få en funktionsduglig förening eftersom ett konstituerande sammanträde inte fick någon rättsverkan förrän beslutet vann laga kraft. Kravet på lagakraftvunnet förrättningsavgörande kunde nämligen medföra att bildandet av en fungerande förening förhalades. I stället förordades att bestämmelserna togs in i samfällighetslagen efter mönster av reglerna i 88 § enskilda väglagen av innebörd att förrättningsmannen under förrättningen skulle söka förmå sakägarna att anta stadgar och utse styrelse samt att, om enighet

uppnåddes, föreningen därefter skulle inregistreras och därmed vinna rättskapacitet. För det fall enighet inte kunde uppnås borde syssloman kunna förordnas att företräda föreningen. Vägutredningens förslag medförde sålunda att den associationsrättsliga sammanslutningen bildades enligt anläggningslagen, varefter samfällighetslagen gjordes tillämplig genom omfattande särbestämmelser.

Enligt 23 § andra stycket samfällighetslagen (jfr. prop. 1976/77:114) kan ett beslut som fattats vid sammanträde för bildande av samfällighetsförening verkställas om förordnande enligt 27 a § anläggningslagen att verkställa anläggningsbeslut har meddelats. Beslut om bildande av samfällighetsförening kan således numera verkställas utan hinder av att besvär har anförts över någon detaljfråga. Det saknas därför skäl att ha särskilda bestämmelser om inrättande och förvaltning av områdesanläggningar. Arbetsgruppen föreslår därför att samfällighetslagens bestämmelser om förvaltning av gemensamhetsanläggningar enligt anläggningslagen blir tillämpliga även för områdesanläggningar. För dessa bör endast föreningsförvaltning komma i fråga.

5.2 Närmare om behovet av komplettering av samfällighetslagen

5.2.1 Möjligheter att förordna syssloman enligt samfällighetslagen

I föregående avsnitt har tagits upp att enligt 88 § sjätte stycket enskilda väglagen kan den av länsstyrelsen utsedde ledamoten i vissa fall fungera som syssloman och därvid företräda föreningen.

Möjligheten att förordna en syssloman för det fall att medlemmarna motverkade en föreningsbildning övervägdes även i samband med införandet av samfällighetslagen. I förarbetena till samfällighetslagen (prop. 1973:160 s. 419) anfördes att frågan om samfällighetsförening skall bildas inte kan göras till föremål för omröstning bland delägarna utan föreningsbildning skall alltid komma till stånd genom utseende av styrelse och antagande av stadgar när initiativ därtill tas av delägare eller fastighetsbildningsmyndigheten. För det fall att delägarna vägrar att medverka till att styrelse utses anförde lagrådet (prop. 1973: 160 s. 569) att ordföranden säkerligen undantagslöst kunde komma till beslut med hjälp av sin utslagsröst enligt 22 § samfällighetslagen. I likhet med lagrådet anser arbetsgruppen att det inte föreligger något

behov av ytterligare bestämmelser om förordnande av syssloman för att få till stånd en samfällighetsförening.

Samfällighetslagen innehåller inte någon bestämmelse om obligatorisk ledamot utsedd av det allmänna. Från skilda håll har det betonats det värdefulla i att ha tillgång till en av länsstyrelsen utsedd ledamot med erfarenhet av väghållningsfrågor. Det har även ifrågasatts om en sådan ledamot i fortsättningen bör utses av kommunen eftersom kommunen enligt förslaget till plan- och bygglag (prop. 1985/86:1) får huvudansvaret för markanvändningen inom kommunen.

Enligt 31 § samfällighetslagen kan länsstyrelsen utse särskild ledamot där samfällighetens förvaltning berör väsentliga allmänna intressen och det kan befaras att dessa inte i tillräcklig mån blir beaktade utan att särskild ledamot utses. Det bör därvid framhållas att kommunen oftast övertagit ansvaret för väghållningen inom de områden där allmänintressena är väsentliga och där nödvändig sakkunskap finns representerad. För övriga områden talar bl. a. med hänsyn till länsstyrelsernas ofta begränsade möjligheter att tillgodose behovet av vägkunnigt folk att ett förordnande av särskild styrelseledamot endast sker när ett uttalat behov härav föreligger. Det tillhör f. ö. i dag inte ovanligheterna att en och samma länsstyrelserepresentant förordnas för ett flertal vägföreningar. Något uttalat behov av en obligatorisk ledamot för de enskilda vägar som i dag omfattas av anläggningslagen har heller inte framförts. Övervägande skäl talar därför för att någon särbestämmelse härom inte bör införas i samfällighetslagen. Frågan om kommunen eller länsstyrelsen skall förordna särskild ledamot resp. syssloman berör inte enbart enskilda vägar utan gemensamhetsanläggningar i allmänhet och kräver enligt arbetsgruppens mening ytterligare överväganden som ligger utanför uppdraget.

Med hänvisning till det anförda finner arbetsgruppen inte skäl föreslå någon ändring av 31 och 33 §§ samfällighetslagen i de hänseenden som här berörs.

5.2.2 Omröstningsreglerna

Omröstning vid föreningsstämma sker enligt 49 § samfällighetslagen i första hand efter huvudtal. I fråga som har ekonomisk betydelse skall

emellertid medlemmarnas röstetal i stället beräknas efter delägarfastigheternas andelstal, om medlem begär det. Medlems röstetal får dock inte överstiga en femtedel av det sammanlagda röstetalet för samtliga närvarande röstberättigade medlemmar.

I fråga om vägföreningar gäller enligt enskilda väglagen att röstning skall ske efter det andelstal som gäller för fastigheten, dock får ingen utöva rösträtt för mer än en tiondel av de vid stämman deltagande medlemmarnas sammanlagda andelstal (56 § och 88 § sjunde stycket enskilda väglagen).

En ändring i förenklande riktning torde vara behövlig för vägföreningarnas del. Omröstning med andelstal som röstvärde är en omständlig och tyngande procedur vid ett sammanträde med ett stort antal sakägare närvarande. Bestämmelsen i samfällighetslagen om röstning efter andelstal i ekonomiska frågor infördes med hänsyn till att antalet medlemmar med liten kostnadsandel i en samfällighetsförening inte skall kunna tvinga fram dyrbara åtgärder som andra delägare huvudsakligen skulle bekosta. Denna situation spelar dock ingen framträdande roll inom vägföreningarnas verksamhet, särskilt som de mindre sammanslutningar där denna risk kan förmodas vara störst - t. ex. när en jordbruks- eller skogsfastighet ingår i sammanslutning med flera mindre fastigheter - avses inrättas som gemensamhetsanläggning och inte som områdesanläggning. Med hänsyn härtill föreslås att man även för områdesanläggningarna tillämpar samfällighetslagens regler med röstberäkning efter huvudtal som huvudmetod och beräkning efter andelstal som supplementär metod.

5.2.3 Stadgar och styrelse

Av 88 § första stycket enskilda väglagen framgår att stadgar och styrelse skall finnas och att beslutanderätten utövas av medlemmarna på sammanträdet. Motsvarande bestämmelse finns i 20 § samfällighetslagen som anger att samfällighetsförening bildas vid sammanträde med delägarna genom att de antar stadgar och utser styrelse och i 47 § första stycket samfällighetslagen som anger att medlemmarnas rätt att delta i handhavandet av föreningens angelägenheter utövas på föreningsstämma. Vid sidan härav innehåller 6-16 §§ samfällighetslagen bestämmelser om delägarförvaltning.

Enligt 88 § andra stycket enskilda väglagen skall stadgarna ange föreningens benämning, föreningens ändamål, styrelsens sammansättning, grunderna för dess beslutsföret och den ort som skall vara styrelsens säte. Vidare skall intas regler om revision och förvaltning, tid för räkenskapsavslutning, hur ofta föreningssammanträde skall hållas och sätt och tid för kallelse till sammanträde m.m. Motsvarande bestämmelser finns upptagna i 28 och 29 §§ samfällighetslagen.

I 88 § tredje stycket enskilda väglagen anges att stadgar inte får innehålla bestämmelser i strid mot enskilda väglagen eller annan lags föreskrifter eller som kan äventyra sådan delägares rätt, för vilken skyldighet att ingå i föreningen framdeles kan inträda. I 28 § andra stycket samfällighetslagen uttrycks det så att stadgarna inte får innehålla föreskrift som strider mot denna lag eller annan författning.

Enligt 88 § fjärde stycket enskilda väglagen skall stadgarna och beslut om ändring av stadgarna underställas länsstyrelsen för granskning och fastställelse. Enligt 25 § andra stycket samfällighetslagen sker en motsvarande prövning i samband med att gemensamhetsanläggning registreras i samfällighetsregistret. Därvid skall bl. a. 100 § lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar tillämpas analogt med den ändringen att 100 § fjärde stycket gäller klandertalan som avses i 23 § första stycket och 53 § andra stycket samfällighetslagen samt att hänvisningen i 100 § femte stycket lagen om ekonomiska föreningar avser 29 § första stycket andra punkten samfällighetslagen.

I 88 § femte stycket enskilda väglagen anges bl. a. att styrelsen skall bestå av tre eller fem ledamöter varav en utses av länsstyrelsen. I 30 § samfällighetslagen anges antalet till en eller flera ledamöter. I förarbetena till samfällighetslagen (prop. 1973:160 s. 425) anfördes att antalet ledamöter får anpassas till vad som krävs med hänsyn till styrelsens egenskap av föreningens verkställande organ, antalet föreningsmedlemmar, verksamhetens omfattning och övriga omständigheter. Det anfördes vidare att det kunde vara lämpligt att också ha suppleanter för styrelseledamöterna och att även annan än medlem kunde ingå i styrelsen. Föredraganden ansåg att det i vissa fall kunde vara lämpligt att en person med kommunal förankring utsågs till styrelseledamot.

Av vad som anförts vid denna jämförelse mellan innehållet i första till femte styckena i 88 § enskilda väglagen och motsvarande regler i sam-

fällighetslagen jämte anslutande författningar framgår enligt arbetsgruppens mening att ifrågavarande delar av 88 § enskilda väglagen utan olägenhet kan ersättas av angivna bestämmelser i samfällighetslagen.

I 88 § åttonde stycket enskilda väglagen hänvisas till vissa paragrafer i 2 kap. enskilda väglagen beträffande styrelse och föreningssammanträde med det tillägget att endast länsstyrelsen kan skilja av länsstyrelsen utsedd ledamot från hans uppdraget. De åsyftade reglerna i 2 kap. enskilda väglagen är redan inarbetade i samfällighetslagen (se 30-39 §§). Av 32 § samfällighetslagen framgår att en styrelseledamot endast kan skiljas från sitt uppdrag av den som utsett honom. Arbetsgruppen anser att förevarande åttonde stycket av 88 § enskilda väglagen kan ersättas av samfällighetslagens motsvarande bestämmelser i 30-39 §§.

Enligt 88 § nionde stycket enskilda väglagen kan en medlem av föreningen anföra besvär över sådant beslut på föreningsstämma som han anser inte ha tillkommit i behörig ordning, strider mot lag eller författning, mot stadgarna eller kränker hans rätt som medlem av föreningen. Talan förs hos länsstyrelsen inom 30 dagar från beslutsdagen. Länsstyrelsen kan meddela inhibition. Taleberättigad är ägare eller innehavare av fastighet samt nyttjanderättshavare som enligt avtal skall fullgöra ägarens förpliktelser med föreningen. Motsvarande besvärsmöjlighet finns upptagen i 53 § samfällighetslagen med den skillnaden att talan skall väckas hos fastighetsdomstolen inom fyra veckor från beslutets dag.

Skillnaden i besvärsordningen är inte sakligt motiverad. Det är uppenbarligen en fördel om besvärsärendena för de enskilda vägar som f. n. regleras av 3 kap. enskilda väglagen koncentreras till fastighetsdomstol såsom nu är fallet för gemensamhetsanläggningar enligt anläggningslagen. Fastighetsdomstolen bör därför enligt arbetsgruppens mening ersätta länsstyrelsen som besvärsinstans.

Även i övrigt synes 88 § enskilda väglagen kunna ersättas av gällande regler i samfällighetslagen.

5.2.4 Föreningar för förvaltning av flera samfälligheter

Enligt 71 § enskilda väglagen får vägförening inte vid sidan av väghållning utöva annan verksamhet. Ett undantag gäller för vägbelysning. Enligt anläggningslagen kan däremot en gemensamhetsanläggning inrättas även om den tillgodoser flera olika ändamål av stadigvarande betydelse för flera fastigheter. Vidare gäller enligt 55 § samfällighetslagen att samförvaltning medges av skilda gemensamhetsanläggningar.

Bestämmelsen i enskilda väglagen om att vägförening inte får bedriva annan verksamhet än som uttryckligen angetts i lagen anser många vara en alltför snäv begränsning. Sålunda uttalas att det numera ofta kan vara praktiskt att vägföreningar, ensamma eller i samförvaltning med andra föreningar, får förvalta även andra anläggningar av allmänt intresse än vägar. Särskilt mindre vägföreningar inom fritidsområden torde vara lämpade att ingå i samförvaltning med föreningar för andra gemensamhetsanläggningar eftersom föreningarna ofta har likartad medlemsammansättning. Annorlunda förhåller det sig med de större vägföreningarna, särskilt de som kan ha större delen av ett samhälle som verksamhetsområde. Sådana vägföreningar är många gånger inte avpassade att förvalta både vägar och andra gemensamhetsanläggningar som kan inrättas enligt anläggningslagen. En samförvaltning med alltför stora områdesanläggningar kan skapa problem på grund av att medlemmarna i dessa inte känner någon samhörighet med andra samfälligheter. I brist på utredning om dessa frågor är arbetsgruppen inte beredd att föreslå att samfällighetslagens bestämmelser om samförvaltning av områdesanläggningar skall tillämpas på befintliga vägföreningar.

I sammanhanget kan emellertid anmärkas att det i det följande kommer att föreslås att de befintliga vägföreningarna genom en övergångsbestämmelse förklaras inrättade som områdesanläggningar. Dessa anläggningar kommer därmed att genom ett förrättningsförfarande kunna ombildas till gemensamhetsanläggningar enligt anläggningslagen. Efter en sådan ombildning kommer reglerna i samfällighetslagen om samförvaltning att kunna tillämpas.

5.2.5 Ekonomiska frågor

89 § första stycket enskilda väglagen anger att föreningens medelsbehov skall, om det inte fylls genom andra inkomster, täckas genom uttaxering

av föreningens medlemmar. Motsvarande bestämmelse finns i 40 § samfällighetslagen. Andra stycket hänvisar beträffande förfarandet vid uttaxering till 63 § enskilda väglagen som numera motsvaras av 42 § samfällighetslagen. Om någon anser att uttaxerat belopp inte överensstämmer med lag kan han enligt 89 § andra stycket enskilda väglagen söka rättelse hos länsstyrelsen inom 30 dagar efter det sammanträde då taxeringslängden lades fram. Motsvarande reglering finns i 46 § samfällighetslagen med den skillnaden att talan om rättelse skall väckas hos fastighetsdomstolen inom fyra veckor från den dag debiteringslängden lades fram på föreningsstämman. Det uttaxerade beloppet är exigibelt - dvs. beloppet kan drivas in tvångsvis med stöd av utsökningsbalkens bestämmelser - utan hinder av förd talan men vid behov kan inhibition meddelas, se 46 § andra stycket samfällighetslagen. Det enda som skiljer enskilda väglagen och samfällighetslagen åt i nu aktuell del är således att fastighetsdomstolen efter stämning skall pröva frågan. Dessutom innehåller samfällighetslagen en längre besvärstid (fyra veckor i stället för tre veckor).

I likhet med vad som anförts i tidigare sammanhang bör även i dessa fall samfällighetslagens regler om överprövning ersätta enskilda väglagens bestämmelser.

90 § första stycket enskilda väglagen anger att föreningens fastigheter svarar för vägföreningens förbindelser efter andelstalen. I 43 § samfällighetslagen anges att om medel inte finns till betalning skall styrelsen upprätta särskild debiteringslängd och ta ut vad som fordras. Av förarbetena till samfällighetslagen (NJA II 1974 s. 146 f) framgår att de delaktighetstal som fastställs vid samfällighetens bildande skall vara bestämmande för fördelningen av bidragen vid uttaxeringen och att några avvikelser från andelstalen inte har stöd i lagen. 90 § första stycket enskilda väglagen överensstämmer således med 43 § samfällighetslagen.

I andra stycket anges att betalningsansvar för fastighet endast må göras gällande av vägföreningen varför borgenär skall vända sig till föreningen och inte till enskild fastighetsägare för betalning. Bestämmelserna bygger på förutsättningen att de deltagande fastighetsägarna är subsidiärt ansvariga för uppkomna skulder eftersom det belopp som inte kan uttas av den fastighet vilken i första hand svarar för skulden får uttaxeras av de övriga fastigheterna efter deras andelstal (jfr 5 §

första stycket enskilda väglagen och Bexelius och Körlof: Väglagarna, 1965, s. 185 f).

Samfällighetslagen innehåller inte någon motsvarande regel. Såsom framgår av 14 § anläggningslagen svarar samfällighetsföreningen för drift och underhåll av vägnätet. Samfällighetsföreningen är en juridisk person med de rättigheter och skyldigheter som följer av en sådan status. Det torde därför inte vara möjligt att ålägga en enskild medlem betalningsansvarighet för gäld som primärt åvilar föreningen. Borgenär skall således för att göra gällande betalningskrav alltid vända sig till samfällighetsföreningen som i sin tur skall uttaxera beloppet hos medlemmarna. Med hänsyn till att förmånsrättsreglerna överensstämmer med motsvarande förmånsregler i samfällighetslagen och då 43 § samfällighetslagen i praktiken innebär subsidiär ansvarighet för delägare i gemensamhetsanläggning för det kostnadsansvar som åvilar annan delägare (se prop. 1973:160 s. 171) finns det heller inte någon anledning för borgenär att hålla sig till annan än föreningen för att utfå betalning för gälden.

I 90 § tredje stycket första punkten enskilda väglagen anges att förfallet belopp genast skall uttaxeras och indrivnas av styrelsen. Motsvarande reglering finns upptaget i 43 § samfällighetslagen. I 90 § tredje stycket andra punkten enskilda väglagen föreskrivs att avsättning av belopp eller omedelbar betalning kan ske för att täcka skuld som uppkommit på annat sätt än genom upplåning enligt 92 § enskilda väglagen. Avsatta medel bör inte användas för annat ändamål. Bestämmelsen hänger samman med att rätten att uppta lån är strängt begränsad i enskilda väglagen. Lån får således inte upptas för att täcka förvaltnings- och underhållskostnader under året utan får endast upptas för att täcka kostnader av sådan betydelse att de bör fördelas på flera år, högst tio år, och enligt av länsstyrelsen godkänd amorteringsplan. Samfällighetslagen innehåller fränsett 45 § inte någon bestämmelse om avsättning av belopp för betalning av viss gäld. I 90 § fjärde stycket enskilda väglagen görs hänvisning till 2 kap. enskilda väglagen (64 §) för det fall att föreningen skall upplösas. Motsvarande bestämmelser finns i 61-65 §§ samfällighetslagen.

I 91 § första stycket enskilda väglagen anges att vägförening årligen skall upprätta utgifts- och inkomststat som skall läggas fram för granskning och fastställelse vid föreningssammanträde. Har särskilda

andelstal fastställts för vissa utgifter gäller enligt andra stycket med hänvisning till 61 § andra stycket enskilda väglagen bl. a. att dessa medel inte får sammanblandas med andra tillgångar och inte utmätas för ändamål till vilket bidrag utgår av andra väghållningsskyldiga eller efter andra delaktighetstal. Motsvarande reglering beträffande inkomst- och utgiftsstat finns i 41 § första stycket samfällighetslagen. Enligt 91 § andra stycket enskilda väglagen föreskrivs genom hänvisning till 61 § andra stycket vidare att om olika kostnadsbestämmelser gäller för skilda verksamhetsgrenar skall inkomsterna och utgifterna för varje verksamhetsgren beräknas för sig. Enligt 45 § samfällighetslagen får sådana medel och tillgångar inte användas eller utmätas för ändamål som faller utanför verksamhetsgrenen. Dessa medel får inte heller sammanblandas med andra medel. I förarbetena till samfällighetslagen (prop. 1973: 160 s. 432) anförs som exempel kostnaderna för gemensamhetsanläggnings utförande å ena sidan och för anläggningens underhåll och drift å den andra sidan, eftersom medelsbehovet för var och en av dessa verksamhetsgrenar uppenbarligen måste beräknas för sig.

Liksom vägutredningen anser arbetsgruppen att samfällighetslagens bestämmelser om uttaxering av bidrag m.m. i 40-46 §§ samfällighetslagen även kan tillämpas på vägföreningar.

I 92 § första stycket enskilda väglagen anges att medlemmarna skall betala "nödigt förslag" (förskott) för verksamheten. I 40 § samfällighetslagen anges endast att bidrag skall uttaxeras av medlemmarna. Enligt 42 § andra stycket skall i debiteringslängden anges bl. a. det belopp som uttaxeras och när betalning skall ske. I 92 § andra stycket enskilda väglagen kan, som antytts i 90 § tredje stycket enskilda väglagen, lån i vissa fall upptas för vägbyggnad m. m. Amorteringstiden får uppgå till högst tio år och lån får upptas efter tillstånd av länsstyrelsen. Motsvarande regel upptogs i vägutredningens förslag för att förhindra onödig kreditupptagning (SOU 1977:12 s. 135). Enligt 40 § samfällighetslagen skall verksamheten finansieras genom kontanta bidrag, i den mån föreningens medelsbehov inte täcks på annat sätt. Departementschefen har i förarbetena till samfällighetslagen (prop. 1973:160 s. 169 ff) närmare redogjort för de ställningstaganden som legat till grund för bestämmelsen i samfällighetslagen om finansieringen av gemensamhetsanläggningar. Systemet har utformats i anslutning till enskilda väglagens bestämmelser. Även om det är angeläget med

återhållsamhet vad gäller upplåning av pengar på sätt som framgår av 92 § andra stycket enskilda väglagen kan det ifrågasättas om en särskild reglering är behövlig i förhållande till övriga gemensamhetsanläggningar enligt anläggningslagen. Det faller sig på samma sätt som enligt samfällighetslagen naturligt att föreningens intäkter i första hand bör användas för att täcka uppkomna kostnader och att endast för det fall att inkomsterna inte räcker till som behövliga medel måste anskaffas på annat sätt. Finansieringsmöjligheterna enligt samfällighetslagen bör därför kunna tillämpas på alla slag av samfälligheter som kan förvaltas av samfällighetsförening (jfr prop. 1973:160 s. 384). Arbetsgruppen föreslår därför inte någon särbestämmelse i samfällighetslagen av innebörd att möjliggöra upptagande av lån för de enskilda vägarna.

Samfällighetslagen saknar närmare regler om fondering. Det finns således ingen bestämmelse som ålägger en förening att avsätta medel till exempelvis en underhålls- och reparationsfond. Å andra sidan finns det heller ingen bestämmelse som inskränker möjligheten att fondera, bortsett från 18 § samfällighetslagen av vilken får anses följa att fondering inte får ske för behov som inte ligger inom ramen för ändamålet med samfälligheten. Fastighetsbildningsutredningen överväger f. n. att komplettera samfällighetslagen med en tvångsregel om fondering för samfällighetsförening som förvaltar gemensamhetsanläggning inom småhus- och fritidshusområden.

5.2.6 Vissa besvärregler

I 93 § andra stycket enskilda väglagen regleras möjligheterna att överklaga länsstyrelsens beslut. Enligt andra stycket förs talan mot beslut om skyldighet för fastighet att bidra till föreningens utgifter, förrätningskostnader eller utredningskostnader, föreläggande enligt 87 §, fastställelse av stadgar eller ändring däri, förordnande eller entledigande av syssloman, ersättning för uppdrag eller om beslut av vägförening hos kammarrätt genom besvär. Besvär över övriga överklagbara beslut förs enligt tredje stycket hos regeringen. Vissa handläggningsbeslut är enligt fjärde stycket inte överklagbara. Enligt 67 § samfällighetslagen förs talan mot länsstyrelsens beslut enligt samfällighets-

lagen hos kammarrätt utom beslut om förordnande av särskild ledamot enligt 31 §, entledigande av sådan ledamot enligt 32 §, förordnande av syssloman enligt 33 § samt upplösning resp. avveckling av samfällighetsförening enligt 61 och 64 §§ samfällighetslagen, vilka förs hos regeringen genom besvär.

Förutom fullföljdsbestämmelserna i 67 § samfällighetslagen innehåller 15, 46 och 53 §§ samfällighetslagen en hänvisning att i vissa fall väcka talan hos fastighetsdomstol (klander av styrelse- resp. föreningsstämmobeslut samt beslut om uttaxering). Motsvarande prövning i 88 och 89 §§ enskilda väglagen sker genom besvär hos länsstyrelsen.

Besvärslagarna i enskilda väglagen kan i stort sett sammanfattas så att besvär över de frågor som hänger samman med förrättningen förs hos länsstyrelsen genom besvär, se 88 § nionde stycket enskilda väglagen. Över länsstyrelsens beslut kan talan enligt 93 § tredje stycket enskilda väglagen föras hos regeringen. Motsvarande talan förs enligt 30 § anläggningslagen hos fastighetsdomstol och därefter i hovrätt samt högsta domstolen. Eftersom ärendena innehåller väsentligen likartade frågor får de skilda besvärsvägarna närmast ses som ett resultat av att lagarna tillkommit vid olika tidpunkter. Den mest närliggande lösningen är att låta anläggningslagens fullföljdsregler, som hänvisar till fastighetsbildningslagens bestämmelser, tillämpas för alla förrättningar som avser enskilda vägar. Någon ny författningsbestämmelse behövs därför inte.

Beträffande övriga beslut av länsstyrelsen enligt 3 kap. enskilda väglagen förs talan antingen hos kammarrätten enligt 93 § andra stycket enskilda väglagen eller hos regeringen. Enligt 67 § samfällighetslagen skall, fränsett vissa beslut enligt paragrafens andra stycke, besvär över flertalet beslut av länsstyrelsen föras hos kammarrätten. Även för dessa beslut är det nödvändigt med en samordning av besvärslagarna.

Regeringen handlägger endast ett 20-tal ärenden rörande tillämpningen av enskilda väglagen per år. Om förslaget att tillämpa besvärslagarna i anläggnings- och samfällighetslagarna på alla ärenden avseende enskilda väglagen genomförs torde flertalet av dessa ärenden föras över

till allmän domstol. Några kommer att föras över till kammarrätten och endast enstaka ärenden torde i fortsättningen komma att handläggas av regeringen. Förslaget står därmed i överensstämmelse med regeringens och riksdagens uttalande att antalet besvärärenden i regeringen bör minska (prop. 1983/84:120, KU 23, rskr 250).

6 Specialmotivering

6.1 Förslaget till lag om ändring i anläggningslagen (1973:1149)

29 §

Förrättningskostnaderna skall, om anläggningsbeslut meddelats, fördelas mellan ägarna av de fastigheter som skall deltaga i anläggningen efter vad som är skäligt. Om en samfällighetsförening bildas för att sköta förvaltningen av anläggningen, skall kostnaderna i stället betalas av föreningen, om inte särskilda omständigheter föranleder att viss del av kostnaderna bör betalas av sökanden eller annan sakägare.

Om en förrättning har påkallats enligt 20 a § eller 25 § tredje stycket väglagen (1971: 948) skall staten svara för förrättningskostnaderna.

I övrigt tillämpas 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970: 988) på förrättning enligt denna lag.

Enligt gällande lag skall förrättningskostnaderna, om anläggningsbeslut meddelas, fördelas mellan ägarna av de fastigheter som skall delta i anläggningen. I sådana fall där samfällighetsförening skall bildas för att omhänderta förvaltningen av anläggningen är antalet sakägare ofta stort, vilket kan medföra ett betydande merarbete att individuellt fördela kostnaderna. Den föreslagna ändringen i första stycket innebär att förfarandet förenklas både för fastighetsbildningsmyndigheten och berörda sakägare. Ändringen bör gälla alla gemensamhetsanläggningar som förvaltas av samfällighetsförening.

Enligt första stycket kan dock sökanden eller annan sakägare förpliktas att betala del av förrättningskostnaderna, om särskilda omständigheter föranleder det. Möjligheten att frångå huvudregeln är främst avsedd för sådana fall då speciella yrkanden fördröjer förrättningen eller ökade kostnader på annat sätt uppkommer. Så kan vara fallet om utredning begärs rörande ett väsentligt större område än det som slutligen kommer att ingå i föreningen eller om alternativa vägsträckningar utreds på särskilda yrkanden.

56 §

Om en samfällighetsförening som förvaltar enskild väg av större betydelse från allmän synpunkt inte verkställer anläggningsbeslutet eller sköter vägens drift, får länsstyrelsen förelägga föreningen att inom viss tid vidta erforderliga åtgärder. Om föreläggandet inte följs, får

länsstyrelsen låta utföra nödvändiga åtgärder på föreningens bekostnad.

Paragrafen motsvarar i stort sett 87 § första stycket enskilda väglagen. Under avsnitt 3.5 har närmare utvecklats skälen för att en liknande möjlighet att meddela förelägganden vid fall av försummelse bör finnas i anläggningslagen. Det lär vara sällsynt att detta tvångsmedel har behövt tillgripas. Bestämmelsen torde främst fylla funktionen som ett påtryckningsmedel gentemot samfällighetsföreningen.

Särskilda bestämmelser om områdesanläggning för enskild väg

57 §

Om särskilda skäl föreligger att inom ett bestämt område tillgodose ett behov av enskild väg av större betydelse från allmän synpunkt, kan en gemensamhetsanläggning inrättas i form av en områdesanläggning.

En områdesanläggning inrättas vid en förrättning enligt denna lag. Vid förrättningen skall anläggningens verksamhetsområde bestämmas.

I en områdesanläggning deltar de fastigheter som helt eller delvis är belägna inom anläggningens verksamhetsområde.

I paragrafen ges de grundläggande reglerna om områdesanläggning. Utformningen av bestämmelsen bygger på den förutsättningen att behovet av fastighetssamverkan för de enskilda vägarna normalt skall kunna tillgodoses via en gemensamhetsanläggning utan områdesanknytning. Enligt första stycket kan en gemensamhetsanläggning inrättas i form av en områdesanläggning för väg om särskilda skäl föreligger. I avsnitt 3.1 har närmare tagits upp fall då särskilda skäl skall anses föreligga.

Enligt andra stycket skall det vid förrättning för områdesanläggning bestämmas ett verksamhetsområde, inom vilket automatisk anslutnings-skyldighet skall föreligga för fastigheterna inom området. I området ingående fastigheter bildar en samfällighet för områdesanläggning. I de fall där byggnadsplan finns, kan det inte sällan vara lämpligt att verksamhetsområdet i stort sett motsvarar det planlagda området. Prövningen vid förrättningen kan då inskränka sig till att avgöra om planområdet i allo är anpassat även för en områdesanläggning. Ibland kan det befinnas lämpligt att ta med angränsande bebyggelse, även om denna inte är planlagd. Bebyggelsen utmed områdets tillfartsvägar bör inte

sällan tas med, även om den är av sådan art att den i och för sig inte motiverat bildande av en samfällighet för områdesanläggning.

Även om det normalt är mest rationellt att ha ett större verksamhetsområde bör det också vara möjligt att dela upp ett större bebyggelseområde i mer än ett verksamhetsområde. Så kan vara befogat om bebyggelseområdet delas av en allmän väg, ett vattendrag e. d. varigenom vägnätet uppfattas som två helt fristående anläggningar eller när planområdet har skilda vägnät. Även olikhet i standardkrav kan i vissa fall motivera avgränsning av verksamhetsområdet. Bestämmande av verksamhetsområdets omfattning torde i övrigt få ske med ledning av vad som i administrativt hänseende och från driftssynpunkt utgör lämpliga enheter. Vid bestämmande av områdets gränser bör också fästas vikt vid intresset att få till stånd en funktionsduglig samfällighet, för vilken delägarna känner ansvar och intresse. Framförs vid förrättningen en bestämd uppfattning i frågan från intressenternas sida bör således hänsyn så långt möjligt tas till den. Ur driftssynpunkt kan det också i vissa fall vara lämpligt att låta verksamhetsområdet överensstämma med utsträckningen av gemensamt va-nät för området eller förekomsten av andra större gemensamhetsanläggningar.

Enligt gällande bestämmelser skall vägförenings verksamhetsområde utläggas så att det inte skär länsgräns (jfr 78 § första stycket enskilda väglagen och Bexelius och Körlof: Väglagarna, 1965, s. 256). Däremot finns inte något hinder mot att verksamhetsområdet går över kommungräns. Anläggningslagen innehåller inga bestämmelser i detta avseende. Gemensamhetsanläggningar som avser väg kan därför inrättas utan hänsyn till den administrativa indelningen. Samma regler bör gälla för områdesanläggning. I praktiken synes emellertid knappast behöva uppkomma något behov av att låta verksamhetsområdet omfatta fastigheter i olika kommuner. I något undantagsfall kan dock så tänkas bli fallet t. ex. inom områden med sammanhängande fritidsbebyggelse.

Enligt förslaget har det inte - på sätt 73 § enskilda väglagen anger - ansetts nödvändigt att i lagtext klargöra vilka enskilda vägar som skall ingå. Normalt bör i områdesanläggningen ingå de vägar som i avsevärd omfattning kommer att trafikerats av alla fastigheterna inom området. Hur vägnätet i detalj skall utformas får i övrigt ankomma på förrättningsmyndighetens bedömning i det enskilda fallet. Om detaljplan finns upprättad bör tillses att anläggningsbeslutet inte innehåller

sådana avvikelser som försvårar genomförandet av planen. I övrigt bör den praxis som utbildats till 73 § enskilda väglagen alltså kunna tjäna till ledning.

58 §

Finns inom anläggningens verksamhetsområde mark, som i detaljplan avsatts till annan allmän plats än väg, skall väghållningen även omfatta iordningställande och underhåll av sådan mark.

En fastighet som utgörs av väg, gata, järnväg, spårväg eller kanal skall delta i en områdesanläggning endast om det av särskild anledning är lämpligt att fastigheten ingår i samfälligheten.

Bestämmelserna i 5, 6 och 15 §§, 16 § första stycket 1 och 3, 16 § andra stycket, 37-43 samt 45 §§ gäller inte för områdesanläggning.

På samma sätt som f. n. gäller för vägföreningar skall väghållningen även omfatta iordningställande och underhåll av allmän platsmark inom detaljplanelagt område. En bestämmelse om detta har tagits in i första stycket.

Från den enligt 57 § andra stycket generella anslutningsskyldigheten för fastighet föreskrivs i andra stycket att s. k. kommunikationsfastigheter, dvs. fastigheter som utgörs av väg, gata, järnväg, spårväg eller kanal skall undantas. Efter särskild prövning kan dock sådan fastighet anslutas till samfälligheten när till fastigheten hör anordning för vilken den bör ta del i väghållningskostnaden. Regeln överensstämmer till sitt syfte med de nuvarande bestämmelserna i 72 § enskilda väglagen.

Enligt tredje stycket undantas från tillämpning med avseende på områdesanläggning reglerna om väsentlighets- och båtadsprövningen, bestämmelserna om fördelning av kostnader enligt 15 §, möjligheterna till överenskommelse mellan sakägare i 16 § första stycket 1 och 3, 16 § andra stycket samt 37-43 och 45 §§ angående verkan av ändrade förhållanden.

59 §

Kostnaderna för byggande och drift av en områdesanläggning för enskild väg fördelas mellan ägarna av de fastigheter som skall delta i anläggningen efter andelstal. Andelstalen skall kunna tillämpas under växlande förhållanden med avseende på fastighetsbildningen och bebyggelsen inom området. Andelstalen skall bestämmas med hänsyn främst till den

nytta varje fastighet har av anläggningen. Om förhållandena påkallar det, får särskilda andelstal bestämmas för byggande och drift.

Om inte annan fördelningsgrund bestäms, skall andelstalet för varje deltagande fastighet utgöras av fastighetens senast bestämda taxeringsvärde. Finns taxeringsvärde inte åsatt för viss fastighet skall särskilt andelstal bestämmas. Särskilt andelstal får även bestämmas för fastighet, vars nytta av anläggningens vägar väsentligen avviker från övriga deltagande fastigheters. Om det är skäligt får en fastighet, som kan komma att delas eller bebyggas i större omfattning, åläggas att delta med särskilt andelstal i kostnaderna för byggandet av vägarna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om fördelning av kostnader för områdesanläggning. Paragrafen motsvarar gällande bestämmelser i 76 § enskilda väglagen med vissa jämkningar. Specialmotiveringen överensstämmer i stort sett med vägutredningens förslag (se SOU 1977:12 s. 196 ff).

Till grund för paragrafen ligger de överväganden som redovisats i avsnitt 3.2.3. Som där uttalats bör kostnadsregleringen grundas på väsentligen samma principer som i enskilda väglagen.

I första stycket sägs att kostnaderna för byggande och drift av områdesanläggning skall fördelas efter andelstal mellan de fastigheter som deltar i anläggningen. För andelstalens bestämmande gäller två grundläggande principer. Den ena principen innebär, att andelstalen skall vara av beskaffenhet att kunna tillämpas under växlande förhållanden med avseende på fastighetsindelningen och bebyggelsen inom området. Bestämmelsen avser att tillgodose behovet av att en nytillkommande fastighet skall kunna påföras ett andelstal eller att andelstalet för en fastighet skall kunna ändras på grund av ändrade förhållanden inom den egna fastigheten utan en ny förrättning. Den andra huvudprincipen för fördelning av kostnaderna anger att andelstalen skall bestämmas efter den nytta som varje fastighet har av anläggningen.

Andra stycket innehåller en motsvarighet till enskilda väglagens huvudregel om taxeringsvärdet som allmän norm för kostnadsfördelningen. Ofta kan det dock inom ett enhetligt planområde visa sig lämpligare med ett system med lika andelstal för varje fastighet. Föreligger däremot en mera skiftande bebyggelse inom ett område kan å andra sidan ett sådant system inte tillämpas, om därigenom en oproportionerligt stor del av kostnaderna överförs från större och ekonomiskt mera bärkraftiga enheter till mindre och svagare. För dessa fall kan det i anläggningsbeslu-

tet anges andra normer för de andelstal som bör åsättas med hänsyn till bebyggelsens karaktär och den grad av avgiftsdifferentiering som är önskvärd. Inget hindrar emellertid att taxeringsvärdet eller den enligt enskilda väglagen ofta använda metoden med en fast grundandel jämte ett tillägg som står i proportion till taxeringsvärdet, kan komma till användning i utjämnande syfte. Detta system har visat sig lämpligt i många fall. Den sistnämnda metoden kan dock medföra förändringar i fördelningen när taxeringsvärdenivån ändras och således därigenom nödvändiggöra ny förrättning. Valet av fördelningsgrund fastställs vid förrättningen.

Även i andra fall kan det finnas skäl för en modifierad norm för andelstalsberäkningen, t.ex. vid blandad bebyggelse med en- och flerfamiljshus. Inom en mera utvecklad tätortsbildning, där vissa trafikleder med hänsyn till sin betydelse påkallar utfartsförbud från angränsande fastigheter, medan andra trafikleder antar karaktär av affärsgator och åter andra utgör lokalvägar för bostadsbebyggelsen kan det visa sig lämpligast eller rent av nödvändigt med en zonindelning av andelstalen.

I första stycket anges vidare att skilda andelstal får bestämmas för byggande och drift. Regeln är avsedd att tillämpas endast när särskilda omständigheter påkallar det, såsom att åstadkomma en rimligare fördelning av vägbyggnadskostnaderna mellan fastighetsägarna, t. ex. när vägnätet före förrättningen byggts ut inom en del av föreningens område men inte inom hela området. En annan grund för differentierade andelstal kan vara att det inom området finns, förutom verkliga exploateringsfastigheter, också en fastighet från vilken det är möjligt att sälja enstaka tomtplatser. Om därvid andelstal för byggande av vägen bestäms med hänsyn bl. a. till inträffad värdeökning, kan likväl kostnaderna för driften fördelas efter taxeringsvärdet eller annan grund som bättre svarar mot fastigheternas nytta av väghållningen.

När taxeringsvärdet utgör fördelningsnorm, måste särskilt andelstal bestämmas för fastigheter utan taxeringsvärde. Detsamma gäller när en fastighet som ingår i taxeringsenhet med annan fastighet som är belägen utanför verksamhetsområdet. Också fastighet som är skattefri och som bör delta i väghållningen, t. ex. en skola, måste åsättas särskilt andelstal. Det bör därvid eftersträvas att andelstalet bestäms så att det följer framtida förändringar i taxeringsvärdenivån.

Om taxeringsvärdet skall utgöra fördelningsgrund finns i andra stycket en möjlighet att bestämma särskilt andelstal för fastighet, vars nytta av anläggningens vägar väsentligen avviker från övriga fastigheters. Skäl för att bestämma ett lägre andelstal kan föreligga när större delen av en fastighet som ingår i områdesanläggning ligger utanför verksamhetsområdet eller, när i de fall taxeringsvärdet utgör fördelningsgrund, en fastighet har en avsevärt mindre trafik än övriga fastigheter med jämförbara taxeringsvärden. Så kan vara fallet med en industrifastighet där en betydande del av värdet utgör maskinvärde. Å andra sidan får en fastighet påföras ett högre andelstal om trafiken till denna är betydligt större än till andra jämförbara fastigheter. Ett högre andelstal kan också vara motiverat beträffande gruva, grustag eller fabrik till vilken förekommer tung trafik. Även campingplatser och uppställningsplatser för husvagnar kan förorsaka ökning av väghållningskostnaderna utöver vad den generella beräkningsgrunden för andelstalen medger.

Särskilt andelstal bör kunna bestämmas i de s. k. exploatörsfallen, dvs. de fall när en fastighet kan komma att delas eller bebyggas i större omfattning. Ett stadgande härom tas upp sist i förevarande paragraf och anger att, om det är skäligt, en sådan fastighet får åläggas att delta i kostnaderna för anläggningens utförande med särskilt andelstal. Avser byggnadskostnaderna viss väg eller ett fåtal vägar inom verksamhetsområdet kan det vara lämpligare att fastställa särskilda andelstal för de fastigheter som har speciell nytta av just dessa vägar. I dessa fall kan enligt bestämmelsen exploatör åläggas särskilt andelstal. Även fastigheter, som visserligen inte är exploateringsfastigheter men som är avsevärt större än normala tomter, kan förorsaka väsentligt ökade anläggningskostnader genom att väglängden per fastighet ökas. Sådana fastigheter måste också anses ha en mot den möjliga exploateringen svarande nytta av väghållningen och bör därför i undantagsfall kunna påföras ett högre andelstal.

60 §

En överenskommelse att andelstalet för en fastighet som deltar i en områdesanläggning skall ändras eller att ny mark skall tas i anspråk för mindre omläggning av väg i ny sträckning har samma verkan som beslut vid ny förrättning, om överenskommelsen godkänns av fastighetsbildningsmyndigheten. Sådant godkännande får lämnas endast om det är uppenbart att överenskommelsen inte strider mot denna lag.

Paragrafen upptar för områdesanläggning en särskild regel som till viss del motsvarar den möjlighet som finns i 43 § anläggningslagen, dvs. att låta överenskommelser ersätta ny förrättning när det endast är fråga om ändringar av mindre omfattning. Förslaget och motiveringen har hämtats från vägutredningen (SOU 1977:12 s. 205 f).

Som tidigare anförts kan flertalet av de regler som gäller gemensamhetsanläggning i allmänhet också tillämpas på områdesanläggning. Ny förrättning måste sålunda enligt 35 § anläggningslagen äga rum om sådana ändrade förhållanden inträtt som väsentligen inverkar på frågan som behandlats vid den ursprungliga förrättningen. Någon anledning att bedöma väsentlighetskravet strängt synes inte finnas. En väsentlig ändring av en fastighets användningssätt bör således medföra jämkning av den fastighetens andelstal.

I förevarande paragraf ges regler om frivillig överenskommelse mellan en förening som förvaltar en områdesanläggning och ägaren till de fastigheter som deltar i anläggningen. Avgränsningen av vad som lämpligen bör vara föremål för överenskommelse blir dock i fråga om områdesanläggning något annorlunda än vad som gäller andra anläggningstyper. Sålunda är det i fråga om områdesanläggningar inte lämpligt att fråga om inskränkning eller utvidgning av verksamhetsområdet för områdesanläggning avgörs genom överenskommelse mellan föreningen och enskilda fastighetsägare. Däremot bör det, liksom enligt 43 §, vara möjligt att träffa överenskommelse om ändring av andelstalet för en fastighet.

För byggande av en ny vägsträcka eller för breddning av en befintlig väg framstår det som onödigt komplicerat och dyrbart att alltid tillgripa ett förrättningsförfarande. Är föreningen och markägaren överens, bör således inspråktagandet kunna ske direkt på grund av överenskommelsen. Åtgärden bör dock avse endast mindre omläggning eller förbättring. En bestämmelse om vad nu sagts tas upp i denna paragraf. En överenskommelse bör dock inte få ingå om den kränker övriga medlemmars rätt eller strider mot bestämmelse i lagen. Med hänsyn härtill föreskrivs att överenskommelsen för att bli gällande som förrättningsbeslut skall godkännas av fastighetsbildningsmyndigheten. Anteckning om överenskommelsen skall därefter snarast möjligt införas i fastighetsregistret.

61 §

Begagnar en fastighet som deltar i en områdesanläggning tillfälligt anläggningens vägar i väsentligt större omfattning än som svarar mot fastighetens andelstal för driftkostnaderna, är ägaren till fastigheten skyldig att erlægga särskild ersättning till samfälligheten utöver vad han enligt fastställt andelstal skall betala.

Rätt att begagna en väg som ingår i områdesanläggning tillkommer även ägare av fastighet som inte deltar i områdesanläggningen. Begagnar han vägen i betydande omfattning är han skyldig att erlægga ersättning härför med skäligt belopp.

Har överenskommelse inte träffats om ersättning enligt första eller andra stycket, skall talan väckas vid fastighetsdomstolen inom det område där områdesanläggningen är belägen. Ersättning som nu avses får göras gällande för de närmaste två åren före talans väckande.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om särskild ersättning i vissa fall för begagnande av väg tillhörig områdesanläggning. Bestämmelsen och motiveringen har hämtats från vägutredningen (se SOU 1977:12 s. 198 ff).

Första stycket utgör ett komplement till bestämmelserna i 58 § om fördelning av kostnaderna för områdesanläggning. Som där bestäms utgår fastighetsägares ersättningsskyldighet efter en schematisk fördelning av kostnaderna för anläggningens vägar. Uppkommer behov av att utnyttja vägarna mer än vad den schematiska fördelningsnormen förutsätter krävs ett nytt förrättningsbeslut, detta även om det större vägbehovet är endast tillfälligt. Som exempel på nu avsedda situationer kan nämnas att en fastighet blir föremål för en mera omfattande exploatering eller att ett grustag öppnas för ett pågående vägbygge. Ett annat exempel kan vara att en jordbruksfastighets ekonomibyggnader hyrs ut till lager- eller industrilokaler. En följd av sådana ändringar kan bli att trafiken ökar, inte bara med större antal fordon utan kanske också med tyngre trafik som tillkommer.

Genom första stycket, som inte har någon motsvarighet i 3 kap. enskilda väglagen, öppnas nu möjlighet att genom en särskild ersättning täcka merkostnaden, när en fastighet tillfälligt har ett ökat behov av vägarna. Rätt härtill föreligger dock endast när vägbehovet är väsentligt större än som svarar mot andelstalet för driftkostnaderna. För vissa typer av fastigheter, t. ex. skogsfastigheter, kan andelstalen vara bestämda med hänsyn till periodvis varierande användning. Någon särskild ersättningsrätt skall givetvis då inte föreligga.

Föranleder den ökade trafiken särskilda åtgärder för att minska buller eller andra åtgärder, bör också kostnader härför ersättas av fastighetsägaren enligt denna paragraf.

Paragrafens andra stycke, som motsvarar 77 § enskilda väglagen, avser de fall då områdesanläggningens vägar begagnas av någon som inte ingår i den samfällighet som förvaltar anläggningen. Bestämmelsen utgår från principen att vägarna får begagnas även av fastigheter som står utanför samfälligheten. För rent tillfälligt begagnande eller sådant begagnande som inte kan knytas till viss fastighet bör därvid inte föreligga någon rätt till ersättning för föreningen. Har emellertid en sådan fastighet ett mera uttalat behov av väg ingående i områdesanläggning, t. ex. av en utfartsväg från området, är fastighetsägaren enligt andra stycket ersättningsskyldig härför. Ersättningskyldigheten föreligger dock endast när vägen begagnas i betydande omfattning.

Ersättning enligt andra stycket skall i första hand beräknas efter det slitage av vägbanan som den ersättningskyldiges trafik åstadkommer. Härutöver kan förekomma situationer där det är påkallat att den ersättningskyldige också får betala viss del av byggnadskostnaderna. Så kan vara fallet när vägbehovet föreligger redan i samband med vägens byggande och vägintressenten avser att trafikera vägen i betydande omfattning utan att han för den skull bör ingå i samfälligheten. Även byggnadsarbeten eller kostnader för att minska trafikbuller eller andra olägenheter som tillkommit med hänsyn till fastigheten bör givetvis ersättas. I lagförslaget har därför förhållandet uttryckts så att ersättningen för begagnande av anläggningens vägar av någon som inte ingår i den förvaltande samfälligheten skall utgå med skäligt belopp.

Ett utnyttjande av vägen endast som gångväg bör normalt inte ge anledning till ersättning. Ibland kan dock ett mer omfattande utnyttjande som gångväg tänkas föranleda speciella åtgärder för vägbelysning eller renhållning och därmed vara ersättningsgrundande.

En vanlig företeelse numera är också att särskilt tunga transporter eller transporter med extra breda fordon företas via mindre trafikerade vägar i stället för på allmänna vägar. I och för sig bör därvid slitageersättning kunna utgå med stöd av förevarande paragraf, i den mån inte uppgörelse träffats under förberedelsearbetet för transporten.

Uppkommer skador på vägbanan, torde vid sidan härav även föreligga skyldighet att betala skadestånd enligt allmänna regler.

Om överenskommelse inte kan träffas om särskild ersättning eller slitageersättning skall frågan prövas av fastighetsdomstolen. En bestämmelse härom tas upp i tredje stycket. Normalt behöver en viss tid förflyta innan en säker bedömning kan göras av fastighetens vägbehov. Med hänsyn härtill har i sista punkten tagits in en bestämmelse som gör det möjligt för samfälligheten att få ut ersättning för de två åren närmast före det talan väcks.

Det bör anmärkas att någon begränsning av möjligheten till slitageersättning som följer av bestämmelsen i 1 § tredje stycket enskilda väglagen inte intagits i arbetsgruppens förslag. I ett avgörande av högsta domstolen (NJA 1977 s. 698) ansågs ett yrkande om ersättning enligt 77 § enskilda väglagen inte kunna bifallas mot en fastighetsägare, vars fastighet låg inom ett stadsplaneområde som gränsade till en vägförenings verksamhetsområde. Ofta torde dock statsbidrag utgå för väghållningen och eftersom vägen enligt bidragsvillkoren måste hållas öppen för allmän trafik uppkommer av denna anledning inte fråga om tillämpning av bestämmelserna om slitageersättning enligt andra stycket i förslaget (jfr NJA II 1940 s. 466).

Bestämmelser till främjande av trafiksäkerheten

62 §

Bestämmelserna i 63-70 §§ gäller inte inom områden med detaljplan.

Paragrafen motsvaras nu av 1 § fjärde stycket enskilda väglagen.

63 §

Om det behövs för att tillgodose trafiksäkerheten får länsstyrelsen för viss enskild väg inom länet eller en del av en sådan väg förordna, att det inom ett avstånd av högst tolv meter från vägbanans mitt inte får utan länsstyrelsens tillstånd uppföras byggnader, göras tillbyggnader eller utföras andra anläggningar eller anordningar eller vidtas andra sådana åtgärder som kan inverka menligt på trafiksäkerheten. Vid korsning i samma plan mellan enskilda vägar eller mellan enskild väg och järnväg eller spårväg får förordnandet utvidgas att avse ett område, som begränsas av rätta linjer mellan punkter belägna i vägarnas mittlinjer högst femtio meter från korsningen.

Endast första stycket har ändrats i förhållande till gällande bestämmelser i enskilda väglagen. Beskrivningen av de olika åtgärder för vilka krav på länsstyrelsens tillstånd kan införas i trafiksäkerhetens intresse har anpassats till terminologin i förslaget till plan- och bygglag (prop. 1975/86: 1) och förslaget till följdändringar i väglagen (t. ex. 47 §).

64 §

Finns inom markområde, beträffande vilket meddelats förordnande varom i 63 § stadgas, stängsel, upplag eller annan därmed jämförlig anordning, som provas medföra fara för trafiken, får länsstyrelsen förelägga den som har att svara för anordningen att bortskaffa densamma eller vidta sådan åtgärd med avseende därpå, att faran undanröjs. Föreläggandet får förenas med vite.

65 §

Medför vägran av tillstånd enligt 63 § att pågående markanvändning avsevärt försvåras, är fastighetsägaren och innehavare av nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten berättigade till ersättning av staten för den skada som de lider härigenom.

Ersättning enligt första stycket skall bestämmas att utgå på en gång. Ersättningen får dock, om särskilda skäl föreligger, på begäran antingen av staten eller av fastighetsägaren eller annan sakägare fastställas att utgå med visst årligt belopp med rätt för staten eller den ersättningsberättigade att erhålla omprövning vid ändrade förhållanden.

Vad som i fråga om ersättning har avtalats eller uppenbarligen har förutsatts gälla mellan staten och sakägare skall gälla även mot den som efter det att rätten till ersättning uppkom har förvärvat sakägarens rätt med avseende på fastigheten.

66 §

Är den ersättning som enligt 65 § tillkommer fastighetsägaren bestämd att utgå på en gång och har fastigheten genom inskränkningen i förfoganderätten undergått sådan minskning i värde att den kan antas inte utgöra full säkerhet för borgenär, som då rätten till ersättning uppkom hade panträtt i fastigheten, skall ersättningen nedsättas hos länsstyrelsen. Om fördelning och utbetalning av nedsatt belopp samt verkan därav gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet för det fall att nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåts genom expropriation.

Om en borgenär som avses i första stycket lider förlust till följd av att nedsättning inte har skett, har han rätt till gottgörelse av staten för förlusten mot avskrivning på fordringshandlingen. Detsamma gäller, om en borgenär lider förlust därigenom att en ersättning blivit för lågt beräknad och den till följd av överenskommelse mellan staten och

den ersättningsberättigade eller av annan anledning inte har prövats av domstol.

67 §

Ersättning för kostnader och skada till följd av föreläggande enligt 64 § utges av staten. Ersättningen skall bestämmas att utgå på en gång.

68 §

Den som vill göra anspråk på ersättning enligt 65, 66 eller 67 § skall göra framställning därom hos länsstyrelsen.

Kan överenskommelse inte träffas om ersättningen, har den som gjort framställningen att instämma sin talan till den fastighetsdomstol inom vars domkrets den mark som berörs av förordnandet eller föreläggandet är belägen. Även staten kan begära prövning av ersättningsfrågan. I fråga om rättegångskostnader och kostnader vid fördelning av ersättning gäller expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Om ett yrkande om ersättning i mål, som inte har anhängiggjorts av staten, ogillas, skall i stället allmänna regler om rättegångskostnader tillämpas. Om den som framställer ett ersättningsanspråk har haft skälig anledning att få sin talan prövad av domstol, får i stället efter omständigheterna förordnas, att staten skall ersätta honom hans rättegångskostnad eller att vardera parten skall bära sin kostnad.

69 §

Länsstyrelsen får vid vite förelägga den som har uppfört en byggnad eller vidtagit någon annan åtgärd i strid mot förbud enligt 63 § att undanröja eller ändra det utförda. Tingsrätten får meddela handräckning till rättelse i vad olagligen skett. Ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, byggnadsnämnd samt ägare eller innehavare av fastighet, som får begagna vägen. Bestämmelser om sådan handräckning finns i 17 § handräckningslagen (1981:847).

Efterkoms ej föreläggande, som meddelats med stöd av 64 §, skall kronofogdemyndigheten på anmodan av länsstyrelsen ombesörja att åtgärden vidtas.

70 §

Mot länsstyrelsens beslut enligt 63 eller 64 § eller om föreläggande enligt 69 § förs talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot annat beslut av länsstyrelsen enligt 65 eller 66 § förs hos regeringen genom besvär.

Beslut enligt 63-66 och 69 §§ skall lända till efterrättelse utan hinder av förordn. klagan, om inte annorlunda förordnas.

I 64-70 §§ har endast vissa språkliga justeringar gjorts av innehållet i 100--107 §§ enskilda väglagen. Undantag har dock gjorts för innehållet i 100 § andra och tredje styckena samt 101 § första stycket sista meningen som lämpligen bör tas in i anläggningskungörelsen.

6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter

4 §

Samfällighet förvaltas antingen direkt av delägarna (delägarförvaltning) eller av särskilt bildad samfällighetsförening (föreningsförvaltning).

Områdesanläggning skall förvaltas av samfällighetsförening. 55-60 §§ skall inte tillämpas på en sådan förening.

I avsnitt 5.1 har tagits upp varför endast föreningsförvaltning skall komma i fråga för områdesanläggningar för vägar. 4 § har kompletterats med en bestämmelse av denna innebörd.

I andra stycket anges också att reglerna om samförvaltning av flera samfälligheter inte är tillämpliga på områdesanläggning för vägar. Motiven härför har tagits upp under avsnitt 5.2.4.

6.3 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1939:608) om enskilda vägar

1 § Denna lag träder i kraft den... Genom lagen upphävs, med de begränsningar som nedan sägs, lagen (1939: 608) om enskilda vägar.

Vid utformningen av övergångsbestämmelserna till lagen (1973:1151) om införande av anläggningslagen (1973:1149) och lagen om förvaltning av samfälligheter (1973:1150) företogs beträffande vägsamfälligheter inget formellt upphävande av 2 och 4 kap. enskilda väglagen. I stället föreskrivs i 9 § nämnda lag att bestämmelserna i enskilda väglagen i vissa hänseenden inte skall tillämpas i fortsättningen. Motivet för denna

ordning var bl. a. att åtskilliga bestämmelser i 2 kap. genom direkta hänvisningar i 3 kap. äger motsvarande tillämpning på frågor enligt detta kapitel.

Enligt arbetsgruppens förslag kommer bestämmelser om möjlighet för fastigheter inom ett bestämt område att inrätta och gemensamt förvalta en områdesanläggning avseende vägar att införas i anläggningslagen. Denna nya form av gemensamhetsanläggning är avsedd att ersätta vägförening enligt lagen om enskilda vägar. Förslaget innebär vidare att trafiksäkerhetsbestämmelser motsvarande 5 kap. enskilda väglagen tagits upp i anläggningslagen. På grund härav kan enskilda väglagen med nedan angivna begränsningar upphävas i sin helhet.

Övergångsbestämmelser

2 § Bestämmelserna i 3 kap. lagen om enskilda vägar skall fortfarande tillämpas i fråga om förrättning enligt nämnda lag vid vilken sammanträde med sakägarna har hållits före ikraftträdandet samt i fråga om verkställighet av beslut om vägförenings bildande som har meddelats enligt lagen om enskilda vägar.

Utgångspunkten vid bedömning av frågan vilka regler, som bör gälla för den fortsatta handläggningen av ett vägföreningsärende, bör enligt gängse förfaringsätt vara att de nya bestämmelserna skall tillämpas i så stor utsträckning som möjligt. Har en förrättning fortskridit så långt att sammanträde hållits med sakägarna bör dock äldre bestämmelser tillämpas. Beträffande överprövning av förrättning som handlagts enligt äldre bestämmelser bör gälla att de högre instanserna skall tillämpa samma materiella regler som förrättningsmyndigheten. Några särskilda bestämmelser i sistnämnda hänseende synes inte erforderliga.

Har beslut om vägförenings bildande meddelats enligt äldre bestämmelser bör beslutet verkställas i den ordning som där anges.

3 § De vägar och andra anläggningar som vid denna lags ikraftträdande omhänderhas av vägföreningar enligt 3 kap. lagen om enskilda vägar skall vid tillämpningen av anläggningslagen (1973:1149) anses utgöra områdesanläggningar enligt 57 § anläggningslagen.

Enligt förslaget blir områdesanknytningen direkt tillämplig på de nu befintliga vägföreningarna. Alternativet hade varit att låta de befintliga vägföreningarna leva vidare på övergångsbestämmelser antingen fullt ut eller att samfällighetslagens regler i begränsad omfattning infördes för dessa med föreskrifter om att vissa bestämmelser om t. ex. fullföljd regleras genom tillämpning av samfällighetslagen.

Det avgörande skälet att tillämpa anläggnings- och samfällighetslagens bestämmelser fullt ut är att i möjligaste mån undvika en fortsatt tillämpning av enskilda väglagen. De nu befintliga vägföreningarna kommer att fortsätta sin verksamhet under avsevärd tid och något arbete som syftar till en reformering av de materiella bestämmelserna om enskilda vägar är, såvitt arbetsgruppen har sig bekant, inte aktuellt inom överskådlig tid.

Några påtagliga nackdelar för vägföreningarna att tillämpa bestämmelserna i anläggnings- och samfällighetslagarna i deras nu föreslagna lydelse bedöms inte föreligga. Vägföreningarna bibehåller sina verksamhetsområden och gällande andelstal. Samfällighetslagens bestämmelser om styrelsesammansättning torde utan olägenhet kunna tillämpas på de nuvarande vägföreningarna. Röstningsreglerna i samfällighetslagen enligt huvudtalet lär redan tillämpas inom flertalet vägföreningar.

4 § En sådan områdesanläggning som avses i tredje paragrafen kan efter förrättning ombildas till en gemensamhetsanläggning enligt 1 § anläggningslagen. En sådan gemensamhetsanläggning skall förvaltas av en samfällighetsförening.

Rätt att ta initiativ till ombildning tillkommer förutom delägare i anläggningen även fastighetsbildningsmyndigheten. Vid sammanträdet skall särskild omröstning ske över yrkandet om ombildning. Härvid skall tillämpas bestämmelserna i 49 § första stycket lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter om omröstning i fråga som har ekonomisk betydelse.

Denna paragraf öppnar en möjlighet för de befintliga vägföreningarna att genom en anläggningsförrättning låta ombilda sig till gemensamhetsanläggningar. Denna möjlighet torde kunna användas för alla de mindre vägföreningar där något behov av ett områdesanknutet verksamhetsområde inte föreligger. Genom ombildningen möjliggörs också att bestämmelserna om samförvaltning och fusion i 55-60 §§ samfällighetslagen blir tillämpliga.

Enligt andra stycket kan såväl delägare som fastighetsbildningsmyndigheten ta initiativ till att ombilda en områdesanläggning till en gemensamhetsanläggning enligt 1 § anläggningslagen. Oftast torde en begäran om ombildning vara föranlett av önskemål från föreningen att - i den ordning som anges i 55 § samfällighetslagen - bilda samfällighetsförening för att handha förvaltningen av flera samfälligheter. Skäl talar därför för att röstningsreglerna i 55 § samfällighetslagen tillämpas även då föreningsstämman överväger att ombilda en områdesanläggning till en gemensamhetsanläggning enligt 1 § anläggningslagen. Andra stycket i förevarande paragraf har utformats i enlighet härmed.

5 § Har överenskommelse träffats om rätt att begagna enskild väg och om ersättning härför enligt 77 § lagen om enskilda vägar har överenskommelsen fortsatt giltighet tills den av endera parten sägs upp.

Bestämmelserna i 61 § i förslaget ger dels samma möjligheter som nuvarande 77 § enskilda väglagen att mellan vägföreningen och annan än medlem i föreningen träffa överenskommelse om rätt att begagna föreningens väg och ersättning därför, dels rätt att mellan föreningen och medlem i föreningen träffa överenskommelse om tillfällig ersättning för ändrad användning, som ger ökade driftkostnader. De nya reglerna i fråga om överenskommelse bör tillämpas också på äldre vägföreningar. Å andra sidan bör sådana överenskommelser som redan träffats enligt gällande lag äga fortsatt giltighet. Bestämmelser härom har tagits upp i förevarande paragraf.

6 § I fråga om skyldigheter och rättigheter som tillkommer en vägförening som har bildats enligt 3 kap. lagen om enskilda vägar äger bestämmelserna i 51 och 52 §§ anläggningslagen motsvarande tillämpning.

Förbud att behålla eller uppsätta grind eller led, som har meddelats enligt äldre bestämmelser, skall anses vara meddelat med stöd av 52 § anläggningslagen.

I första stycket av denna paragraf anges att bestämmelserna i 51 och 52 §§ om rätt att ta väghållningsämnen och om rätt att ta bort vegetation och anordning intill vägbana skall äga motsvarande tillämpning i fråga om skyldighet eller rättighet som tillkommer vägförening enligt äldre bestämmelser.

I andra stycket anges att grindförbud, som meddelats enligt äldre bestämmelser, skall anses vara meddelat med stöd av 52 §. Det innebär

bl. a. att fråga om ändring eller upphävande av förbud som meddelats enligt äldre lag, skall handläggas enligt de nya bestämmelserna.

7 § Lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter gäller även för vägförening som har bildats enligt 3 kap. lagen om enskilda vägar. En sådan förening skall av länsstyrelsen snarast möjligt införas i samfällighetsföreningsregistret. En styrelseledamot som utsetts av länsstyrelsen skall behålla sitt uppdrag till dess han entledigas av länsstyrelsen.

Som anförts i det föregående överensstämmer bestämmelserna om vägförenings organisation och förvaltning med vad som gäller enligt samfällighetslagen. Med hänsyn härtill föreslås att de nya bestämmelserna för områdesanläggning skall äga tillämpning också på vägförening som bildats enligt 3 kap. enskilda väglagen. Registrering av områdesanläggningen bör ske i samfällighetsföreningsregistret. I förevarande paragraf föreskrivs därför att länsstyrelsen skall snarast möjligt efter lagens ikraftträdande införa vägföreningarna i detta register. Den styrelseledamot som länsstyrelsen utsett skall därvid behålla sitt uppdrag till dess denne entledigas av länsstyrelsen.

8 § En vägförenings stadgar som innehåller bestämmelse som strider mot föreskrift i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter upphör att gälla vid denna lags ikraftträdande. Utan hinder av 29 § nämnda lag får dock vägförening behålla sin tidigare firma om denna kan anses väl inarbetad bland medlemmarna.

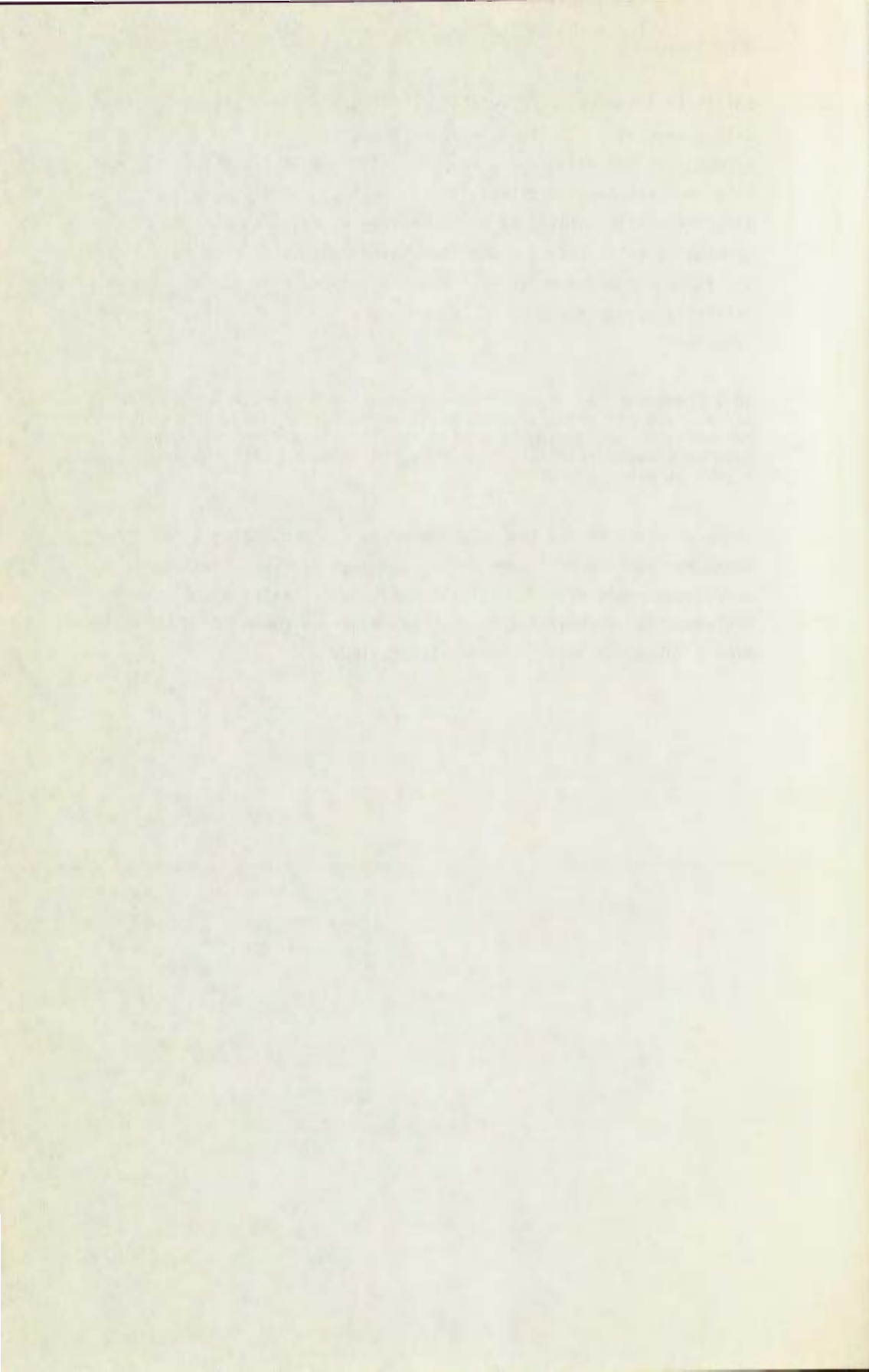
I denna paragraf anges att i de fall stadgarna för befintlig vägförening innehåller bestämmelse som strider mot de nya lagreglerna, skall bestämmelsen upphöra att gälla vid lagens ikraftträdande. Det innebär således att vad som föreskrivs i lagen i stället skall gälla. Något hinder att de befintliga vägföreningarna behåller sin firma bedöms inte föreligga, då dessa i många fall är väl inarbetade bland medlemmarna.

9 § Vad som i lagen om enskilda vägar föreskrivs i fråga om vägsamfällighets organisation och förvaltning skall fortfarande gälla i fråga om vägsamfällighet som har inrättats enligt nämnda lag eller motsvarande äldre lagstiftning till dess ombildning till samfällighetsförening skett enligt 19 § lagen (1973:1151) om införande av anläggningslagen (1973:1149) och lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.

Enligt 19 § första och tredje stycket lagen (1973:1151) om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter kan vid sammanträde med delägarna i vägsamfällighet enligt enskilda väglagen eller motsvarande äldre lagstiftning beslutas om övergång till föreningsförvaltning enligt samfällighetslagen. Någon ändring av denna ordning föreslås inte i detta sammanhang. Här har tagits in en föreskrift om att bestämmelserna i enskilda väglagen om förvaltning av befintlig vägsamfällighet fortfarande skall gälla intill dess ombildning skett.

10 § Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift, som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, lagen (0000:000) om ändring i anläggningslagen (1973:1149) eller i lagen (0000:000) om ändring i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Denna paragraf innehåller en bestämmelse att hänvisning i lag eller annan författning till föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i anläggningslagen eller samfällighetslagen, i stället skall avse den bestämmelsen. Upphävandet av enskilda väglagen kommer dock att medföra mindre följdändringar i annan lagstiftning.

Statens offentliga utredningar 1987

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Otillbörlig efterbildning. [1]
Dödsboärande och samägande av jordbruksfastighet m. m. [2]
Folkstyrelsens villkor. [6]
Barnets rätt. [7]
Skydd för det väntade barnet. [11]
Översyn av rättegångsbalken 3. [13]
Mordet på statsminister Olof Palme. [14]
Franchising. [17]
Internationella familjerättsfrågor. [18]

Utrikesdepartementet

Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. [8]

Försvarsdepartementet

Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. [9]

Socialdepartementet

Legitimation för vissa kiropraktorer. [12]
Läkemedel och hälsa. [20]
Äldreomsorg i utveckling. [21]
Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. [22]
Medicinteknisk säkerhet. [23]

Kommunikationsdepartementet

Ökat kommunalt väghållningsansvar. [25]
Enskilda vägar. [26]

Finansdepartementet

Långtidsutredningen '87. [3]
Indrivningslag m. m. [10]
Produktsäkerhetslag. [24]

Arbetsmarknadsdepartementet

Varannan damernas. [19]

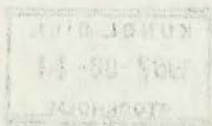
Civildepartementet

En ny kyrkolag m. m. Del 1. [4]
En ny kyrkolag m. m. Del 2. [5]
Begravningslag. [16]

Miljö- och Energidepartementet

Miljöskadefond. [15]

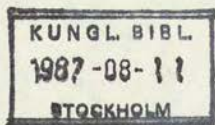
Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningens nummer i den kronologiska förteckningen.

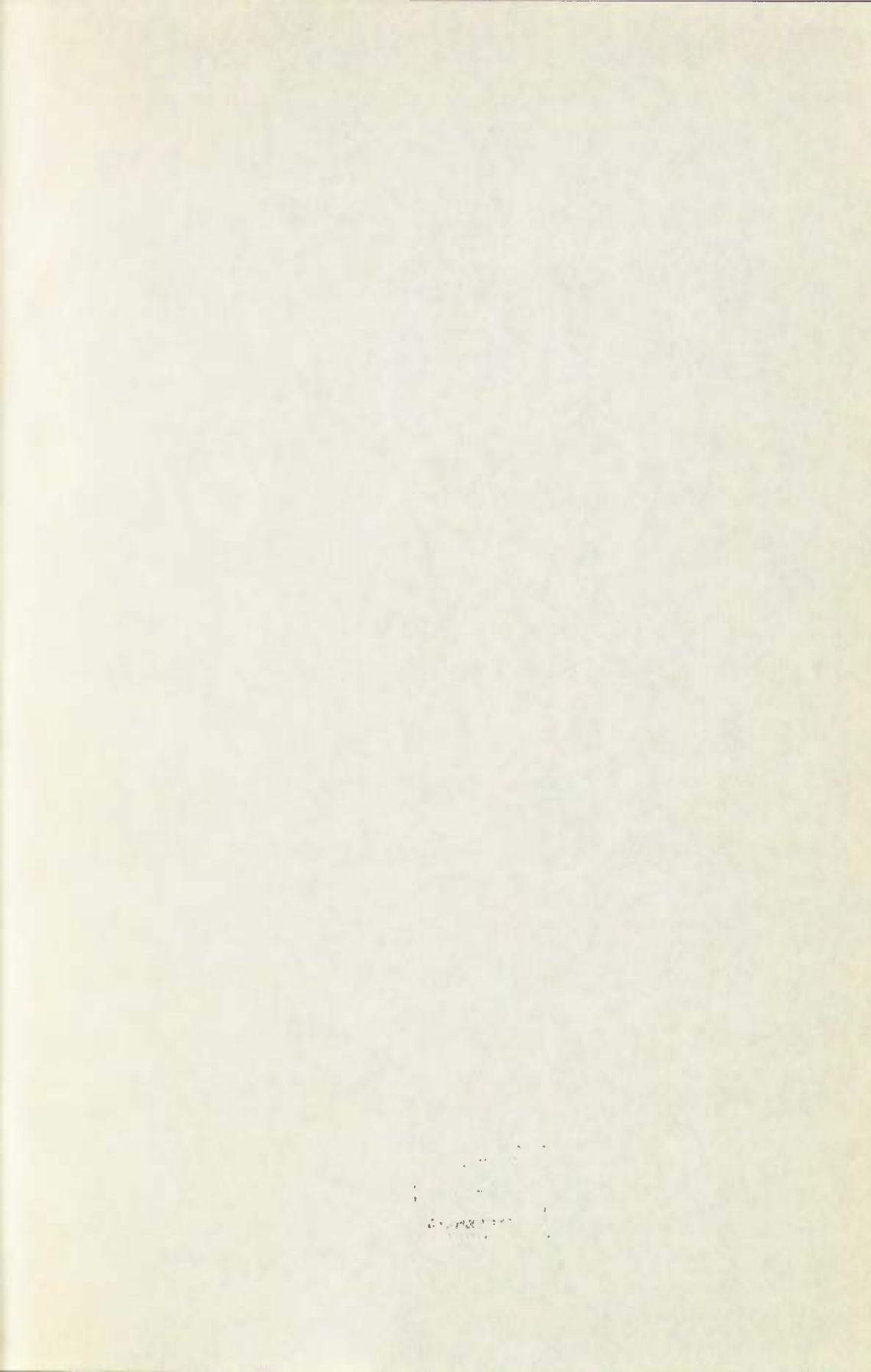

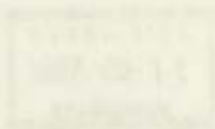
Statens offentliga utredningar 1987

Kronologisk förteckning

1. Otillbörlig efterbildning. Ju.
 2. Dödsboärande och samägande av jordbruksfastighet m. m. Ju.
 3. Långtidsutredningen '87. Fi.
 4. En ny kyrkolag m. m. Del 1. C.
 5. En ny kyrkolag m. m. Del 2. C.
 6. Folkstyrelsens villkor. Ju.
 7. Barnets rätt. Ju.
 8. Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. Ud.
 9. Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. Fö.
 10. Indrivningslag m. m. Fi.
 11. Skydd för det väntade barnet. Ju.
 12. Legitimation för vissa kiropraktorer. S.
 13. Översyn av rättegångsbalken 3. Ju.
 14. Juristkommissionens rapport om händelserna efter mordet på statsminister Olof Palme. Ju.
 15. Miljöskadefond. ME.
 16. Begravningslag. C.
 17. Franchising. Ju.
 18. Internationella familjerättsfrågor. Ju.
 19. Varannan damernas. A.
 20. Läkemedel och hälsa. S.
 21. Äldreomsorg i utveckling. S.
 22. Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. S.
 23. Medicinteknisk säkerhet. S.
 24. Produktsäkerhetslag. Fi.
 25. Ökat kommunalt våghållningsansvar. K.
 26. Enskilda vägar. K.
-

ISBN 91-38-10003-7
ISSN 0375-250X